

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
Кафедра української філології та загального мовознавства**

**СЛОБОЖАНСЬКА БЕСЕДА – 5.
Діалектне мовлення як
лінгвокультурний феномен**

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

(3 – 4 листопада 2011 р., м. Луганськ)

**Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2011**

УДК 811.161.2(063)

ББК 81.2Укр

С48

Рецензенти:

Міронова Т. А. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики, декан факультету масових комунікацій Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Литвинова Н. Б. – кандидат філологічних наук, старший викладач соціально-гуманітарних дисциплін Луганського державного інституту культури і мистецтв.

Слобожанська бесіда – 5. Діалектне мовлення як С48 лінгвокультурний феномен : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (3 – 4 листоп. 2011 р., м. Луганськ) / за ред. проф. К. Д. Глуховцевої. – Вип. V. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – 204 с.

Цей збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Слобожанська бесіда – 5. Діалектне мовлення як лінгвокультурний феномен”, на якій порушено актуальні питання функціонування української мови на Луганщині: соціальні аспекти вияву мови; риси діалектного мовлення, арго, жаргону, сленгу; значення та особливості ідіолекту й розвиток загальнонародної мови; функціонування топонімів та антропонімів, фразеологізмів.

Видання прислужиться науковцям, учителям, студентам, учням шкіл усіх типів, абітурієнтам, широкому колу читачів.

УДК 811.161.2(063)

ББК 81.2Укр

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № від грудня 2011 р.)*

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011

ЗМІСТ

ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКОЛОГІЯ І ФРАЗЕОЛОГІЯ	
Афанасьєва Кристина. Народні назви лікарських рослин (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	9
Бабаскіна Марина. Хліб у народних традиціях і обрядах (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	10
Богатир Катерина. Чим красна річка Красна? (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	12
Бондарєва Дар'я. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	14
Василюк Олесь. Не лише жити, а й пам'ятати (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	17
Дводненко Марина. Усне мовлення в селищі міського типу Білокуракине (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	19
Дем'яненко Ганна. Любов, яка не зраджує (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	21
Духіна Анастасія. Забавлянки моєї родини (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	24
Заніна Олена. Весільні прикмети в нашому краї (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	28
Калюжна Анастасія. Зимово-весняний календар року (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	31
Кузьменко Марія. Дай серцю волю... (фразеологізми із соматичним компонентом „серце”) (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	33
Лаптєва Альона. Діалекти – могутній стовбур літературної мови (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	35
Легещич Алевтина. Красний Кут: походження „красної” назви (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	37
Лиманська Ольга. Діалектне побутове мовлення села Підгорівка Старобільського району Луганської області (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	38
Максютенко Марина. Оцінні назви осіб у діалектному мовленні (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	41
Медвідь Марія. Побутові назви в лемківських говірках (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	43

Несвіт Алла. Словосполучення як джерело поповнення лексики живої природи українських східнословобожанських говірок (<i>Старобільський факультет ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	45
Пронько Єлизавета. Зооевфемізми в українських східнословобожанських говірках (<i>Старобільський факультет ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	47
Пупіна Катерина. Барви теплого літа (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	50
Соломенник Юлія. Дещо про сучасне весілля в східних слов'ян (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	51
Харламова Юлія. Чим багата фразеологія? (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	54
Хворост Тетяна. Зоофразеологізми села Піщане Старобільського району Луганської області (<i>Старобільський факультет ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	56
Шейнога Станіслав. Ентомологічна лексика смт Біловодськ Луганської області (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	58
Шпота Оксана. Діалектне мовлення як лінгвокультурний феномен (село Піщане Старобільського району Луганської області) (<i>Старобільський факультет ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	61
ІДІОЛЕКТ І РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОНАРОДНОЇ МОВИ	
Акрігова Ліна. Англомовні запозичення в романі Оксани Забужко „Польові дослідження з українського сексу” (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	63
Архарова Валентина. Емоційно забарвлена лексика у творах Ганни Гайворонської (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	65
Бачигіна Майя. Козацькому роду нема переводу! (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	67
Боклах Дмитро. Антропонімікон села Новобіла Новопсковського району Луганської області (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	69

Гнілицька Дар'я. Імена з давнини й до сьогодення (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	72
Горешняк Галина. Розгорнута форма як основна особливість авторських афоризмів у ліриці Марії Матіос (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	74
Єрмоленко Аліна. Лексика дитячих оповідань збірки Івана Донича „Голуб, який не злетів у небо” (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	76
Заболотна Катерина. Сучасні дитячі імена м. Луганська (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	78
Захарченко Марія. Розмовна лексика в поезіях Василя Голобородька (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	81
Іванова Ганна. Ще раз про функції діалектизмів у творі М. Коцюбинського „Тіні забутих предків” (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	84
Кісельова Юлія. Діалектизми у творчості Івана Франка (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	87
Колеснік Дар'я. Мовотворчість Дмитра Боярчука (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	91
Колпак Альона. Історія виникнення селища Родакове (учениця III року навчання очно-заочної школи МАН).....	93
Косюк Марина. Індивідуальні особливості творів Ганни Гайворонської (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	95
Косюк Наталія. Система ідіоглос Василя Старуна в збірці „Калігули” (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	97
Кравчук Оксана. Використання регіональних текстів на заняттях у ВНЗ (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	100
Кулибаба Христина. Авторські неологізми в поетичній збірці З. Кучерявої „Я розбиваюсь об реальність” (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	103
Негода Анна. Прислів'я та приказки як засіб формування культури й духовності школярів (учениця III року навчання очно-заочної школи МАН).....	105
Пахонова Катерина. Діалектизми у творчості Івана Манжури (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	107
Пилипенко Анна. Гендерна стереотипізація фразеологічних одиниць в українській мові (ЛНУ імені Тараса Шевченка).....	110

Сердюк Ірина. Діалектизми в прозових творах Марії Матіос (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	112
Сидоренко Вікторія. Діалектизми у творах Юрія Андруховича (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	113
Сікора Юлія. Луганщина – світанок України (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	115
Скорик Катерина. Особливості розмовної лексики у творах Сергія Жадана (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	117
Хмеленко Аліна. Лексичні засоби у творах Антоніни Листопад (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	120
Янковська Олеся. Олітературювання народнорозмовної лексики у творах Ірен Роздобудько (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	122

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВИ.

АРГО. ЖАРГОН. СЛЕНГ

Акименко Юлія. Існування та використання жаргонної лексики (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	125
Алейникова Ольга. Сучасний молодіжний жаргон (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	127
Дворцова Олександра. Мовленнєва креативність студентів (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	130
Діщук Вікторія. Мовленнєва культура викладача (ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”).....	132
Заходяченко Наталія. Молодіжний сленг як складник сучасної української мови (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>)...)	135
Зелик Тетяна. Комп’ютерний сленг у структурі молодіжного мовлення (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>)....	137
Іщенко Ярослава. Комунікативна позиція педагога (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	140
Квітка Олександра. Специфіка сленгу студентів ЛНУ імені Тараса Шевченка (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	144
Клєщова Оксана. Чоловіче та жіноче мовлення в соціолінгвістичному аспекті (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	145
Красавіна Олена. Суржик в умовах диглосії (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	149

Куряча Анастасія. Оригінальні номінації сучасного взуття (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	151
Лапта Альона. Суржик як розмовна форма української мови (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	153
Лемешевська Таїсія. Жаргон сучасної молоді (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	155
Лонська Дарина. Організація навчально-комунікативного простору в умовах реального українсько-російського білінгвізму (<i>Старобільський факультет ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	157
Лук'янченко Лариса. Мова Інтернет-ЗМІ в контексті сучасності (<i>ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”</i>).....	159
Майнаєв Фаридун. Специфіка функціонування сучасного сленгу (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	162
Мархоцька Анастасія. Риси до мовного портрета представника молодіжного неформального субкультурного угруповання Луганщини (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	166
Молчанова Олександра. Суржикіزمи в східнослов'янських говірках Середнього Подінців'я (<i>ВП „Лисичанський педагогічний коледж”</i>).....	168
Мораренко Владислав. Агенти впливу на формування громадської думки (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	171
Нехаснко Вікторія. Дитячі паравербальні засоби комунікації (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	172
Першина Ольга. Комунікативний аспект культури мови як неодмінного складника гармонійно розвиненої особистості (<i>ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”</i>).....	174
Рибцева Оксана. Суржикове мовлення як об'єкт функціонального аналізу (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>)...	175
Рідкоус Юлія. Іншомовні слова в професійному мовленні студентів-філологів ЛНУ імені Тараса Шевченка (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	179
Саснко Валерія. Чи правильно ми говоримо? (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	180
Сеніна Вікторія. Сучасний інформаційний простір як перспектива розвитку української мови (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	182

Скляр Катерина. Символічний компонент у назвах громадських закладів Луганщини (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	184
Сученкова Наталія. Комп'ютерний жаргон в українському інформаційному просторі (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	187
Чапасва Катерина. Мовна культура сучасності (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	190
Чумакова Юлія. Явище студентського сленгу в сучасній українській мові (<i>ЛНУ імені Тараса Шевченка</i>).....	191
Шевченко Лідія. Ще раз про культуру мовлення викладача (<i>ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”</i>).....	193
Відомості про авторів	197

ДІАЛЕКТНА ЛЕКСИКОЛОГІЯ І ФРАЗЕОЛОГІЯ

Кристина Афанасьєва

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

НАРОДНІ НАЗВИ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН

Народні назви лікарських рослин становлять цікавий матеріал з погляду походження слова, особливостей його будови, зв'язку з різними поняттями навколишньої дійсності. Народна ботанічна номенклатура істотно відрізняється від наукової: народні назви рослин неоднозначні, та й сама рослина може мати кілька найменувань. Часто зовсім різні рослини, а інколи й цілі групи, називаються одним словом, а тому визначити правильне значення назви буває дуже важко. Зазвичай народні назви рослин відзначаються багатством синонімічних варіантів. При цьому спостерігаємо таку закономірність: якщо назва рослини поширена на великій території, то вона або ж не має синонімічних паралелей, або ж має їх небагато [1].

Досліджуючи походження назв лікарських рослин, зауважимо, що назви рослинам давалися в основному за такими ознаками: зовнішній вигляд, практичне застосування в медицині, за місцем зростання, за смаковими, ароматичними властивостями чи на дотик.

Купину лікарську в народі називають *дзвіночки*, оскільки вона дуже нагадує їх за зовнішнім виглядом. А *синюха блакитна* отримала назву *красотка* за свій привабливий вигляд. *Півниками* або *півнячими гребінцями* називають у народі ірис, який дуже схожий на гребінь півня. Свою назву *білокопитник*, *кінське копито* рослина дістала завдяки тому, що округло-серцевидні листки, які з'являються після цвітіння, формою своєю трохи нагадують кінське копито.

Поширена назва чистотілу – *чистуха (чистюха)* або *бородавик* – пов'язана з традиційним використанням чистотілу при лікуванні шкірних захворювань. Ним загоювали шкірний туберкульоз і коросту, зводили бородавки й ластовиння.

Кровоспинником, *кровостягом* називають деревій, оскільки він сприяє кровоточивість ран. Остудник голий називають *грижником* – його застосовували при лікуванні

грижі. Для зміцнення нігтів використовують календулу, яка й отримала в народі назву *нагідки* або *ногідки* (від ніготь).

Ранником, порізником, поранником називають подорожник великий, який прикладають до кровоточивих ран.

Форми *поранник, порізник, а також припутник, придорожник* виникли шляхом творення нових слів за допомогою префіксів та суфіксів.

Окрім медичного застосування, рослини отримали назви й за місцем зростання. *Подорожник* або *придорожник* – через те, що знаходиться понад дорогою. *Підтинником* назвали переступень білий, оскільки він зростає під тинами та заборами. *Калюжником* в українських народних говорах називають лікарську рослину калюжницю болотну. Назва досить прозора – ця рослина завжди росте біля води або на болотах.

За *смаковими властивостями або властивостями на дотик* названо такі рослини: *жагучка, пекучка* або *жалючка* – так називають у народі кропиву через пекучий біль при доторканні до неї. Барбарис називають *кисляком, кисличем, кислицею*. Щавель кінський також кислий на смак, за що й отримав назву *кислиця*. М'яту називають *пахучкою* або *пахничкою* за її приємний свіжий аромат.

Розглянуті в статті народні назви рослин дозволяють зробити висновок, що у творенні й виборі назви відмічаємо ті властивості чи особливості рослини, які допомагали людині краще зорієнтуватися в різноманітності трав.

Література

1. **Фещенко М. М.** Народні назви лікарських рослин [Електронний ресурс] / М. М. Фещенко. – Режим доступу : <http://www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/Magazine4-14.pdf>

Марина Бабаскіна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ХЛІБ У НАРОДНИХ ТРАДИЦІЯХ І ОБРЯДАХ

Хліб – це щедрий дар природи, це їжа, яку нічим неможливо замінити... Він настільки ідеально пристосований для людини, що ми приймаємо його всією душею майже відразу ж після свого народження, і він ніколи не набридає нам.

Етимологію цього слова пов'язують із праслов'янською формою *xlěbъ, що є запозиченням з німецької прамови (герм. *hlaibaz), або з якого-небудь ранньогерманського прислівника (звичайно, вважається, що з готської мови) [3, IV, с. 243]. Люди старшого покоління, напевно, чули приказку „Хліб усьому голова”. Творячи щоденну молитву, людина просить Бога: „Отче наш! Хліб наш насущний дай нам сьогодні”.

Хліб здавна вважався символом святості, символом радості, щастя, здоров'я та багатства. Він завжди був мірилом щастя, культури. Будь-який обряд і нині не обходиться без хліба: народжується дитина – ідуть з хлібом, пізніше з хлібом випроводжали дитя „до Христа”, а коли підросте, то з хлібом виряджали й до школи, збираючи сина в дорогу – мати дає хліб. дорогих гостей стрічають хлібом-сіллю. Молодих вітають весільним короваєм – символом добробуту й щастя. Ідучи на поминки, люди теж несуть хліб. З хлібом входять уперше в новий дім [1, с. 561].

Господарський рік був тісно й ґрунтовно пов'язаний з *посівною*, яка припадає на весну. Перед тим, як вирушити в поле, господар скроплював воза, плуга, борони та коней свяченою водою, одягав святкову сорочку, у якій ходив на останнє причастя, „щоб не було бур'янів у хлібі”.

Жнива для селянина – це все: достаток у господі, затишок у родині, щаслива пісня й веселе свято. Починалися жнива *зажинками*. У цей день годилося бути чемними: не сваритися, увічливо звертатися один до одного, навіть на худобу не підвищувати голосу й ситніше її годувати, „щоб жнивам не наврочити” [2, с. 174 – 178].

Перед початком роботи розстеляли на узбіччі білу скатертину, клали на неї хліб-сіль, свячену великодню цілушку від паски та інші страви. Ставали обличчям до сходу сонця, а господар читав молитву.

Інший прекрасний звичай, пов'язаний із жнивими, – це *обжинки*, своєрідний вінець жнивам. Завершуючи косовицю, залишали на обочині поля жмут колосся, яке називали „бородою”. Підв'язуючи пучечок червоною стрічкою, оздоблювали квітами, а вершок надламували, щоб колосся схиялося долі, як подяка щедрій ниві. Біля підніжжя клали окраєць хліба й дрібок солі, а

поряд засівали вим'ятим з кількох колосочків зерном клаптик землі.

Хліб пекли зазвичай у суботу. Не можна пекти хліб у п'ятницю та неділю, не можна стукати коритом чи діжею для хліба та бити по ньому руками, хліб треба качати до себе (тоді й сім'я буде при ньому), на лопату не можна класти по дві хлібини, не можна тримати відчиненими двері в хату в момент, коли хліб саджають у піч, не можна спечений хліб класти на столі, перевертаючи його.

Хліб можна пекти з пшеничного, житнього борошна або з їхньої суміші. Крім хліба, що випікався для щоденного споживання, печуть ще обрядовий хліб: весільний коровай, калачі та буханці для поминальних обрядів.

Щоб хліб був смачним, треба пекти його в гарному настрої, не сперечатися, не сваритися.

У наших предків хліб завжди символізував добробут, гостинність господарів, сприяв продовженню роду. Шматочки чи крихти хліба не викидали у відходи, а віддавали птиці, тваринам. Хліб, який упав, слід було підняти, очистити, поцілувати й з'їсти, а при зберіганні хліб має лежати в такому положенні, у якому саджали його в піч, – перевернутий хліб уважався поганим знаком. Здавна вірячи в магічну силу хліба, його прикріплювали до хомута або клали між дерев'яними держаками – це було запорукою доброго врожаю.

Література

1. **Войтович В.** Українська міфологія / В. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с. 2. **Коверець І.** Українці: Свята. Традиції. Звичаї / уклад. І. Коверець. – Донецьк : Альфа-Прес, 2004. – 304 с. 3. **Фасмер М.** Этимологический словарь русского языка : в 4-х т. / М. Фасмер. – М. : „Прогресс”, 1973. – Т. IV. – С. 243.

Катерина Богатир

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЧИМ КРАСНА РІЧКА КРАСНА?

Легенди відображають уявлення про історичні події, особи, географічні назви. У статті ми розглянемо історико-героїчні легенди, зокрема топонімічні (про походження назв місцевостей, предметів, власних імен) [3, с. 507].

Легенди та перекази приходять до нас із сивої давнини. І вже ніхто не може сказати, чи було так насправді. Кожне покоління інтерпретує почуте на свій розсуд. Тому дуже важко іноді докопатися до істини.

У моєму селі Тарасівка, що розташоване в Троїцькому районі Луганської області, є річка Красна. Красна – ліва притока Сіверського Дінця – бере початок в північно-східній частині села Тимонове Троїцького району. Чому й звідки така назва річки, ніхто точно не може сказати. Існує кілька версій.

За однією з легенд річка має таку назву через те, що там водилося багато риби – краснопірки й лини з червоним забарвленням. Коли наставав час нересту, то у верхів'ях річки все плесо було червоне від риби. І чоловіки, коли збиралися на рибалку, говорили: „Поїхали на красну річку” [1, с. 17].

Інша легенда говорить про те, що дуже давно, ще за часів, коли на Україну робили загарбницькі набіги татари, річка була глибока, повноводна й широка. По річці пропливало турецьке вантажне судно, на борту якого було багато різних коштовностей. Назустріч йому пливло інше судно. Ось за ці скарби виникла битва. Сотні людей загинули й потонули в річці. Пішло на дно й судно. Забрала скарби холодна вода. Річка була червона від крові. З того часу й стали називати її Красною [2, с. 150].

Існує ще кілька версій щодо назви річки, які є більш поширеними на селі.

В одній з них говориться про те, що колись, дуже давно, річка була повноводна й люди жили на іншому березі. Над річкою росло багато верб, лоз, а особливо калини. Вода в річці була чиста, прозора, а дно вкрите піском. І тому, коли восени грона калини падали у воду, дно річки вкривалося червоними ягодами, набувало відповідного кольору. Річку через забарвлення стали називати Красною [1, с. 18].

Найбільш достовірною є легенда про червоний глей: над річкою були бугри з червоного глею. Восени, коли танули сніги, вода несла червоні потоки до річки. І тоді вода ставала червоною, звідси й назва [2, с.152].

Звичайно, про жодну з легенд не можна сказати, що вона єдиновірна. Люди люблять переказувати один одному відому їм версію, інколи дещо додаючи від себе.

З погляду науки, версія про червоний глей є правдоподібною. Але людям цікавіше вірити в неоціненні скарби, уявляти, що їх знайдуть. І тому ці версії будуть жити ще довго. Тому вони й зветься легендами.

Література

1. **З матеріалів** шкільного краєзнавчого музею Тарасівської ЗОШ I – III ступенів. Всеукраїнська фольклорна експедиція / упоряд. Голосна Л. І. – Т., 1989. – 30 с.
2. **Кальновка – Новотроицка слобода – Троицкое.** Троицкий р-н. Историко-краєзнавчий збірник / упоряд. Разиньков А. Н. – Л., 2001. – 507 с.
3. **Лановик М. Б.** Українська усна народна творчість : підручник / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – 4-е вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2006. – 591 с.

Дар'я Бондарєва

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДИТИНА У ЗВИЧАЯХ І ВІРУВАННЯХ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

У світогляді українського народу дитина постає Божим посланцем. Родина, де не було дітей, уважалася неповноцінною. Народ обстоював думку про те, що кожна сім'я повинна мати дітей. Не випадково у весільних піснях висловлюється побажання: „Мати дітей повну хату”, „Мати дітей копицю”, „Скільки в стелі дощок, щоб було стільки дочок” [1, с. 49].

У селищі Сімейкине, чії звичаї та традиції ми досліджували, з народженням та вихованням дитини пов'язано безліч прикмет та повір'їв. Деякі з них ми спробуємо викласти в цій статті.

По-перше, якщо Ви хочете, щоб дитина народилась, не купуйте завчасно одягу, тим паче тоді, коли Ви не знаєте, хто у Вас буде – хлопчик чи дівчинка.

Зверніть увагу! Вагітній жінці не можна сидіти, схрестивши ноги, інакше малюк народиться з кривими ніжками.

У неділю краще не в'яжіть та не шийте – немовля може заплутатись у пуповині.

У народі кажуть, що вагітну не можна лякати, бо дитина народиться заїкою. Також, за повір'ям, не можна майбутній матері брати кішку до рук, інакше малюк буде „волохатим”.

Диво відбулось! Ви тримаєте своє немовля на руках! Уперше після пологів породілля повинна встати з ліжка на праву ногу, щоб дитина була правшею. Коли Вас будуть забирати з Пологового будинку, потрібно, щоб хтось з родичів узяв малюка на руки і всю дорогу їхав мовчки, щоб дитина була спокійною.

Існує багато прикмет, пов'язаних з купанням дитини. Після першого купання не можна ввечері виливати воду, краще це зробити вранці, бо, за повір'ям, можна щастя злити. Також люди говорять, що після купання мати повинна вздовж хребта облизувати малюку спину, тоді в нього на спині не буде рости волосся. У тій воді, у якій викупали лялю, не можна нічого прати, оскільки потім вона буде хворіти.

Є така прикмета, що ввечері не можна одягу малюка сушити на вулиці, бо вночі прокидаються темні сили й через одягу вони можуть зашкодити дитині.

Але все ж таки в народі особливе значення надається хрестинам малюка. Люди кажуть, що до хрестин малюк є незахищеним і його дуже легко зурочити. Тому до хрестин не можна виносити немовля на вулицю, бо, за повір'ям, існують люди, які мають „дурне око”, тобто легко можуть зурочити [3, с. 42].

Якщо вже до Вас і прийшли гості, то потрібно, щоб вони зі своєї одягу вирвали нитку та поклали на дитяче ліжко. Хрестини супроводжуються певними обрядами та ритуалами. Кладуть на стілець натуральне хутро й садять малюка. Це робиться для того, щоб він був заможним. Після цього хрещений навхрест зрізає волосся з голівки дитини. Хрещена в цей час тримає немовля та збирає волосся.

Зрізане волосся не можна викидати, його треба покласти в конверт і зберігати протягом усього життя дитини. Але існує й інший звичай: закопувати волосся під дерево. Якщо дівчинка – під персик, а якщо хлопчик – під горіх. Це робиться для того, щоб волосся було красиве та розкішне.

Після цього перед немовлям розкладають багато речей та предметів: гребінець, ножиці, вугілля, хліб тощо. Але батьки повинні вирішити, з чим асоціюється та чи та річ, наприклад, хліб – хлібороб, гребінець – перукар, вугілля – шахтар... тобто кожен предмет повинен асоціюватись з певною професією. І до чого дитина потягне рученята, те її й очікуватиме в майбутньому.

Сорочечка, у якій хрестили немовля, також має неабияке значення. Її потрібно зберігати протягом усього життя дитини, наприклад, якщо малюк захворів, потрібно надіти сорочечку, і його самопочуття відразу покращиться.

Кожній матусі подобається спостерігати, як її „Сонечко” солодко спить, але цього робити не слід, бо можна зурочити. І тоді в малюка зникне апетит, він почне капризувати і втратить сон. Щоб дитина мала добрий сон, батьки, коли бавляться з нею, не повинні після заходу сонця підкидати її догори. Немовля не можна цілувати в губи, тому що буде німим.

Важливе значення в розвитку дитини надається саме першому року життя. До року не можна дитині дивитися в дзеркало, щоб щастя не прогледіти, та не можна підстригати малюка, бо можна розум вистригати.

Немовля не можна ставити ніжками на стіл, оскільки не скоро почне ходити. А щойно дитина зробить перші кроки, потрібно між його ніжками навхрест провести ножем, тобто розрізати невидимі пути.

Дуже часто трапляється, що дитина плуває день з ніччю, тобто вдень малюк постійно хоче спати, а вночі капризує або бавиться. У такому разі потрібно провести такий ритуал: три ночі поспіль після заходу сонця ходити до курятника й тричі промовляти: „Курочка, курочка, забори безсонницю, а нам дай сонницю”.

Існує ще багато прикмет та повір'їв, пов'язаних з народженням і вихованням дитини. А вірити в них чи ні, вирішуйте самі.

Література

1. **Сивачук Н.** Дитина у світогляді українського народу / Н. Сивачук // Почат. шк. – 2000. – № 5. – С. 49 – 52.
2. **Етимологічний** словник української мови : в 7 т. – К., 1983. – Т. 2. – 1985. – 560 с.
3. **Грушевський М.** Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / М. Грушевський – К. : Либідь, 2006. – 256 с.

Олеся Василюк

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

НЕ ЛИШЕ ЖИТИ, А Й ПАМ'ЯТАТИ

Напевно, усі мешканці Луганська знають про Сквер Пам'яті. А чи знають вони історію зведення цього скверу? Насправді, сучасна паркова зона – це територія колишнього Гусинівського цвинтаря, штучно завуальована під розважальний комплекс. На сьогодні у Сквері побудовані дитячі майданчики та проектується кольоровий водограй і світломузика.

Сама назва Гусинівського цвинтаря походить від назви району Гусинівка. А Гусинівкою цей район було названо за однією давньою легендою, яку й досі згадують старожили міста.

Легенда полягає в тому, що в місті розташування від сучасної обласної лікарні №2 до колишнього кінотеатру „Октябрь” був величезний ставок. Нові мешканці, які приїздили з родинами в цей район у 1892 році у зв'язку зі зведенням тут нового заводу, почали облаштовувати дороги, будинки, вулиці (Інтернаціональна, Московська, Ростовська, Преображенська (зараз – вулиця імені Фрунзе, що пролягає по трамвайній лінії) тощо. Коли облаштування закінчилося, мешканці завели власне господарство, домашніх птахів, серед якої були й гуси. Вони величезною кількістю збиралися на ставку і це було надзвичайне видовище. Тому власне цю територію згодом було названо Гусинівка [1].

Гусинівка – один з найстаріших мікрорайонів Луганська. А Гусинівський цвинтар було утворено ще в XIX столітті й проіснував він аж до свого офіційного закриття в 1956 році. Уперше цвинтар було закрито ще до революції у зв'язку з його переповненістю, але в 1937 році сталінські репресії значно примножили кількість безіменних жертв, яких НКВСівці таємно закопували тут, наче худобу. Уповноважені диктаторським режимом вбивці продовжували свою криваву вакханалію майже до періоду окупації Луганська під час Великої Вітчизняної війни [2].

Довгі роки Гусинівський цвинтар виглядав порослим травою й дикими деревами місцем. Але на початку 90-х років вирішили надати цій території належного вигляду, створивши новий парк. Облаштували водограй, насипали курган, побудували лавки, провели освітлення. Як не дивно, паркові дали назву Дружби

народів СРСР! Сюди відійшли могили першого міського голови міста Луганськ Миколи Холодиліна, архієреїв місцевих церков, що служили до революції, тисяч загиблих від рук більшовиків, більш ніж п'ятсот вояків Великої Вітчизняної війни, які померли в Луганському шпиталі. У парку Дружби народів з'явилися пам'ятні знаки жертвам Голодомору 1932 – 1933 років, жертвам сталінських репресій, пам'ятник землякам, які загинули під час війни в Афганістані. А невдовзі звели і церкву... Відтоді парк отримав нову назву – Сквер Пам'яті [3].

Проте за всіма цими нібито благородними діями насправді стояли страшні злочини: були вилучені екскаваторами з-під землі сотні й тисячі людських скелетів. Цей вчинок – жадливе неподобство не лише проти мешканців міста – нащадків похованих тут, а й проти церкви, оскільки турбувати спокій померлих ось таким ганебним чином – велике святотатство. Хоча родинам загиблих запропонували перепоховати кістки, багато хто не знайшов коштів, бо більшість з цих сімей не в змозі були витратити відповідну суму грошей.

„Гусинівське питання” – таку назву отримала проблема Гусинівського цвинтаря в місцевій пресі та між небайдужими громадянами нашого міста різного віку з 1972 року – доби першої рекультивациі. А з 1984 року і до сьогодні об'єднана спільнота захисників історичної пам'яті Луганська намагається переконати владу залишити в спокої останки загиблих луганців, солдат ВВВ, невідомих жертв сталінських репресій для того, щоб мешканці Луганська завжди пам'ятали і берегли свою історію.

Література

1. **Інтерв'ю** із заступником директора Луганського музею історії та культури з наукової роботи Людмилою Скворцовою (Легенда району Гусинівки, яку пані Людмила почула від старожила міста Луганськ з родини Акініних).
2. **Багатостраждальна** територія // Жити, мислити, пам'ятати... – Луганськ : Янтар, 2010. – С. 25 – 34. 3. **Жити**, мислити, пам'ятати... : зб. ст / упоряд. Г. О. Корнілова, Д. Г. Тимошевська. – Луганськ : Янтар, 2010. – 156 с.

Марина Дводненко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

УСНЕ МОВЛЕННЯ В СЕЛИЩІ МІСЬКОГО ТИПУ БІЛОКУРАКИНЕ

Білокуракине – селище міського типу на Слобожанщині, центр Білокуракинського району Луганської області, розташоване на річці Білій (басейн Сіверського Дінця). Чисельність населення району 25,6 тисяч; зокрема 10,4 тис. осіб – міського населення (живуть в селищах) і 15,2 тисяч – сільського населення. Середня щільність – 17,8 осіб на 1 кв. м. У селищі проживає 40,6 % людей, а в селах – 59,4%.

У національному складі українців – 22856 осіб (82,2%), росіян – 2914 осіб (10,3%). Межування з Росією спричинило вплив на мовну ситуацію цього регіону.

Росія всіляко (зокрема й матеріально) підтримувала й насаджувала москвофільство, яке загалом пропагувало й впроваджувало в друковані тексти російську мову. Тому й не дивно, що сучасне українське мовлення мешканців, особливо його усний варіант, надзвичайно засмічене лексичними, фонетичними та граматичними росізмами [3].

Усне мовлення кожної людини свідчить про рівень її освіченості, культури. Відомий український педагог В. Сухомлинський писав, що „мовна культура – це живодайний корінь культури розумової, високої, справжньої інтелектуальності. Щоб правильно розмовляти й писати, треба прагнути до удосконалення своїх знань, набутих раніше, треба любити українську мову й свою справу” [1, с. 124].

Українська мова впродовж багатьох століть була поставлена в такі умови, що можна тільки дивуватися, як вона вижила й збереглася взагалі. Накладене ще в другій половині XVII ст. табу великим тягарем лежало на ній майже до кінця XX ст. Зрозуміло, що кількасотрічне приниження української мови й водночас насаджування іншої, тобто російської, не могло не позначитися на усному (у першу чергу) та писемному мовленні її носіїв. Українська мова навіть там, де вона активно функціонувала, зазнала впливу російської, що перетворило її на суржик, на мішанину українських та російських слів, кальок, а

частіше всього – мовних покрутів, які утворилися на базі цих двох великих мов [3].

Білокуракине визначається як селище, де розмовляють українською мовою. Проте усне мовлення населення селища Білокуракине становить собою суміш української та російської мови, так званий суржик. Суржик (букв. – суміш жита з пшеницею, ячменю з вівсом і т. ін., а також борошно з такого зерна) – мова, у якій штучно об'єднані без дотримання літературних норм елементи різних мов [Там само].

Після опитування певної кількості людей, які мешкають у селищі, можна зробити певне узагальнення щодо основних моментів в усному мовленні білокуракинців: *балачка (балакати) – розмова, розмовляти; розказувать – говорити; соглашаться – погоджуватися; надіяться – сподіватися; посоветовать – порекомендувати; соблазнительный – спокусливий; бросить – кинути; сделать – зробити; побіжать – побігти; прічѣска – зачіска; цвіток – квітка; зделав – зробив; канєшно – звичайно; рядом – поруч; получав – отримував; щитати – рахувати*. І це лише найяскравіші приклади усного мовлення населення Білокуракине.

Утворюється така мова шляхом стихійного засвоєння російської мови при безпосередніх контактах з її носіями, а не шляхом поступового опанування другої мови в процесі організованого навчання. Успішним таке засвоєння другої мови може бути тільки в дитячому віці, тому суржикові, на відміну від комунікативних різновидів, сформованих на ґрунті однієї мови, тих же територіальних і соціальних діалектів, властива лексична й структурна неповнота, ущербність. Він утворюється внаслідок хаотичного заповнення зруйнованих ланок структури української мови елементами поверхово засвоєної російської.

Білокуракинці постійно говорять „*український*”, „*на Україне*”, „*гривна*” і навіть „*рубль*”, коли мають на увазі національну валюту (потрібно „*український*”, „*в Україні*”, „*гривня*”, коли йдеться про грошову одиницю сучасної України, а не Київської Русі чи сусідньої держави).

Основними рисами, з якими пов'язане мовлення білокуракинців, є, по-перше, уживання повноголосних та неповноголосних сполучень у системі говірок: *головне – главне*,

нагорода – награда, ворог – враг, сковорода – сковорда; змінами [д] – [й], [н] – [й]: дятел – йател, соняшник – сойашник; реалізацією фонем /ж/, /ш/ у звуках, різних за ступенем м'якості: лоша – лошя, волочать – волочять.

У мовній практиці під впливом російської пішло не лише активне запозичення фахових термінів, але й заміна найпоширенішої власної лексики чужомовною (при чому синтаксис й фонетика почасти лишилися українськими): *нада* (замість *треба*), *січас* (замість *зараз*), *скіко врем'я* (*котра година*) тощо.

Інженер, хірург чи навіть той, хто вправно володіє літературною українською мовою, у „світській розмові” переходить на якусь форму суржику, тільки-но мова заходить про професійні справи. Так і виникають „*іскусвенні осемененія*”, „*бьодренні мишці*”, „*бетон приобретас прочность*”.

Отже, якщо досі суржик був лише перехідним етапом на шляху від української до російської, то тепер він дедалі частіше стає перехідною станцією в зворотному напрямкові. Усне мовлення населення Білокуракине є вагомим прикладом такого твердження.

Література

1. Сухомлинський В. О. Вибр. твори в 5-ти т., т. 1. – К., 1976, с. 319.
2. http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_11_32.php
3. http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ling/2010_3_1/7.pdf

Ганна Дем'яненко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЛЮБОВ, ЯКА НЕ ЗРАДЖУЄ

*Найциріша любов,
яка ніколи не зраджує, –
це любов до їжі.*

Бернард Шоу

Невід'ємною частиною людського життя є їжа. Для одних вона лише засіб існування, для інших – насолода, а для когось навіть мистецтво. Цікаво було б дізнатися, які страви найчастіше згадуються в сучасних фразеологізмах.

Виявилось, що фразеологізмів про їжу не так вже й багато, порівняно із загальною кількістю. Одна й та сама страва використовується з різною конотацією, а іноді з зовсім несподіваною семантикою.

Так, вислови „*пиріжечки їсти*” і „*пиріжки об'їдуть*” пов'язані з весільною обрядовістю, а зовсім схожий на них вислів „*їсти пиріжки*” (з *картоплею, повидлом та ін.*) означає поминати когось після похорону.

Фразеологізм „*як кобилі пиріжок*”, з одного боку, означає, що чогось дуже мало, недостатньо, а з іншого – щось комусь зовсім не личить.

Найбільшу групу фразеологізмів становлять вислови з використанням назв мучних виробів, таких, як **бублики** („*хоч бублик чіпляй*”, „*як бубликами обкиданий*”, „*бублики ногами малювати*” та ін.); **булочка** („*це тобі не ізюм з булочки колупати*”); **батон** („*батон кришити*”); **пончик** („*сто грам і пончик*”); **коровай** („*продавати коровай*”, „*різати коровай*”, „*носитися як Маня з короваєм*”); **млинці** („*переїсти млинців*”, „*перший млин комом*”, „*чує, як на небі млинці печуть*”); **паляниця** („*пекти паляниця*”); **пряник** („*дати на пряники*”, „*як житній пряник на ярмарці*”, „*у Рим по пряники*”); **галушки** („*набилося як галушок у тарілці*”, „*слизький як галушка*”); **тісто** („*на однім тісті мішані*”, „*з тіста зліплений*”, „*одним тістом мазані*”). Досить значною за кількістю є група фразеологізмів із стрижневим словом **хліб** („*захотіти хліба чорного з маслом машинним*”, „*і хліба ні за що купити*”, „*хоч на хліб намазуй*”, „*кусок хліба не з'їсть*”), у деяких з них хліб символізує *життя*: „*на легкий хліб вийти*” (краще життя), „*наїстися усіх хлібів*” (зазнати всього в житті), „*перестати їсти хліб*” (померти). Але більша частина „хлібних” фразеологізмів пов'язана з весільною обрядовістю („*хліб різати*”, „*їти хліба одвідать*”, „*хліб ламати*”).

Значна кількість фразеологізмів засвідчує, що для українців найголовніші страви, – це **борщ** („*у борщі вуха мочити*”, „*і борщ жиром запливе*”, „*вскочити як муха в борщ*” „*гуляй курка по борщу*”), **каша** („*каші в рот набрати*”, „*недотепна й каші зварити*”, „*каша зарита*”, „*у кашу гвіздки забивати*”), **сало** („*як мішок з салом*”, „*захотіти сала в шоколаді*”, „*ні курці проса, ні коту сала*”), **молочні вироби**

(„купатися в молоці”, „як кіт у сметані”, „одним маслом мазані”, „маргарину в голові не хватає”), **вареники** („надути вареники”, „намазати вареника дьогтем”, „розкатати губи на вареники”) і **лапша** („іти на лапшу”, „Лапша Іванівна”, „лапшу зняти з вух”). **Борщ** у народному розумінні – це щось близьке, дороге, рідне. Про бажання йти додому кажуть „хотіти до борщу”. Вислів „гадити в борщ” можна порівняти з висловом „гадити в душу”, і значення він має те ж саме. Щодо **лапші**, виявилось, що у висловах „лапшу на вуха (вухі) вішати”, „зняти лапшу з вух”, „начіпляти лапші” йдеться не про страву, як ми звикли думати, а про невеличкий клаптик тканини, яким злодії затуляли вуха тим, кого обкрадали, щоб приспати його пильність, зробити глухим.

Іноді згадується й **ковбаса**: „ділова ковбаса”, „що ти розумієш в ковбасних обрізках”, „зрастуйте, ковбаси, повна піч людей”. Порівняємо два вислови: „найкраща риба – ковбаса” і „найкраща ковбаса – це риба”. Яка між ними різниця? У переносному значенні – ніякої. Тому з’ясуємо походження цих фразеологізмів. Через те, що старим людям важко вибирати кістки з риби, їм краще їсти ковбасу. Але коли якість ковбаси погіршилася, порівняно з недалеким минулим, то люди вирішили, що краще їсти все ж таки рибу, ніж ковбасу.

Останнім часом через погану якість їжі, яку продають, з’явився новий вислів: „З’їж десять беляшів і збери собаку”, який є досить популярним серед покупців.

Цікавою є група фразеологізмів, які мають форму „з’їсти + те, що зазвичай не їдять”: „з’їсти ложку грязі”, „з’їсти солітера”, „з вікон замазку з’їсти”, „жабу з’їсти”, „їжака з’їсти”, „кішку з’їсти”, „собаку з’їсти”. Великий синонімічний ряд становлять фразеологізми типу „об’їстися (наїстися) + рослина або речовина”: „наїстися (об’їстися) бузини”, „об’їстися грибів”, „білини (блекоти) об’їстися”, „дусту наїстися”, „коноплі об’їстися”, „маку об’їстися”, „мухоморів об’їстися”, які мають одне й те ж значення – „збожеволіти, стати дурнувати”.

Окремо можна виділити фразеологізми про напої. Їх зовсім небагато. Переважна кількість – ФО з використанням слова **кисіль**: „за сім верст киселю хльобать, та ще й своєю

ложкою”, „як п'ята вода на киселі”, „у голові кисіль”. Ще зустрічаються такі напої, як **компот** („компот у голові”, „мити ноги в компоті”), **чай** („із зеленим чаєм”, „чай в армії – одна чайнка на відро”), **пиво** („як бочка з пивом”), **боржомі** („пізно пить боржомі, коли нирки відвалились”).

Отже, незважаючи на таке різноманіття страв, у фразеологізмах перевага надається традиційним українським стравам, адже вони набули вже символічного значення й стали ознакою неповторності української фразеології.

Анастасія Духіна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЗАБАВЛЯНКИ МОЄЇ РОДИНИ

Важливу роль у формуванні фізично та психологічно здорової дитини відіграють забавлянки, або **утішки**, **потішки**, **чукикалки**, – жанр дитячого фольклору, коротенькі пісеньки чи віршики гумористичного, жартівливого змісту ігрової спрямованості. Вони активізують (стимулюють) єдність слова та моторики дитини, супроводжуються не тільки відповідними рухами, наприклад, погойдування дитини, а й розвивають її мовні здібності. Незважаючи на свою простоту, забавлянки позначені евфонічною культурою, сприяють жвавому спілкуванню дитини з докільцями (форма – діалог), привчають її до чуття прекрасного, (забавлянки співають або проказують речитативом) [1, с. 269].

Значне місце в художній тканині багатьох забавлянок займає звукове оформлення – насиченість алітераціями, асонансами, звуконаслідувальними словами. Звукові повтори створюють особливу ритмічність забавлянок, бо ж немовлятам зміст, значення слів не завжди зрозумілий, а сприймають вони мелодійний, ритмічний, звуковий образ твору. Повторюваність у поєднанні зі змінами ритмічного малюнка, жести, інтонація – усе разом сприяє зосередженню дитячої уваги на художніх творах, які допомагали духовному й інтелектуальному зростанню дитини [2, с. 10].

У селі Солідарне Білокуракинського району Луганської області забавлянки побутують досить широко в кожній родині, де є маленька дитина, використовують потішки. Звичайно, найчастіше

їх можна почути від матерів, також утішками досить часто користуються бабусі. Але найцікавіше їх чути від молодих татусів.

Однією з найуживаніших є забавлянка „*Ладки, ладки...*”:

– *Ладки, ладки, де були?*

– *У бабусі.*

– *Шо їли?*

– *Кашику.*

– *Шо пили?*

– *Бражку.*

Кашику поїли, бражку попили

І полетіли, полетіли... на головку сіли.

У цей час дитина, разом з дорослим, плескає в долоні, а в кінці віршика кладе долоньки собі на голівку.

Куй, куй чобіток,

Подай, бабо, молоток.

Не подаси молотка –

Не підкую чобітка.

Під час проказування цієї забавлянки дорослий пучкою однієї руки постукує дитині по ступні, наче „кує”, іншою рукою він підтримує ніжку дитини.

Після пробудження дитини дорослі користуються такими забавлянками:

Тушечки, тушечки, потягушечки...

та

Потягусі, потягусі, ростусі...

або

Отушечки-тотушечки

На котика потягушечки,

А на Андрійка ростушечки.

Ой тошечки, тотошечки!

Щоб підростав ще трошечки.

Коли маля ще сонне, йому дуже обережно й ніжно починають водити хвилеподібними рухами рук (вертикальними) то по животику, то по всьому тулубу. Повторюють ці забавлянки, зазвичай, до тих пір, доки дитя не стане більш активним.

Наступну забавлянку супроводжують такими рухами: спочатку вказівним пальцем правої руки по долоні дитини роблять

рух, ніби мішаючи кашу; потім перебирають пальці один за одним, починаючи від мизинного:

Сорока білобока на припічку сиділа,

Діткам кашку варила:

Цьому дам, цьому дам,

А цьому не дам.

Ти дров не рубав, піч не топив,

Води не носив – нічого не робив.

А хто не робить, той не їсть.

А підкидаючи дитину на коліні або нозі, зазвичай, промовляють:

Ой чук, чук, чук,

Наловив дід цук!

А бабуся пліточок –

Годувати діточок,

А дідусь карасиків –

Годувать Тарасиків,

А бабуся окунців –

Годувати молодців.

Щоб дитину розвеселити, викликати посмішку на її обличчі, у нашій родині досить часто користувалися такою забавлянкою:

Ішла коза рогатая

За дітками-ребятами:

Забодаю, забодаю, забодаю!!!

У цей час дорослий ворухить двома пальцями, наставленими на дитину, і примовляє текст цієї забавлянки, а в кінці розповіді починає лоскотати дитину.

Цими ж рухами супроводжується й така забавлянка:

Ходив кіт по току

У красненькім колпаку,

У красненькім колпаку,

А миші сміються,

За боки беруться...

Також частовживаною є забавлянка, яка супроводжується масажем і погладжуванням спинки дитини.

Два півники, два півники

Горох молотили,

Дві курочки, дві курочки

*На мельницю носили,
Козел меле, козел меле,
Коза підсипає,
А маленьке козлятко
З ковша вигрібає.
Старий дедушка медведь
Встав і підмітає,
А лисичка-сестричка
Платочки вишиває.
А сова із дупла
Глазками дуп, дуп:
– Єслі би не деточки,
– То я б пішла... туп, туп.*

Зазначимо, що забавлянки цього типу є дуже корисними для правильного фізичного розвитку дитини. Розуміючи це, батьки, намагаються досить часто ними користуватися.

Отже, ми переконалися, що **забавлянки** (або **утішки**, **потішки**, **чукикалки**) – це надзвичайно цікавий жанр дитячого фольклору, який продовжує активно побутувати серед українського народу й сьогодні, у третьому тисячолітті, оскільки головне призначенням забавлянок – вплив на фізичний та духовний розвиток дитини.

Література

1. **Літературознавчий** словник-довідник / уклад. Р. Т. Грем'як, Ю. І. Ковалів. – К. : ВЦ „Академія”, 2007. – 752 с.
2. **Мишанич С. В.** Система жанрів в українському фольклорі. Українознавство : посібник / С. В. Мишанич. – К. : Зодіак – ЕКО, 1994. – 263 с.

Олена Заніна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ВЕСІЛЬНІ ПРИКМЕТИ В НАШОМУ КРАЇ

Весілля – один з найдавніших обрядів, що зміг дожити до наших днів. Атрибути його сягають у глибину століть і традицій, які ми шануємо і яких дотримуємось, не завжди усвідомлюючи їх початкове значення. Шлюб – це зв'язок між люблячими людьми. І трактування шлюбу зовсім не змінилося з роками, іншим стає лише стиль проведення шлюбної церемонії. Ми хотіли б звернутися до вірувань жителів села Новоохтирка Новоайдарського району, що на Луганщині, пов'язаних із весіллям. Традицій і звичаїв у весільному обряді безліч, тому й весілля в нашій місцевості тривали цілий тиждень:

П'ятниця – починальниця,

Субота – коровайниця,

Неділя – вінчальниця,

В понеділок – їсти та пити,

У середу похмелятися,

А в четвер після обіду

Та додому я поїду.

Сучасне ж весілля, переважно, святкують один – два дні, залежно від побажання молодих. Весілля проходить у теплу пору року. Хоча насправді, колись ніхто влітку не виходив заміж: раніше не було коли святкувати, адже було багато роботи і в полі, і на городі, тому сезон весіль традиційно припадав на осінь, коли роботи на полях завершувались.

З весільним обрядом пов'язано чимало прикмет. Частина їх пов'язана з короваем. Коровай – це висока пшенична хлібина, прикрашена виліпленими з тіста колосками, пташками, квіточками, зірками й місяцем. Вони символізували міцність майбутнього подружнього життя, добробут, щастя й злагоду. Бгали його у п'ятницю або суботу в будинку молодої. Увесь процес бгання короваю обставлявся ритуальними та магічними діями. Вважалося доброю ознакою, коли коровайниця була непарна кількість (найкраще сім). При цьому коровайниці повинні були перебувати в першому шлюбі й жити в злагоді. Поганою прикметою вважалося, якщо калина, якою прикрашено

коровай, упаде, якщо коровай погано випечений, якщо при його розрізанні хтось поріже руку.

Не менш важливими є також прикмети щодо вибору дати весілля. У селищі Новоохтирка здавна вважалося, що якщо весілля відбудеться в січні – то можеш рано овдовіти, весілля в лютому означає жити в згоді з чоловіком, у березні – жити на чужій стороні, у квітні – швидке щастя, у травні – зрада у власному будинку, у червні – медовий місяць буде тривати все життя, у липні – швидше розлучення, після якого залишитесь тільки кисло-солодкий спогад, у серпні – чоловік буде і коханим і другом, у вересні – спокійне життя, у жовтні – важке життя, у листопаді – багате життя, у грудні – любов з кожним роком усе міцнішатиме. Ахтиряни дотримуються прикмет, тому що існує багато прикладів сімей, у котрих місяць одруження відіграв значну роль. Забобонне ставлення народу до деяких днів тижня і чисел знайшли віддзеркалення й у весільних традиціях. Наприклад, вважалося, що в середу і п'ятницю не слід загівати які-небудь весільні справи, оскільки ці дні несприятливі для шлюбу. Стежили й за тим, щоб день весілля не доводився на 13-е число. У той же час непарні числа 3, 5, 7, 9 у весіллі грали певну обрядову роль і вважалися щасливими. До найпопулярніших весільних прикмет відносять також:

Якщо побачили веселку в день весілля – буде добре життя;

Якщо в день весілля йде дощ, то це пророчить багатство;

Якщо сонце світить прямо на наречену, то життя буде щасливим;

Якщо побачити чорного kota або сажотруса, то це на щастя.

Вважається, що поцілунок сажотруса принесе щастя в сім'ю, тому що комини, які чистить сажотрус, асоціюються з затишним домашнім вогнищем.

Якщо наречені перед реєстрацією шлюбу з'їдять одну цукерку на двох, то життя у них буде солодким.

Після вінчання молодим потрібно подивитися в одне дзеркало – це повинно принести вдачу.

Перший келих шампанського наречені розбивають на щастя.

Підкова, знайдена нареченою, є символом родючості та пророкує багатодітність.

Наречена не повинна підписуватись новим прізвиськом, доки не отримає його офіційно.

Голосні звуки та шум відганяють злих духів, тому дуже добре, якщо гості галасують перед церемонією. З цієї ж причини прийнято, щоб машини сигналізували, коли їдуть на весільну церемонію.

Якщо кішка чхає у переддень весілля, то вважається, що наречена буде щасливою в шлюбі.

При виході з Рагсу наречених обсипають „дощем” з зерна чи пшона (щоб у родині було багато дітлахів, як у колоску зерен); з цукерок (щоб життя було солодким); і дрібних монеток (щоб був статок у родині), з пелюстків троянд (щоб життя молодих було романтичним).

Вірують жителі села Новоохтирка і в погані прикмети:

- погано побачити свиню, зайця або ящірку, що біжить через дорогу;
- з давніх часів вважалося поганою прикметою, якщо жених побачить наречену у весільному вбранні до завершення шлюбної церемонії;
- якщо побачиш ченця або черницю, то вони пророкують безпліддя та життя, залежне від благодійності.

Вважається не дуже хорошою прикметою, якщо наречена дивитиметься в дзеркало повністю одягнена у весільне вбрання до дня весілля. Старі люди говорять, що частина душі нареченої відходить у задзеркалля і наречена не зможе повністю віддати себе своєму чоловікові.

Наречена не повинна самостійно шити своє весільне вбрання. Якщо ж є потреба щось підшити, не можна цього робити, доки наречені не вийдуть з церкви. Не рекомендується приміряти повністю все весільне вбрання разом до дня весілля.

Якщо наречений у калюжу наступив перед будинком нареченої – жити їй з п'яницею. Або якщо наречена під час застілля проллє що-небудь, то чоловік буде охочий до чарки.

Наречений і наречена не повинні фотографуватися порізно на весіллі – інакше вони розлучаться.

Якщо у нареченої порвалася сукня, то свекруха буде зла.

Наречений не можна дозволяти подругам ставати перед собою біля дзеркала, щоб не втратити коханого.

На весілля не дарують набори ножів і виделок, щоб не було сварок в родині.

Щоб не зурочили, молодим потрібно застромити в одяг шпильки.

Також існує традиція, щоб наречений після церемонії ніс наречену на руках. Уважалося, що наречена не повинна йти сама, аби не притягувати невдачу.

Отже, межа між сучасним і старовинним весіллям дуже тонка, і досі в нашому житті існує безліч стародавніх традицій, які молоді люди дотримуються й нині.

Записано зі слів жителів села Новоохтирка:

Корнієнко Леоніда Федоровича, 1936 р. н.

Корнієнко Марії Іванівни, 1939 р. н.

Анастасія Калюжна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЗИМОВО-ВЕСНЯНИЙ КАЛЕНДАР РОКУ

У всіх народів з прадавніх часів календар уважався священним. Критеріями виміру часу служили небесні світила, які, за легендами, були дані людям саме для цього. Слово *місяць*, що означає проміжок часу, близький до періоду обертання Місяця навколо Землі, також дуже давній. На це вказує й саме слово *місяць*, спільне для всіх індоєвропейських мов: укр. – *місяць*, болг. – *месец*, білор. – *місик*, грец. – *тѣп*.

Мене завжди зачаровували зима й осінь своїм різнобарв'ям: білосніжна зима та золота осінь.

Морозяна зима, з її початком усі знаходяться в очікуванні першого снігопаду та святкування Нового року. Перший зимовий місяць – *грудень*. У народі його називали *студень*, *студений* (від стужі, морозу), *грудень* (мерзлі грудки землі). Український грудень пов'язаний з тим, що мокра від осінніх дощів земля замерзає, і дорога стає грудкуватою. Уважають, що грудень названий від мерзлих грудок землі, що іноді серед дослідників викликає сумнів. Інші назви: *хмурень*, *мочавець*, *стужайло*, *мостовик*.

Наступним місяцем зими є *січень*. У давнину його назвали *просинець* (від просіяння сонячного світла). Це місяць, коли у вітряну погоду січе снігом, стає більше сонячних днів. Його ще називають *тріскун*, *сніговик*, *льодовик*, *просинець*. Остання назва за деякими версіями означає *просити в Бога добра*, бо січень багатий на християнські свята: 6 січня – Свят-вечір, 7 січня –

Різдво, 14 січня – Новий старий рік, 17 січня – Богоявлення, 18 січня – Голодна кутя, 19 січня – Водохреща, 20 січня – Івана Предтечі. Народна мудрість говорить: *Січень снігом січе, а мороз вогнем пече. Січень січися, а ти до печі тулися. Січень січе та морозить, а газда з лісу дрова возить.*

Останній зимовий місяць – *лютий*, його назва пов'язана з лютневими морозами, які бувають болюче дошкульними, лютих вовків, які в цей час найбільше голодують. Інші народні назви цього місяця: *крутень, зимобор, бокогрій, криводоріг, громник*. Цікавими, на мою думку, є такі прислів'я: *Лютий – гостро кутий. Лютий – місяць вітрів і кривих шляхів. Питає лютий, чи добре зутий, бо прийде марець і вхопить за палець.*

Після морозної зими настає черга весни вступати у свої володіння. Біжать струмочки, починають танути сніги, а на їх місці пробиваються перші квіточки та зелена травка. І першим теплим місяцем є *березень*. Його називали *сухий* (від сушіння зрубаних дерев), ще називався *березол* (від спалення деревини для отримання золи). Назва першого місяця весни – *березень* – пов'язана з брунькуванням у цей час берези, із збиранням її соку. Із давньоукраїнської мови веде своє походження рідкісна тепер назва третього місяця *березіль*, або *березоль*, де компоненти *золь* і *зіль* – це різні варіанти одного кореня зі значенням *зелений*. Інші назви – *березоль, березозорь, сочень, соковик, протальник, „з гір потоки”, заграйярочки, капельник*. У слов'ян переважає походження назви цього місяця від берези. Біла береза в цей час уже дає сік.

Місяць, у якому все цвіте й пахне, – *квітень*, настає пора цвітіння рослин, з цим пов'язані інші назви: *цвітень, краснець, снігогін, дзюрчальник, водолій, лукавець*.

Найтепліший, яскравіший та найромантичніший місяць весни – *травень*, тому його звали *травний* (від трави). Існують і деякі інші назви: *май, травник, пісенник, місяць-громовик* тощо. В українців є й назва *май*, проте вона не латинського походження, як у росіян, а давньослов'янського: „*май*” означає *зелень, буяння дерев, трав, квітів*. Його назви: *краснець, лукавець, дзюрчальник, водолій* та *апріль*, що латинською мовою означає „*сонячний*”. Усі весняні місяці пов'язані народними повір'ями: *У березні кожух і без гудзиків теплий. Березень*

часом сіє, часом віє, часом гріє. Прийшов березень – покинь сани бери віз, викинь шубу, з печі злізь. Квітневий день рік годує. Квітнева пора: поїв – і з двора. У квітні ластівка день починає, а соловей кінчає. Травень ліси одягає – літа в гості чекає. У травні дощ вранці – що бабині танці.

Офіційний календар, у якому збережено стародавні й самобутні назви місяців, засвідчує наше вшанування народних традицій.

Література

1. **Музичук Надія.** З історії українського календаря та літочислення: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrajinci.hu/arhiv/hromada_69_ua/kalendar/ist_kalendar.htm

Марія Кузьменко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДАЙ СЕРЦЮ ВОЛЮ... (ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ „СЕРЦЕ”)

Українська фразеологія відображає культурну своєрідність нашого народу. Психофізичні дії та процеси відтворено у фразеології емоційно, відповідно до особливостей національного світосприйняття. Кожна людина може відчувати, переживати, хвилюватися, тобто під дією різних зовнішніх і внутрішніх чинників перебувати в певному психічному стані. З давніх часів люди співвідносили навколишній світ із частинами свого тіла – головою, руками, ногами, серцем. Використовуючи їхні назви в переносному значенні, люди точніше передають свої думки, почуття, дії, тому назви частин тіла є важливим об'єктом дослідження сучасної лінгвістики й утворюють підсистему фразеологізмів-соматизмів. Серце вважали вмістилищем почуттів і душевних властивостей. У сучасній інтерпретації *серце* зберігає своє первинне значення як центральний орган системи кровообігу, а в переносному значенні – як осередок почуттів, вчинків, настрою.

У фразеологічних словниках найчастіше трапляються фразеологізми-соматизми на позначення такого емоційного стану людини, як **страждання**, наприклад, *серце болить, ниє, щемить, стискається* (аналогічно до фізичного болю), *серце німіє, мліє, терпне* (втрата чутливості), *серце крається, рветься*

на шматки (поділ на частини). Українці також асоціюють серце з раною (*серце кривавиться, закипає кров'ю, кров'ю обливається*), каменем (*серце каменем лежить, камінь на серці*). Близькими за значенням до попередньої групи є фразеологізми, що позначають **тривогу, хвилювання**, наприклад, *боліти серцем* (тривожитися, журитися), *брати за серце* (зворушувати, хвилювати), *брати близько до серця* (болісно переживати що-небудь, надавати чомусь великого значення), *вразити в саме серце* (завдавати душевного болю). Інколи кажуть: *серце впало, обірвалось, серце наче рукою здавило, серце болить, б'ється*. На позначення почуття **страху** в українській мові вживають такі фразеологічні одиниці : *серце мре, падає, мало не вискочить з грудей*. Значною кількістю фразеологізмів представлена група на позначення **радості** : *серце радіє, співає, заграло серце, серце тішиться, гарно на серці, розгодинилося на серці*. Негативна емоція **роздратування, гніву** пов'язана з активною дією серця (*серце взяло, серце набігає, нападає*). **Спокій, полегшення** найчастіше позначають фразеологізми: *відлягло від серця, серце угамувалося, відійти/відтанути серцем, легко на серці, зняти камінь з серця* (комусь полегшало, хтось заспокоївся). **Передчуття** асоціюється з діяльністю серця, воно певною мірою пов'язане з інтуїцією (*серце чує/учуває, віщує серце*). Ще використовують фразеологізм *холодна жаба сидить під серцем* (передбачати негативну дію). Стан крайнього емоційного **напруження** люди асоціюють з водою та вогнем : *серце кипить/закипає, серце горить, палає, пламеніє, палахтить*. Часто говорять *серце не на місці*. **Сум, пригніченість** порівнюють з тягарем : *тягар упав на серце, з важким серцем, обгортається серце тугою*. Стан **душевного спустошення** асоціюється з порожнім серцем: *порожньо у серці* (втрата моральних сил), *виймати серце* (почуття знесилення, виснаження). В українській мові також трапляються фразеологізми на позначення **кохання** (*серце горнеться, прихилитися серцем, віддавати серце, полонити серце, підбирати ключ до серця*), **щирості** почуттів і вчинків (*від чистого серця, поклавши руку на серце*), **мужності** (*хоробре серце*) та **нерішучості** (*серце тремтить*). Часто використовують компонент “серце” для позначення **характеру**

людини : *золоте серце, добре серце, широке серце, гарячий серцем, кам'яне серце та серце з перцем.*

Проаналізувавши наведені приклади, відзначимо, що наш народ приділяє велику увагу психічній сфері особистості й уміло добирає мовні засоби для висловлення різних емоцій.

Література

1. **Кушнір І.** Загальне і національно-специфічне у фразеології емоцій / І. Кушнір // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2008. – Вип. 3. – С. 203 – 210.
2. **Словник** фразеологізмів української мови / уклад. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук та ін. – К. : Наук. думка, 2003. – 787 с.

Альона Лаптева

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДІАЛЕКТИ – МОГУТНІЙ СТОВБУР ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

„Європа – скарбниця мов”. Так звучало гасло Ради Європи до 2001 року, який було проголошено Європейським роком мов. Коли б до цієї скарбниці приймали тільки писемні мови, тоді українцям – як і румунам, росіянам або сучасним грекам – довелося б показувати свої останні „письмові перепустки” хіба що 200-річних нових літературних мов [4, с. 13].

В українській писемній мові живі народні діалекти значно давніші від неї, адже в Україні „тяглість живої, природної, нерукотвірної мови існує близько 1300 років” [7 с. 203]. Коли ж мають рацію іраністи (В. Абаєв та ін.) і фрикативний [г] є рисою української мови, успадкованою від іранців (скіфів, сарматів, аланів) [1, с. 9], тоді цей вік доведеться подовжити ще на сім століть углиб праслов'янської доби. Зрозуміло, що переважна частина історії існування такого поважного віком діалектного утворення від часів появи перших українських рис (фрикативний *г*, *дж*, *кв* / *цв*, твердий *р*, перехід *о*, *е* в *і*) пройшла лише в усному діалектному, переважно сільському середовищі. Тут слід застерегти, що українські говірки не всі однаково давні. Найстаріші серед них – західні й північні (поліські), уцілілі від домонгольських часів. Згодом, за „української реконкісти” в

пізньому середньовіччі започатковані мішані говірки Вінниччини, Черкащини. Полтавщини, Слобожанщини. Найпізніше, бо у XVIII ст. – територіально найбільші степові говірки Таврії та Кубані [2, с. 19].

Відмінність між живою діалектною стихією й тоненьким прошарком писемної мови часом унаочнюється. Якщо значна частина італійських запозичень прийшли до української справді через польську, то цього не скажеш про південноукраїнські діалектні італізми (назви вітрів).

Інший приклад – діалектна назва чорногуза *гайстер* [3, с. 48] відома на Лівобережжі від Чернігова до Переяслава. М. Фасмер довів, що ця назва – германізм. Однак ні на заході від названого району, ні деінде в бік теперішніх германських земель такої назви більше ніхто не вживає. Але ж Чернігів, Київ, Переяслав – це три міста, де найперше розмістили свої військові залоги варяги – руси, це ж і є найдавніший осередок найранішої, тобто наддніпрянської Русі [5, с. 89]. Звідки ж, як не з діалектів, вони сюди прийшли? Але показово, що навіть без санкції писемної мови усна діалектна традиція сягає з тим *гайстром* X століття.

А ще діалекти – як досі живі свідки нашої справжньої, а не вигаданої історії – донесли до нас прадавні назви річок України, її гір, урочищ, поселень. Ці свідки – невідкупні й невблаганні, що особливо доказово, коли принесені ними з безодні віків назви – „загадкові”, незрозумілі, „непрозорі”, тобто непоясненні на сучасному мовному ґрунті. Лише фахівець-балканіст зразу впізнає серед річок України назви фракійського й дакійського походження, бо зможе пояснити їх, Наприклад: *Сіверський Донець* – права притока Дону. Назва *Донець* утворилася на слов'янському ґрунті від іранського „вода”, аланського „текуча вода, ріка”, скіфського *don* у тому ж значенні. Назва *Донець* – похідна від *Дон*, утворена за допомогою демінутивного суф. – *ець* (дослівно: „Маленький Дон”) та ін. [6, с. 116].

Отже, з огляду на кількаразову зміну писемної мови в Україні за довгезелений час існування українських діалектів доходимо висновку, що спадкоємність норм забезпечували щоразу саме живі народні говірки – наче могутній стовбур мови. Тоді літературна, або писемна, форма мови – наче гілка,

найкраща, доглянута, часом – прищеплена. Одна всихає, друга виростає, проте все на тому стовбурі.

Література

1. **Абаєв В. И.** О происхождении фонемы (h) в славянском языке / В. И. Абаєв // Проблемы индоевропейского языкознания. – М., 1964. 2. **Абаєв В. И.** Скифо-европейские изголосоы / В. И. Абаєв. – М., 1964. 3. **Атлас** української мови. – К., 1984. – Т. 1. – Карта № 324; 1988. – Т. 2. – Карта № 339. 4. **Дивослово.** – 2002. – № 6. – С. 13. 5. **Рыбаков Б. А.** Киевская Русь и древнерусские княжества / Б. А. Рыбаков. – М., 1982. – С. 89. 6. **Тищенко К.** Литва на Сіверщині: Топонімічні свідчення / К. Тищенко // Пам'ятки України. – 2001. – Ч. 1 – 2. – С. 106 – 120. 7. **Шевельов Ю.** Чому общерусский язык, а не віборуська мова? З проблем східнослов'янської глотогонії / Ю. Шевельов // Історія української мови : хрестоматія / упоряд. С. Я. Єрмоленко, А. К. Мойсієнко. – К., 1996. – С. 203.

Алевтина Легещич

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

КРАСНИЙ КУТ: ПОХОДЖЕННЯ „КРАСНОЇ” НАЗВИ

Село – широчезний простір для блукання фольклору та етніки. А сама назва – то розмаїття народної мудрості, спостережливості, фантазії. Ми спробуємо розібратися в етимології найменування села *Красний Кут* (Антрацитівський р-н). Назва, зверніть увагу, колоритна. І колорит полягає в змішуванні назв російською та українською мовами, що можна пояснити розташуванням села – *Дикий Степ* (Луганщина) на перехресті кількох великих культур. З іншого боку, назва суто українська: *красний* (заст.) – *красивий*.

Мешканці поселення розтлумачують назву як красивий куточок. Чому власне куточок? Селище лежить у долині, його частина – біля підніжжя гори *Соколівка*. З висоти пташиного польоту – *кут, тупик*. Якщо звернутися до національної культури, то кут можна розглянути як *святий кут*. Його так і звуть: *красний кут* – частина приміщення, де встановлена ікона або домашній іконостас, який найчастіше знаходився зі східної сторони. Святина розташовувалася так, щоб той, хто заходив до хати, одразу помітив святі образи. Проведемо паралель: селище,

про яке йде мова, не помітити неможливо – розрізане однією з головних доріг України (траса Харків – Ростов-на-Дону), сяє куполом храму, побудованого в стилі козацького бароко.

Не обійтися без легенди. У нашому випадку вона розповідає про подорож Катерини II малоросійськими землями. Гора Соколівка розцвітала вогняними маками. Селище справило враження на імператрицю, і вона вигукнула: „Какой же красний кут!“. Довіряти легенді не обов'язково – імовірніше, що спочатку з'явилася назва, потім народилося сказання.

Підкреслимо, що в області достатньо міст, у назвах яких красується корінь „красний“: Краснодон, Красний Луч, Червонопартизанськ, Червона Поляна. Перша асоціація – влада з кривавим прапором, друга – відсутня взагалі. Для прикладу: нинішня *Червона Поляна* до 1923 р. називалася Петропавлівкою, у 1920 р. у селі було створено комсомольський осередок. Селище Єкатеринодон у 1922 р. перейменоване на *Краснодон*. Село Постишево в 1938 р. разом із присвоєнням статусу міста отримало нове ім'я – *Червонопартизанськ*. До 1920 р. *Красний Луч* звався Криндичівкою. За легендою, нову назву місто отримало, коли вранці шахтарі піднялися на-гора й побачили незвичний світанок з червоними променями. Усі перелічені назви, так би мовити, розмальовані фарбами революції.

Тут і контраст – наш *Красний Кут* істотно відрізняється від згаданих вище назв.

І хоч етимологія більшості імен заводить у „глухий кут“, нам за допомогою фольклору довелося визначити походження назви селища.

Ольга Лиманська

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДІАЛЕКТНЕ ПОБУТОВЕ МОВЛЕННЯ
СЕЛА ПІДГОРІВКА СТАРОБІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Перед тим, як учити інших української мови, треба мати хоч якусь елементарну грамотність самому. Ми мали б знати, що в українській мові немає слова меценат, а є запозичене слово меценат, не може бути фрази „говорити правильно“, а „розмовляти відповідно до правил“, і фраз „вірно служать“ і

„вірно люблять” немає, а є відповідно „віддано служать”, „палко люблять”, „віддано люблять”. Але не це стало предметом нашої статті, адже ми звернули увагу на діалект.

Простудіювавши купу книжок, словників і енциклопедій, ми з’ясували, що термін *діалект* походить з давньогрецької й означає – мова (розмова) небагатьох, і цей термін тісно пов’язаний з іншим словом, також запозиченим з давньогрецької – діалектика, що значить *бесіда* (розмова) *небагатьох*. Можна було б поставити між ними знак рівності? Ні! Бо давні греки чітко розмежовували мову й розмову: мова – це ознака, а розмова – дія.

У кожного села й міста є свої особливості мови. Хоча на перший погляд декого може це здивувати, адже Україна одна, а мова різна. Хотілось би більш детально звернути увагу саме на діалектне мовлення с. Підгорівка.

На подвір’ї українського селянина, зазвичай, розміщувався цілий комплекс житлових та господарських споруд, які забезпечували всі потреби родини протягом року. Подвір’я українського господаря неможливо уявити без *огорожі*, яка служить перешкодою для диких звірів або чужої худоби. Без огорожі жив тільки недбалий, ледачий селянин, якого вважали пропашим [1, с. 429].

За давніх язичницьких часів огорожа виконувала насамперед роль магічного оберегу – це було замкнуте коло, куди не могла проникнути злі сили. Тому в деяких регіонах і до сьогодні зберігся звичай не тримати довго відчиненими ворота чи хвіртку, а зачиняти їх швидко, як тільки увійдеш у двір.

Відомі в Україні ще й інші господарські споруди для зберігання збіжжя, дров, вуликів, возів, реманенту. *Клуна*, або *стодола*, використовувалась як будівля для обмолоту, сушіння снопів, зберігання жита, пшениці, ячменю, соломи. Колись була потреба мати в стодолі свій *тік*, на якому молотили снопи. Нині такі споруди вже втратили своє значення, оскільки сучасний господар не є власником великого поля, а готове зерно переважно купує. Так, поступово відмирають давні традиції, пов’язані зі стодолюю як священним місцем, де був *овин*. Для зберігання сіна будують спеціальні *сінники*. Дрова зберігають у *повітках*, або *сараях* [1, с. 430].

Якщо поспілкуватися з жителями села Підгорівка, можна почути безліч цікавих слів, значення яких досить просте й відоме кожному, наприклад, *цеберка* – відро; *хижка* – комірчина в хаті; *прикалабок* – прибудова до основної будівлі з господарською метою; *стільчик* – маленький стілець для сидіння; *спускалка* – дитяча гірка; *віхот* – шматок тканини, якою витирають стіл; *кип'яч* – гаряча вода.

Утримання господарського двору та реманенту було важливою складовою частиною господарських робіт українського населення протягом багатьох століть. Добрий господар вкладав багато праці, щоб у хаті й на подвір'ї всьому дати лад. Тому здавна високо цінувалася працьовитість, а лінощі засуджувалися [1, с. 433].

На нашу думку, говірку своєї місцевості треба глибоко вивчати й не соромитися її, а також говірки сусідніх етногруп свого народу. Тільки так ми залишимося культурним народом. А боротися треба з суржигом – цим змішанням кількох мов, а то й придуманих мов асоціальних прошарків суспільства...

Література

1. **Лозко Г.** Українське народознавство / Г. Лозко. – 3-е вид. – Х. : Вид-во „Див”, 2005. – 472 с. : іл.
2. **Пономарьов А.** Українська етнографія / А. Пономарьов. – К. : Либідь, 1993.– 256 с.

Марина Максютенко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ОЦІННІ НАЗВИ ОСІБ У ДІАЛЕКТНОМУ МОВЛЕННІ

Українська мова багата на засоби емоційного вираження. Поширеними є оцінні назви – іменники, прикметники, прислівники, рідше дієслова, займенники та числівники, що передають позитивну чи негативну оцінку якості предметів, ознак дії або стану. Останніми роками в лінгвістиці активно досліджують категорію оцінки в різноманітних аспектах. Т. Космеда зазначає: „З огляду семантики, оцінка – це категорія, що об’єднує всі засоби, які має сучасна мова у своєму розпорядженні для категоризації позначування розмаїття оцінних значень, що мотивовані зв’язками між мовцем і дійсністю” [1, с. 305]. Вивчення особливостей категорії оцінки в діалектному мовленні має важливе значення для розвитку мовознавства.

Мета пропонованої статті – охарактеризувати оцінні назви осіб у діалектному мовленні на прикладі текстів, записаних у говірках Сватівського району Луганської області.

Клас іменників містить значну за обсягом групу назв на позначення осіб. Це слова, що характеризують людей за родом діяльності, зовнішніми чи внутрішніми ознаками, поведінкою, родинними стосунками тощо. У цій групі слів виділяють назви осіб, що мають значення суб’єктивної оцінки. Це іменники, які передають позитивну чи негативну оцінку якості особи. Назви суб’єктивної оцінки властиві переважно розмовній мові.

Численною є група іменників – назв родинних стосунків, свояцтва та осіб за статтю. Аналізуючи мовлення мешканців Сватівщини, ми виявляємо різні варіанти назв членів сім’ї: ‘мати’ *мама*, *мат’ір*, *мати*, ‘батько’ *бат’ко*, *папа*, *папка*, ‘бабуся’ *баба*, *бабушка*, ‘дідусь’ *д’ід*, *д’едушка*, ‘син’ *синок*, *син*, ‘донька’ *доч’ка*, *доч’ка*, *доц’а*, ‘брат’ *брат*, *брат’ік*, ‘сестра’ *сест’ра*, *се’ст’ра*, ‘онуки’ *онуки*, *онуч’ка*, *онуч’ки*, ‘тітка’ *т’отка*, *т’от’а*, ‘дядько’ *д’ад’ко*, *д’ад’а*, ‘діти’ *д’ітвора*, *дитина*, *д’іти*, *д’ітвара*, *д’іточ’ки*; ‘дружина’ *ж’інка*, ‘чоловік’ (на позначення одруженого чоловіка)

ч'олов`їк, муж, 'чоловік' (на позначення особи чоловічої статі)
мужик, мужич'ок, ч'олов`їк.

Іменники можуть передавати позитивну або негативну оцінку якості особи залежно від контексту, у якому їх ужито. Засобами вираження цих значень є суфікси зі значенням збільшеності/зменшеності, які, приєднуючись до твірної основи, надають новоутвореному слову відтінків здрібнілості, ласкавого ставлення особи, голублення, пестливості або збільшеності, зневажливості, згрубілості аж до лайливості.

Отже, одним із продуктивних засобів переведення семантично нейтральної лексики до розряду емоційно забарвленої є морфологічний, тобто утворення експресивних слів за допомогою групи спеціальних суфіксів [2, с. 24].

Зменшувальні слова від іменників чоловічого роду можуть бути утворені суфіксами **-ок-**, **-ик-**, **-ець-**: *синок* (один шех'т'орчик синок / самий старший; синок Ігар'ок пома'га ме^н'нї дуже хара'шо / і на го'род'ї ўсе л'їто пома'гаїе / і у дво'р'ї); *мужич'ок* (а мужич'ок у нейї та'киї ма'н'їс'їн'киї хо'диў / йак о'це у Гал'ї). До групи зменшувально-пестливих належить суфікс іменників: **-к-**: *о'нуч'ка* (ос' коло мене мо'їа л'убимиц'а / а с'ї'ч'ас з о'нуч'ками / з д'їтво'ройу), *папка* (ми йак ма'л'ї бу'ли / у нас лотка бу'ла у папки; папка ўз'аў йї'її за хв'їст і викинуў з ма'шини). В іменниках жіночого роду суфікс **-ин-** виражає відтінок здрібнілості не дуже відчутно (д'ївчина).

У процесі утворення оцінних назв осіб суфікс **-ик-** функціонує більш активно, ніж синонімічний йому **-ок-**: *мужик* (у нейї мужик та'киї ма'нен'киї буў) – *мужич'ок* (а мужич'ок у нейї та'киї ма'н'їс'їн'киї хо'диў).

Отже, аналізуючи тексти діалектного мовлення, ми спостерігаємо, що в мові існує значна кількість іменників-назв осіб, у межах якої функціонують розгалужені ряди емоційно-стилістичних синонімів.

Література

1. **Космеда Т.** Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування й розвиток категорії оцінки / Т. Космеда. – Л. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 350 с. 2. **Сагач Г. М.** Емоційні суфікси

іменників на позначення позитивної суб'єктивної оцінки / Г. М. Сагач // Укр. мова і л-ра в шк. – 1975. – № 12. – С. 24 – 30.

Марія Медвідь

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ПОБУТОВІ НАЗВИ В ЛЕМКІВСЬКИХ ГОВІРКАХ

Лемки – це етнічна група українців, які були виселені, депортовані в 1945 році з Польщі. У Луганській області (Лутугинський район) вони осіли в селах Переможне та Карла Лібкнехта. Переселення здійснено не за власною волею, а за наказом Йосипа Сталіна. Виїжджаючи, люди залишили свої землі, домівки, усе, що надбали протягом багатьох років життя. З розповідей лемків мені стало відомо, що на батьківщині кожна родина мала гарний клаптик землі, і всі на ній працювали, у найми та на роботу майже ніхто не ходив. Жили та харчувалися власноруч вирощеними продуктами.

Важлива роль у харчуванні та вирощуванні відводилась ячменю (*ярецу*), з якого робили *панцаки* – ячмінну крупу. У незначній кількості вирощували кукурудзу (*кукуручю*), гречку (*татарку*) та просо. Жито та пшениця (*пшеничя*) дозрівали в горах погано, тому їх майже не вирощували. Головною овочевою культурою була картопля. Прикметно, що саме картоплю називають по-різному: *компері*, *грулі*, *жімяки*, *бандури*, *магдебурка*, а все залежить від того, з якого села Лемківщини приїхали переселенці. Також вони вирощували капусту (*кочан*), буряки (*бураки*), часник (*чесник*). Значну роль займала квасоля (*фізова*) та горох (*горох*). Огірки та помідори вони не культивували, оскільки не було умов, але в Україні вирощують і називають *огурок*, *помідор*.

Лемки – дуже релігійні люди, тому постійно дотримувалися постів, уживали переважно пісну їжу. Отже, основним жиром у цей період була олія (*олій*). Важливе місце в господарстві родини займала корова, оскільки з молока можна було зробити багато молочних продуктів, а ще їх можна було піти продати на базар, чим саме жінки й займалися. Молоко називають *мовоко*, молозиво – *курастра*. Жінки робили з овечого молока сир – *бринзя*, *бринзя*, він був дуже солоний. З молока збирали сметану – *верхнину*, також робили сироватку –

жентичю, яка була основним напоєм на столі. Ще вони вміли робити сир, який називали *кляганий сир*, але чому він має таку назву, ніхто не знає. Також тримали в господарстві поросят, щоб було м'ясо (*м'ясо*) та сало (*саво, солонина*), але це було не в кожній родині, а лише в заможній, і тільки на свята або в неділю. У пісні дні (середа, п'ятниця) та під час постів не вживали м'ясо, сало та молочні продукти.

Важливе місце на столі займав хліб. Жінки пекли в печі (*пеци*) хліб самі. Хліб називали *підпавок, або буханка*, з грубої муки хліб мав назву *комисиняк*, найчастіше пекли такий, оскільки пшеничної муки майже не було. Також самі випікали калачі – *купевка* – і бублики – *обарянець*. Малу хлібину, або паляницю, називали *паля, палядко*. Просто паляниця з гарної муки на свята – *адзимка*, святковий коровай – *балец*. На Великдень жінки пекли паляницю з сиром – *книше*. Жінки були гарними господинями, їх у селі називали *гарди газдині*, або *цікава газдиня*. Різав хліб до столу завжди господар (*газда*).

Щоб заробити гроші, лемки збирали гриби (*губи*) і ягоди (*ягоди*) та продавали поблизу міста. У їхній місцевості росли такі гриби, як *лесівки* та *сосняки*, а отруйні губи називали *блюваки*. Ягоди збирали такі: ожина (*черниця*), суниця (*трускавки*), агрус (*гігацки, какецки*), виноград (*грозно*), сливи (*округлянки*), шовковиця (*шовковничя*). Дивлячись на те, скільки продуктів для харчування вони вирощували самостійно, завдяки своїй праці, можна сказати, що куповані продукти становили незначну частину. Матері та бабусі ходили до Бразоля (місто, у якому був ринок), продавали там молочні продукти – і купували лише сіль, цукор (*цукер*), мед (*мюд*), лавровий лист (*бібковий лист*) та алкогольні напої: горілку – *палюнку* – та самогон зі слив, *сливчанка*. Коли йшли з ними діти, їм купували морозиво – *льоди* та солодкий напій – *ситро*. А заможні селяни ще могли дозволити собі рис – *риж*, чай – *гарбата* та каву.

З розповідей самих лемків їм подобалось таке життя, вони знали, що сам зробиш, то в тебе й буде, надіялись лише на себе. Усі назви продуктів збереглися й до сьогодні, лемки села Карла Лібкнехта (де я проводила своє дослідження) зберегли й використовують ці назви у своїх розмовах і в наш час. А нові для них назви продуктів харчування, які вони почули в Україні,

просто підставляють під свою вимову, тобто роблять свій наголос у словах. Спілкуючись з цими людьми, я зрозуміла, що вони є дуже працьовитими людьми.

Алла Несвіт

(Старобільський факультет
ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ ЯК ДжЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ ЛЕКСИКИ ЖИВОЇ ПРИРОДИ УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРОК

Найменування живої природи становлять розгалужений шар лексики, який неодноразово був предметом лінгвістичного аналізу в східнослов'янській лексикології. Назви живої природи вже описували українські (Г. Богуцька, Н. Дейниченко, І. Філак, О. Карабута та ін.), російські (Р. Тюріна, Г. Левіна) й білоруські (А. Кривіцкі) лексикологи на матеріалі літературної мови та окремих діалектів.

Метою нашого дослідження є аналіз двокомпонентних назв у ТГЛ „Жива природа” в українських східнослобожанських говірках.

Матеріал дослідження зібрано експедиційним методом у селах Кам'янка, Піски, Риб'янцеве Новопсковського району Луганської області.

Об'єктом нашого дослідження є назви-словосполучення, переважна частина яких за будовою – атрибутивні словосполучення. Аналіз цієї лексики за її мотиваційними зв'язками дозволяє виділити такі основні групи:

а) атрибутивні словосполучення, у яких прикметник указує на місце побутування тварини: *вод'а/на кр/иса* – ‘видра’ *Lutra lutra* L.; *миша пол'о/ва* – ‘полівка звичайна’ *Microtus arvalis* Pallas; *миша до/маши/а* – ‘миша хатня’ *Mus musculus* L.; *лун' бо/лотний* – ‘крук’ *Corvus corax* L.; *жук на/возний* – ‘гноювик звичайний’ *Geotrupes Stercorarius* L.; *коник трав'а/ний* – ‘коник зелений’ *Teddigonia viridissima* L.; *р'іч'ковик морс'/кий* – ‘карась’ *Carassius*; *зе'мл'а/ний ч'єрв'я/ч'ок* – ‘дощовик’ *Lumbricus*;

б) словосполучення, у яких атрибутивним компонентом є узгоджений прикметник або іменник-прикладка, що вказують на манеру поведінки тварини: *ди/ке поро/с'а* – ‘маля дикого кабана’

Sus scrofa L.; ¹дикий ¹голуб – ‘горлиця звичайна’ *Streptopelia turtur* L.; ³⁰зул’а ^{оди}нока – ‘зозуля звичайна’ *Cuculus canorus* L.; *мура*’в *еї* *труд*’ага – ‘мураха’ *Lepidoptera*; ¹коник *пригунец*’; ¹коник *стрибунец*’ – ‘коник зелений’ *Teddigonia viridissima* L.; *со*’рока *во*’роўка – ‘сорока’ *Pica pica* L.; *н*’*іч*’*ниї* *б*’ражник – ‘метелик’ *Lepidoptera*; *н*’*іч*’*ниї* *мис*’*ливец*’ – ‘сова’ *Strigiformes*; *л*’*і*’*туч*’а *л*’*миша* – ‘кажан’ *Chiroptera*;

в) словосполучення, у яких узгоджене означення вказує на колір: *во*’к ¹с’*ірий* – ‘вовк’ *Canis lupus* L.; *л*’*аска* *б*’*і*’*лен*’ка, (*л*’*аска* *р*’*д*’*бен*’ка) – ‘ласка’ *Mustela nivalis* L.; ¹с’*іра* ¹гага – ‘гуска сіра’ *Anser anser* L.; *по*’*ло*’*сатий* *жук* – ‘колорадський картопляний жук’ *Laptinotarsa desemlineana* Say; *ц*’*в*’*іт*’*ниї* *ме*’*телик* – ‘метелик’ *Lepidoptera*;

г) словосполучення, у яких указано на місце походження: *ам*’*е*’*ри*’*канс*’*кий* *жук*, *ам*’*е*’*ри*’*канс*’*кий* *коло*’*рад* – ‘колорадський картопляний жук’ *Laptinotarsa desemlineana* Say;

д) словосполучення, у яких відбито біблійну символіку: ¹б’ожа *ко*’*роўка* – ‘сонечко семикрапкове’ *Coccinella septempunctata* L.; ¹б’ожа *ко*’*маха* – ‘бджола свійська медоносна’ *Apis mellifera*; ¹коник *бо*’*гомол* – ‘коник зелений’ *Teddigonia viridissima* L.;

е) двослівні образні назви: ¹во’ч’*ік* *б*’*ратик*, – ‘вовк сірий’ *Canis lupus* L.; *ку*’*ма* *патри*’*кейі*’*їна*, *ли*’*сич*’*ка* *се*’*стрич*’*ка*, – ‘лисиця звичайна’ *Vulpes vulpes*; *со*’*рока* *б*’*і*’*ло*’*бока* – ‘сорока’ *Pica pica* L.; *ра*’*к* *не*’*бо*’*рак* – ‘рак річковий’ *Astacus fluvsatilis* L.;

ж) словосполучення, у яких показано опозицію за статтю: ¹ку’*роч*’*ка* *ку*’*р*’*іпки* – ‘самиця куріпки сірої’ *Perdix perdix* L.; ¹п’*і*’*їник* *ку*’*р*’*іпки* – ‘самець куріпки сірої’ *Perdix perdix* L.; ¹ку’*роч*’*ка* *фа*’*занка* – ‘самиця фазана’ *Phasaneos*; *л*’*аш*’*ч* *са*’*мец*’ – ‘самець ляща’ *Abramis brama* L.;

з) назви-табу, пов’язані з уявленням наших предків: *пре*’*д*’*в*’*існик* *не*’*ш*’*ч*’*ас*’*т*’*а* – ‘сич хатній’. У народних уявленнях сич є провидцем: *во*’*ни* *й*’*а*’*к* *в*’*іш*’*ч*’*у*’*ни* / *то* *до*’*бро* / *то* *ли*’*хо* *в*’*іш*’*ч*’*у*’*їут*’. На нашу думку, така характеристика зумовлена мотивацією за дією – бути провидцем; лексема *ка*’*са*’*лапий*, яку виявлено для назви *ме*’*д*’*ве*’*ї*’*жа* *ка*’*са*’*лапе* – ‘маля ведмедя бурого’ – це так зване повторне табування, оскільки, як зауважує М. Кочерган, замість старої назви ведмедя (лат.

ursus) слов'яни стали використовувати описову назву (рос. *медведь*, укр. *ведмідь*, білор. *мядзведзь*, серб. *медвед* та ін.), що буквально означає „той, що їсть мед” [1, с. 218].

и) інші словосполучення: *з'ін'с'ке ш'ч'е^н'а* – ‘кріт’ *Talpa europaea* L.; *п'тич'е на'селе^н'а* – ‘птах – загальна назва’ *Aves.*; *сорт¹ жаби* – ‘ропуха звичайна’ *Bufo bufo* L.; *не^нре^нх ід^ний будинок* – ‘слимак’ *Limax* Linne; *б'ілан капуста^н'аний* – ‘попелиця капустиана’ *Brassicorhynchus brassicae* L.; *к'ругл' ч' ерви* – ‘гниди’ *Lentis*.

Як видно з наведеного матеріалу, прикметники, які входять до складу словосполучень, характеризуються різноманітною семантикою. У процесі трудової діяльності людина, спостерігаючи за тваринами, визначала їхні диференційні ознаки: манеру поведінки, місце побутування, розмір, зовнішній вигляд, реалізацію опозиції за статтю та ін.

Література

1. **Кочерган М. П.** Вступ до мовознавства : підруч. для студ. філол. спец. вищ. закл. освіти / М. П. Кочерган. – 2-е вид. – К. : Академія, 2005. – 376 с.

Єлизавета Пронько

(Старобільський факультет

ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЗООЕВФЕМІЗМИ В УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРКАХ

Вивчення живого народного мовлення є актуальною проблемою сучасного українського мовознавства. Народні говори – не тільки основа літературної мови, але й свідок її історії, джерело для подальшого розвитку та збагачення.

Однією з визначальних властивостей говіркової лексичної системи є її експресивна насиченість. Як зазначає С. Бевзенко, „у діалектах широко розвинута лексична синонімія, яка служить засобом вираження найрізноманітніших змістових, стилістичних та емоційних відтінків мовлення” [1, с. 192]. Особливо багато експресивних синонімічних утворень для передачі різної негативної семантики.

Мова може приховувати справжню інформацію, слово стає своєрідною „вуаллю” думки, воно або абсолютно замінює

те, що людина в тій чи іншій ситуації мала б сказати (свідома неправда), або частково приховує справжнє повідомлення [3, с. 63].

Сучасна українська мова ввібрала в себе досягнення багатьох епох.

Одну з найбільш цікавих і водночас малодосліджених груп лексики становлять евфемізми, які, на відміну від інших видів субституції, використовуються з метою пом'якшення, завуалювання або заміни таких фактів висловлювання, які видаються морально, етично чи соціально неприйнятними; уживання заміників зумовлюється соціально-культурними, морально-етичними й естетичними нормами суспільства, які формують поняття позитивності-негативності тих чи тих явищ дійсності [4, с. 7].

Мета роботи – проаналізувати евфемістичні назви зоономенів, які побутують в українських східнослобожанських говірках та реалізуються як явища непрямой номінації в лексиці живої природи.

Серед аналізованих евфемістичних назв зоономенів виділяємо назви, характер яких утворюють різні мотиваційні зв'язки: **зовнішність** (*волохатий* – ‘джміль’, *вухатий*, *вухан* – ‘заяць’, *пухната* – ‘гусениця’, *рогач* – ‘жук-одноріжок’), **колір** (*білач'ок* / *сіроманч'ік* – ‘заяць’, *жоўтопуз* – ‘ящірка’, *красногрудка* – ‘снігур’, *рижа* / *рижохвоста* – ‘лисиця’, *синка* – ‘синиця голуба’), **манера поведінки** (*хитруга*, *обманщиця* – ‘лисиця’, *бірук*, *розбійник* – ‘вовк’, *дбайливий* – ‘ховрах’, *мед'їуниця* – ‘бджола’, *ненажер* – ‘хом'як’, *шкідниця* / *пролиза* – ‘куниця’), **спосіб руху** (*бігун* – ‘заяць’), **спосіб існування** (*нічниця* – ‘сова’), **розмір** (*др'їбайзок* – ‘пуголюбок’, *мала* – ‘плітка’, *русак* / *тумак* – ‘великий заяць’, *білак* – ‘останній виводок, малі зайці’), **місце перебування** (*болотанка* – ‘лелека’), **запах** (*воначка* – ‘тхір’), **звуки, які видає** (*віт'ут'ен* – ‘дикий голуб’, *туркан* – ‘самець горлиці’, *пискун* – ‘комар’, *стукот'їко* – ‘дятел’, *квакуха*, *скрекотен* – ‘жаба’), **назви демонологічних персонажів**: *вампір* – ‘кажан’, *домовий* – ‘ласка’, *неч'їста сила* – ‘комар’ та **назви табу, що пов'язані з уявленнями наших предків**: *вішчун*, *пер'єд'їсник* *бід*, *худотут* – ‘сич’.

Діалектне мовлення – природна сфера побутування емоційно-експресивної лексики, з допомогою якої виявляється безпосереднє сприйняття дійсності людиною, її об'єктивна оцінка.

Серед назв живої природи зафіксовано поодинокі вияви лексем з наявним експресивним забарвленням. На думку Л. Граве, показниками експресивного забарвлення діалектної лексики зі значенням називання є „семантична співвіднесеність слів з поняттями негативного плану, особливі контекстуальні умови їхнього вживання, використання слів у переносному значенні, специфічне інтонаційне забарвлення слів і наявність тих чи інших суфіксів суб'єктивної оцінки” [2, с. 199]. Прикладом вираження зневажливого ставлення слугує експресивна назва лексем ‘йорж’ – *соп'л'ак*, ‘тхір’ – *во'н'уч'ка*, ‘дятел’ – *стук'ач*, ‘чапля’ – *ч'емо'дан*. Даючи назву, інформатор одразу пояснює: *соп'л'ак / бо соп'ливий / до рук ў'з'ати не¹ можна* (дятел); *во'н'а в'ін* (тхір) *страш'не; стук'ач' / бо ў'л'іс'і все в'рем'я с'тук'ає* (дятел); *цапл'а / ч'емо'дан / пре йак не ў'себе* (ідеться про споживання їжі).

Отже, евфемістичні назви зоономів слугують засобом вираження різноманітних змістових та емоційних відтінків, відображають специфіку внутрішнього рефлексивного досвіду народу, його культуру, традиції, звичаї.

Література

1. **Бевзенко С. П.** Українська діалектологія : навч. посіб. для студ. філол. ф-тів ун-тів і пед. ін-тів / С. П. Бевзенко. – К. : Вища шк., 1980. – 245 с. 2. **Граве Л. В.** Экспрессивная лексика со значением лица в смоленских говорах / Л. В. Граве // Вопр. теории и методики изучения русского языка. Ученые записки. – Вып. 22. – Смоленск, 1970. – С. 179 – 197. 3. **Федик О.** Мова як духовний адекват світу (дійсності) / О. Федик. – Л. : Місіонер, 2000. – 300 с. 4. **Януш О. Б.** Евфемія і суміжні явища в українській і російських мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова”; 10.02.02 „Російська мова” / О. Б. Януш. – К., 1997. – 189 с.

Катерина Пупіна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

БАРВИ ТЕПЛОГО ЛІТА

Чи багато ми знаємо про назви місяців наших улюблених пір року? Літо – найкраща пора року? Кожний місяць літа має свою неповторну назву, яка цікава за походженням, що аж подих перехоплює, і ти дивуєшся, як це раніше ти помічав.

Першим місяцем літа є *червень*, назва якого походить від слова *червець*. Саме в цей час з'являється сокоживна комаха – кошеніль (червець). З неї в давнину добували червону фарбу, якою фарбували стяги, продавали сусіднім державам. Спочатку його називали *кресень*, *гедзень*, *червивий місяць*, *гнилець*, *ізок* (*коник*). За однією версією, місяць називається *червень*, бо в цьому місяці ягоди червоніють, цвітуть квіти, зокрема мак і півонія; за іншою – назва пішла від зачервонілих суниць та черешень, котрі починають визрівати; дехто схильний пояснювати походження слова з тим, що в цей час найяскравіше світить сонце – саме з 20 по 22 червня настає період найвищого сонцестояння, коли день удвічі перевершує ніч. Небезпідставні міркування й дослідників традиційного бджільництва; вони вважають, що своє ім'я місяць здобув від того, що в червні бджолині матки починають найактивніше відкладати личинки – плодити черву. Цікавими є прислів'я та приказки, у яких відображено природні зміни: *У червні на полі густо, а в коморі пусто. Червень тому зелениться, хто працювати не ліпиться. Червене тепло ліпше від кожуха. У червні перша ягідка в роток, а друга в козубок. Хто в червні байдикує, той узимку голодує. У червні таке сіно, що й сама попадає, посоливши, в середу з'їла б. У червні люди раді літу, як бджоли цвіту. Як сіно косять, то дощів не просять. Червень каже, „Коси, коса, допоки роса, бо сонце пригріє – косар упріє, а коли роса додолу, то косар – додому”.*

Назва місяця липень походить від слова *липець*, яке означало – липовий мед. На цей місяць припадає період основного медозбору. У народі його іноді називали *білець* – час, коли вибілювали полотно, *грозовик*, *дощовик*. Ці назви підходить йому найбільше, оскільки найдовші дощі бувають тільки в липні.

У нашій мові *липень* походить від дрібнолистої липи, цвітіння якої в основному збігається з початком місяця. Це

дерево, особливо в Україні, оповите великою шаною. Здавна липами обсаджували дороги, садки та обійстя, замки та храми....

Крім цвіту, як лікувального засобу й джерела медозбору, дуже цінувалася деревина липи. З неї виготовляли музичні інструменти, іграшки, речі. У липівках – а саме так називали цей посуд – тримали мед, який добре зберігався і не втрачав своїх смакових властивостей. Мед з липового цвіту в народі називають *липець*, бо він вважається найціннішим продуктом. Відтак, цілком імовірно, назва місяця пішла від *липцю* – періоду основного медозбору, який припадає на другий місяць літа.

Серпень, його назва походить від слова *серп* – це знаряддя, яким жали зернові. Інші назви, що існували в народі, також пов'язані із жнивими: *копень*, *густар*, *хлібочол*, *жнивець*, *зоряничник*, *городник*, *прибериха-припасиха*, *спасівець*, *барильник*.

Отже, усі місяці літа різнокольорові, по-своєму привабливі, дарують тепло й приносять радість людям.

Юлія Соломеннік

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДЕЩО ПРО СУЧАСНЕ ВЕСІЛЛЯ В СХІДНИХ СЛОВ'ЯН

У ХХ столітті складно відшукати ті традиції, що пошановує народ. Весілля є одним з найдавніших та найулюбленіших свят.

Весілля – стародавній звичай, що сягає своїм корінням у далеке минуле й становить дійство з елементами театральності. Усе дійство пронизане символічним змістом, що додає весіллю свій неповторний колорит і специфічний сценарій, у якому беруть участь усі запрошені особи. Символічними є не тільки структура, але й усі деталі, якими супроводжується весілля [1].

Сучасне українське весілля в основному побутує в трьох формах: вечірки, молодіжного ритуалу та традиційної обрядовості. Основна різниця між ними полягає, по суті, у ступені використання традиційної основи.

Останнім часом на Луганщині поживається інтерес людей до традиційної весільної обрядовості і як наслідок – збільшується число охочих справляти традиційне весілля.

Зростає і кількість вінчань як один з проявів відродження духовності.

Почувши слово *весілля*, кожен з нас уявляє білу сукню, довгу прозору фату, шикарний костюм нареченого та гулянку до ранку. Звичайно, що цій процедурі передує довге та ретельне приготування. Проте навіть з усіма елементами святкових приготувань у минулому столітті це свято виглядало зовсім по-іншому. Адже раніше молодятам слід було дотримуватися всіх обрядів та традицій цього дійства.

Сьогоднішня весільна обрядовість Луганщини зберегла приблизно 10% обрядовій від колишньої. Тому проведемо паралелі сьогодення та минулого. Раніше в основі шлюбу були „змовини” – угода, яку уклали між собою батьки та родичі молодого і молоді. Починаючи з XVII ст., шлюбна угода оформлялася письмово (спеціальними документами – шлюбними або виновними листами), особливо коли молодим давали (дарували) земельний наділ [4].

Сьогодні таких процедур немає. Якщо юнак та дівчина вирішують одружитися, то це насамперед їхнє рішення. Лише після власного узгодження всіх попередніх питань стосовно майбутнього спільного життя молодята повідомляють батьків про цей намір.

У далекі часи минувшини все починалося зі сватання. Свататися було прийнято у вільний від польових робіт час (на М'ясиці та від Великодня до Трійці). Оскільки успіх сватання залежав і від уміння вести розмову, то при виборі старшого старости брали до уваги такі риси вдачі, як комунікабельність і дотепність.

Запрошені нареченим старости, узявши обрядовий хліб, йшли до батьків нареченої, щоб отримати попередню згоду на шлюб. Часто це відбувалося пізно ввечері, щоб зберегти таємницю.

Коли батьки сучасних молодят дізнаються про намір своїх дітей побратися, вони домовляються відвідати одні одних, щоб попередньо обговорити весілля. Цей візит називається „відвідини сватів”. Після гостини майбутні чоловік та дружина готуються до заручин. Наречений має вибрати й придбати для коханої каблучку, яку вона до шлюбу носитиме на безіменному

пальці. У день заручин відбувається пишне застілля обох родин. Саме цього дня кінцево визначають дату весілля.

На теренах давньої України обрядові процедури були набагато довгими. Коли відбули успішне сватання, наступали „оглядини” нареченої, а також достатку будинку й господарства молодого. Далі заручини – скріплення договору про шлюб. Після них відмова вважалася недопустимою й спричиняла, крім громадського осуду, ще й відчутний грошовий штраф.

На ознаку того, що дівчина й хлопець засватані, вони отримували певні атрибути: наречений – барвінкову квітку, наречена – червону стрічку у косах або квітку. Увесь передвесільний цикл обрядовості тривав два-три тижні, інколи – місяць. Сьогодні знайомство з батьками своєї половинки та заручини відбуваються впродовж 2 – 3 днів.

Колись молоді особисто відвідували родичів, друзів, сусідів, запрошуючи їх на весілля. Сьогодні рідко можна помітити наречену з двома дружками та з букетами на голові. За традицією вони мали б ходити від хати до хати зі словами: „Просили мама, просили тато, і я вас запрошую до себе на весілля”. Сучасні наречені використовують передвесільний час набагато раціональніше. Обряд запрошення спрощують за допомогою мобільного зв'язку та поштових листівок.

Дівчачий-вечір і холостяцька вечірка – це особисте бажання наречених. Якщо їм хочеться востаннє відчути себе вільними та гучно погуляти, звичайно влаштовують зустріч із друзями. Натомість раніше ніяк не можна було оминати цей етап.

З давніх-давен до нас прийшов обряд викупу молодої. Навіть сьогодні в день весілля молодий знає, що має приготувати викуп за свою дружину. Для хлопців він готує горілку, а молодшій сестрі молодої мусить придбати гарний подарунок, інакше вона не віддасть взуття нареченої.

Після викупу молодята поверталися до хати, тричі били поклони й просили благословення у своїх батьків та рідних. Мати дівчини кропила їх свяченою водою на щастя й розбивала посуд з-під води до долівки. Дорогою до церкви наречені вклонялися всім, кого зустрічали, незважаючи на те, чи знайома їм ця людина.

Церковне вінчання запровадив Синод протягом XVII – XVIII ст. На перших етапах цього процесу українці досить негативно його сприймали. Адже воно суперечило народним весільним обрядам. Тому повінчані молоді нерідко жили нарізно, поки не справляли традиційного весілля. Лише поступово освячення шлюбу в церкві набрало юридичної сили і стало невід’ємним елементом весілля.

Отже, сучасні молодята хоча й відійшли від суто традиційного весілля, але намагаються дуже ретельно та прискіпливо ставитись до цієї процедури, зберігаючи найкращі традиції своїх пращурів.

Література

1. http://ukrainica.org.ua/ukr/traditions/traditions_vesillya 2. <http://www.chervonakalina.com.ua/ua/news/wedding/> 3. <http://www.yanesteta.com/> 4. <http://www.apologet.kiev.ua/index.php/bibliotheka/28-si-i-/523>. 5. <http://house.org.ua/tradici-ukranskogo-vesillya-yak-na-ukrani-vesillya-gulyali-/>

Юлія Харламова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЧИМ БАГАТА ФРАЗЕОЛОГІЯ?

Якщо забрати в мови фразеологічні звороти й стали вирази, вона втратить смак, колір і принадність. Тому фразеологія відіграє значну роль у житті кожного народу. Узагалі фразеологія вивчає лексично неподільні поєднання слів. Фразеологією називають також сукупність властивих мові усталених зворотів і висловів.

Фразеологізми, з одного боку, мають ознаки, спільні зі словами, словосполученнями та реченнями, а з іншого – відрізняються від них. Фразеологія – це скарбниця народу, здобуток його мудрості й культури, що містить багатющий матеріал про його бачення світу, образні мотивації, менталітет, про його історію, про звичаї та ідеали. Так, в усталених зворотах *висипався хміль із міха та й наробив ляхам лиха* у сталих зворотах *казав пан кожух дам, та слово його тепле; Богу слава, а попові дай сала* – ненависть і зневага до гнобителів. Історія виникнення усталених сполук *перемивати кісточки, сім*

п'ятниця на тиждень, ні пуха ні пера тощо піднімає завісу над звичаями, віруваннями, обрядами наших предків.

Для фразеологізмів, як і для звичайних лексем, властиві такі явища, як багатозначність, синонімія й антонімія, наприклад, багатозначним є фразеологізм *роззявити рота*: 1) говорити, казати що-небудь; 2) уважно слухати; 3) бути дуже враженим чимось. Так само багатозначним є фразеологізм *вести перед*: 1) верховодити; 2) бути першим, передовим; 3) заспівувати [3, с. 284]. У багатозначному фразеологізмі може поєднуватися пряме значення з переносним. Фразеологізм *ставати дибки*, коли йдеться про тварин, виступає в прямому значенні „ставати на задні ноги”; коли ж мова йде про предмети – має вже певною мірою переносне значення „ставати вертикально”; а коли йдеться про людей – набуває цілком переносного значення „чинити опір, рішуче протестувати” [3, с. 299]. Так само фразеологізм *відводити очі* має й пряме значення „переставати дивитися”, і переносне – „відвертати чийось увагу” [3, с. 102]. Багатозначність серед фразеологізмів, щоправда, трапляється рідко.

Частою серед фразеологізмів є синонімія, наприклад, значення „ледарювати” мають фразеологізми *байдики бити, баглаї бити, давати горобцям дулі, ханьки м'яти, клеїти дурня, ганяти вітер по вулицях, лежні справляти, тинятися з кутка в куток, і за холодну воду не братися*. Значення „бувала людина” передають фразеологізми *був на коні і під конем, пройшов Крим і Рим і мідні труби, перейшов крізь сито й решето, не з одного колодязя воду пив, третій калач, стріляний горобець, бував у бувальцях* [3].

Серед фразеологізмів виділяють також пари з антонімічним значенням: *вбити собі в голову – викинути з голови* [2, с. 58 – 59], *не в тім'я битий – не має лою в голові* [2, с. 380], *макітра розуму – пустий лоб* [2, с. 237], *хоч греблю гати – як кіт наплакав* [2, с. 562], *серце заговорило – серце спить* [2, с. 498], *набитий гаманець – вітер у кишенях свистить* [2, с. 446]. Протиставлення може передаватися також через заперечення: *велике цабе – невелике цабе* [2, с. 374], *птиця високого польоту – птиця невисокого польоту* [2, с. 472], *з легким серцем – з нелегким серцем* [2, с. 230], *стояти на*

правильній дорозі – стояти на неправильній дорозі [2, с. 520], *схилити голову – не схилити голови* [2, с. 328]; через антонімічні компоненти: *натягати віжки – попускати віжки* [2, с. 455], *зажити доброї слави – зажити поганої слави* [2, с. 238], *з іншого тіста – з одного тіста* [2, с. 251], *цей світ – той світ, плисти за течією – плисти проти течії* [2, с. 442].

Немає такої ділянки, галузі життя народу, яка б не характеризувалася усталеними зворотами. Вони всебічно й багатогранно відтворюють різноманітні сфери життя народу: возвеличують духовні цінності, таврують ганебне, висміюють вади, висловлюють співчуття, поради, вчать, наставляють і виховують людей.

Література

1. **Калашник В. С.** Словник фразеологічних антонімів української мови / В. С. Калашник, Ж. В. Колоїз. – К., 2004. – 394 с.
2. **Удовиченко Г. М.** Фразеологічний словник української мови / Г. М. Удовиченко. – К., 1984. – 303 с.

Тетяна Хворост

(Старобільський факультет
ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЗООФРАЗЕОЛОГІЗМИ СЕЛА ПІЩАНЕ

СТАРОБІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Фразеологізми акумулюють у своїй семантиці суцільний досвід народу, його звичаї та особливості побуту, репрезентують характерні риси того чи іншого етносу. Вони, на думку В. Телії, можуть виконувати роль еталонів, стереотипів культурно-національного світобачення або вказувати на їхній символічний характер і в цій якості виступати як мовні експоненти культурних знаків [3, с. 250].

Фразеологізм сприймається як певна цілість, що в процесі мовлення заново не твориться, а відтворюється, оскільки він уже є в системі мови в готовому вигляді, має свої, притаманні тільки йому ознаки [1, с. 30].

Фразеологізм – це складна одиниця мови й за своїм значенням, і за формою. Вона у своїй якісній своєрідності неповторна в інших одиницях мови й може бути протиставлена іншим одиницям мови лише в єдності своєї форми й змісту.

Утворившись на синтаксичному ґрунті, фразеологізми відрізняються від вільних словосполучень насамперед семантикою.

Особливістю фразеологічної номінації є наявність у семантичній структурі фразеологізму оцінки позначуваного, яка в багатьох випадках залежить від ситуацій, дій, характеристик, що лежать в основі переосмислення мовних одиниць [2, с. 45].

З найдавніших часів усе людське життя – господарська діяльність, взаємини між людьми, звичаї, обряди, вірування, традиції тощо – тісно пов'язане з природою, з її особливостями, характерними для даної території, а також стосунками людини з навколишнім середовищем. Одним з об'єктів світу природи є тварини. Тваринний світ завжди був водночас близьким і загадковим для людини, вона збагачувала спектр найменувань власних ознак, якостей, дій, станів за рахунок знакових ресурсів тваринного світу з огляду на свої уявлення, його оцінки, стереотипи цього світу.

Метою пропонованого дослідження є аналіз зоофразеологізмів, використовуваних у с. Піщане Старобільського району Луганської області, для оцінки різноманітних якостей людини.

За своєю граматичною організацією зоофразеологізми є різноструктурними. До найбільш поширених груп, зафіксованих нами в с. Піщане, зараховуємо:

1) зоофразеологізми, побудовані за моделлю субстантивованого словосполучення, які є експресивними назвами-характеристиками людини. Образність подібних зворотів ґрунтується на метафоричному уподібненні людини тій чи тій тварині. У складі таких фразеологізмів завжди є або назва тварини (*перша ластівка*), або похідний прикметник (*осине гніздо*): *багатий як пес на блохи, боязливий (лякливий) як заєць, вірний як собака, волохатий як павук, глухий як тетерюк (тетеря), гусяча шкіра, дурне теля, заяча душа, лебедина вірність, осина талія, страшний (злий, сильний) як ведмідь, хитрий як лис, собаче життя, спритний як куниця, сліпий як кріт, тупий баран, упертий як віслук, біла ворона, смішний як мавпа, худий як глист;*

2) дієслівні словосполучення, які оцінюють людину за характером її поведінки, вчинків, звичок: *вертиться (крутиться) як білка в колесі, воркують як голубки, голодний як вовк, змерз як бобік, їсть як кошеня, квакає як жаба болотна, кублиться як горобець у пір'ї, мовчить (тихий) як риба, напхав у рота як хом'як, працює як пчола, причепився як оса, сичить як гадюка, співає як (мов) соловейко, труситься як заць;*

3) еліпсовані зоофразеологізми, у яких відсутня перша частина – порівнюване слово, яке перенесло своє значення на другу, порівняльну частину. Вони починаються порівняльним сполучником: *як (немов): як удав* – ‘про спокійну людину’, *як мокра курка* – ‘про спітнілу людину’, *як глист* – ‘про худу людину’, *як свиня* – ‘про неохайну людину’, *як жирафа* – ‘про високу на зріст людину’, *як корові сідало* – ‘про щось недоречне’. Значення подібних фразеологізмів ґрунтується на конкретній ситуації, суб'єктом якої є якась тварина, наприклад, люди, які живуть у постійних сварках, образно зіставляються з такими тваринами, як кішка й собака (*жити як кішка з собакою*); людина, яка має важке матеріальне становище і прагне позбутися його, порівнюється з рибою, яку рибалки викинули на лід (*битися як риба об лід*).

Отже, фразеологічні багатства українських говірок відбивають глибоку мудрість народу, його культуру, історію.

Література

1. **Медведєв Ф. П.** Українська фразеологія. Чому ми так говоримо / Ф. П. Медведєв. – Х.: Вища шк., 1977. – 231 с.
2. **Парій А. В.** Роль конотацій у формуванні фразеологічного значення / А. В. Парій // Мовознавство. – 1988. – № 1. – С. 45 – 48.
3. **Телия В. Н.** Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М.: Школа „Языки русской культуры”, 1996. – 288 с.

Станіслав Шейнога

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЕНТОМОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА смт БІЛОВОДСЬК ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Діалектну лексику Луганщини вже багато років досліджують учені, викладачі і студенти. Та, незважаючи на це,

окремі лексико-семантичні групи залишаються вивченими недостатньо. Так, ентомологічна лексика є прогалиною в наявному шарі діалектної лексики нашої області, яку потрібно заповнити. Ентомологія – наукова дисципліна, що вивчає комах [1]. Комахи відіграють важливу роль у природі та житті людини. Однак їхні найменування становлять порівняно невелику лексичну групу [2]. Тому для дослідження взято тематичну групу ентомологічної лексики.

Серед корінних мешканців селища Біловодськ було проведене опитування. Нас цікавили не тільки назви комах, а й те, як люди кажуть на комах у тих чи тих випадках, які з них мають кілька найменувань. Ось які відповіді ми отримали: велика лісова мураха – *мураха, мурашище, муравей*; дрібні чорні мурашки, що заводяться в хаті, – *мурашки, мурашки-вредітелі, мурав'ї*; світляк, невеликий жук, який світиться в темряві, – *світляк, світлячок, світун*; хрущ, травневий жук – *майський жук, майка*; борознюк, личинка хруща, що має вигляд світло-кремового черв'яка, скрученого в кільце – *хробак, гробак, хробачище*; джміль, корисна комаха роду бджолиних із товстим мохнатим тільцем і отруйним жалом – *джміль, шміль, жміль, джміляка*; шершень, велика з жалом комаха родини ос – *шершень*; бджола – *бджола, бджілка, бжілка*; бджола, що літає за взятком, носить мед – *труженіца, робоча, робітниця*; бджола, яка краде мед – *воровка, крадійка, лінива*; дикі бджоли (які живуть у лісі) – *рій, дикий рій*; личинка бджоли – *личинка, зародок*; оса – *оса*; коник, зелена чи сіра комаха з довгими ногами, що стрибає й крилами утворює сюркотливі звуки – *коник, кузнечік, сарана, саранча, стрібунець*; цвіркун, комаха ряду прямокрилих, яка тертям крила об крило видає звуки цвіркання, сюрчання – *цвіркун, свіркун*; бабка, хижа комаха з довгим тонким тілом і двома парами великих прозорих крил, що літає над водою, – *стрикоза*; водолуб великий, чорний овальної форми водяний жук ряду твердокрилих – *плавунець*; метелик, комаха ряду метеликів – *метелик*; гусінь, видовжена личинка метеликів – *гусінь, гусениця, гусеніца, черв'як*; попелиця капустиана, дрібна, блідо-зелена з восковим нальотом паразитична комаха, яка живиться соком рослин – *блоха, тля*; комахи, що заводяться в зерні, – *жуки-довгоносики*; комар,

двокрила кровосална комаха з тонким довгастим тільцем і хоботком – *комарь*; блощиця, невелика коричнева сплюснена безкрила хоботна комаха-паразит тварин і людини – *блоха, воша*; тарган, прямокрила комаха чорного або бурого кольору різних форм з довгими вусиками, яка живе в житлових приміщеннях і пошкоджує продукти – *таракан, прусак*; міль, невеликий метелик – *моль*; шашіль, личинка жука, яка точить дерево, дерев'яні вироби, – *шашель, шашіль*; кровососка кінська, комаха 7 – 8 мм, паразитує на конях і великій рогатій худобі – *клич*; гнойовик, пластинчатовусий жук 16 – 27 мм – *навозний жук, носорог*; павук, комаха, що плете тонку сітку, – *павук, паук*; вовчок, комаха з передніми ногами, які дуже пристосовані до копання і переміщення в землі, часто пошкоджує коріння рослин, – *капустянка*; гедзь – велика кровососна двокрила комаха – *овод, овід, дрозд*.

Дослідивши деякі ентомологічні назви, ми доходимо висновку, що в східнослов'янських говірках вони можуть вступати в синонімічні відношення (*коник, стрибунець; блоха, воша*). Іноді функціонують одночасно й найменування-словосполучення, й однослівні назви (*майський жук, майка*). Бувають випадки, коли в репрезентаційному ряду знаходимо російські й українські лексеми (*муравей, мураха; труженіца, робітниця; воровка, крадійка; кузнечик, коник; гусеніца, гусінь; овод, овід*); діалектні й загальнослов'янські. Джерела синонімів ще потребують подальшого вивчення.

Література

1. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Ентомологія>
2. **Шуст Л. М.** Ентомологічна лексика західнополіських говірок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Л. М. Шуст. – Луцьк, 2011. – 20 с.
3. **Верховод О. В.** Генеза українських східнослов'янських говірок на лексичному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / О. В. Верховод. – Луганськ, 2009. – 23 с.

Оксана Шпота

(Старобільський факультет
ЛНУ імені Тараса Шевченка)

**ДІАЛЕКТНЕ МОВЛЕННЯ ЯК
ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН**

(село Піщане Старобільського району Луганської області)

Діалектна лексика має велику евристичну цінність для багатьох галузей науки – лінгвістики, зокрема історії мови, етнографії та етнології, що пов'язані з вивченням історії та сучасного стану матеріальної й духовної культури українського етносу, оскільки вона безпосередньо відображає процеси, що відбуваються в політичному, соціально-економічному та культурному житті народу.

Цілком природно, що лексику, зважаючи на її велику науково-практичну цінність, більш чи менш успішно вивчають лексикологи, діалектологи. Результатом таких досліджень є різноманітні монографії, словники, атласи, дисертації.

Як відомо, кожне село має тільки йому притаманну лексику. Так, у селі Піщаному є слова, які відрізняються від інших, наприклад: *Ганусівка* – сорт горілки; *голощак* – пісна рідка страва; *допантрувати* – доглянути; *замлоїти* – відчути біль; *затірка* – страва з розтертого борошна з водою; *защпортуватися* – спотикатися; *камізьелька* – безрукавка; *кольба* – приклад (у рушниці); *кільчик* – сережка; *обертас* – поворот; *пинхви дати* – вдіяти щось підступне, неприємне; *пиряти* – тягати важкі речі.

Діалектна лексика весільного обряду, яка побутує в селі, констатує, що лексичний матеріал, записаний від людей похилого віку як представників доби, що відходить у минуле, є надзвичайно цінним у лінгвокраїзнавчому аспекті, а його фіксація й аналіз є актуальним завданням мовознавчих досліджень.

Обряд сватання одруженими учасниками весілля позначений такими номенами: *сватання, сватовство, гуляння, другий могорич, запойки, дружбини, іти у свати*.

Святкування сватання неодруженими учасниками весілля окреслене такими мовними знаками: *сватання, гуляти сватання, підсватання, вареники, гуляти вареники, гуляння, гульки, вечір, вечеря, вечоринки*.

Назви передвесільного обряду домовлення батьків наречених про майбутнє весілля репрезентовано лексемами: *договір, договори, договорини, переговори, зговор, одговор, договореність, договорятись, рада, нарада, порада, змови, змовини, домовини, бесіда, собіседування, зазови, ладити, іти на мир.*

Обрядові частування молодої з подругами, батьками молодого та молодого з товаришами, батьками молодої мають спільні назви: *обід, полудень, полуднування, вечеря.*

Отже, селище багате на лексику, яка відображає побут та звичаї, що характеризує і його мовлення як своєрідне лінгвокультурне явище.

Література

1. **Єрмоленко С. Я.** Фольклор і літературна мова / С. Я. Єрмоленко. – К.: Наук. думка, 1987. – 245 с.
2. **Луганщина**: етнокультурний вимір. – Луганськ: Альма-матер, 2001. – С. 112 – 119.
3. **Українська мова**: енциклопедія. – Вид. 2-ге, доп. – К., 2004.

ІДІОЛЕКТ І РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОНАРОДНОЇ МОВИ

Ліна Акрітова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

АНГЛОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В РОМАНІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО „ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКОГО СЕКСУ”

Однією з особливостей ідіостилю Оксани Забужко на лексичному рівні є наявність іншомовних вкраплень, що свідчить про сприйняття світу та відображення його реалій через призму двох мов – української та англійської [2].

Окреслюючи структурні моделі іншомовних вкраплень, зафіксованих у романі „Польові дослідження з українського сексу”, видається можливим розмежувати однослівні, словосполученнєві та реченнєві побудови. Однослівні іншомовні вкраплення вжито на позначення:

1) компаній, фірм, корпорацій: „У Вашингтонському *Dulles* було так, мов перед хвилиною оголосили воєнний стан: люди гупотіли коридором, метляючи перекинутими через плечима сумками...” [1, с. 128];

2) найменування періодичних видань, мас-медіа, видавництва: „Своїм інтерв'ю й публікаціям у таких-то виданнях під таким-то роком, тим, скільки йому платять за сторінку „*The World*” і скільки обіцяє платити *New Yorker*?” [1, с.76];

3) назви закладів, приміщень: „Треба зайти до банку, до *drugstore* – скінчились вітаміни...” [1, с. 112] (*drugstore* – у перекладі з англійської аптека);

4) лексеми на позначення психічного та фізичного стану: „... Правда *madness*, а тоді ти просто гладила його ногою по голові...” [1, с. 24] (*madness* – у перекладі з англійської божевілля);

5) назви на позначення західних реалій життя: „В ошатних сабербіальних будиночках, обплетених плющем, бо нема з ким їсти індіка на *Thanksgiving*, тільки я вже замахалась од власної всесвітньої спочутливості” [1, с. 122] (*Thanksgiving* – День Подяки, традиційно родинне свято тощо).

У контексті художнього твору найчастотнішими є групи екзотизмів на позначення:

1) формул увічливості: привітання, прощання тощо: „Раз у раз її колошкали вдосвіта зі сну химерні дзвінки, зривалася, хапала слухавку: „Хелло!” – десь далеко на безмовній лінії свистав дугастий вітер і глухо рокотав океан..” [1, с. 33] (**hello** – форма привітання, привіт);

2) стилістично маркована лексика, лайливі вирази, жаргонізми, вигуки: „В Америці блатне бабисько навчився лаятись по-англійському, особливо гарно вдавалося йому „Шуїт” – котяче шипіння з дугасто вигнутою спиною...” [1, с. 21] (**sheet** – чорт); „О, май год! – скрушино хитає головою Донна, з цілком непритаманною їй господарністю розгладжуючи долонями по стільниці невидимку скатертину...” [1, с. 164] (**O my God** – Боже мій – вигук на позначення здивування);

3) номінацій установ та компаній: „І як ти тільки мала нахабство вештатися по Гарвардській „Вайденер” і де там це, – ти втомилась нерозділеністю своєї любові до світу” [1, с. 48]; „...Приголомшений директор **Кеннан Інстїт’ют** запевняв мене після того в порядочному листі...” [1, с. 115];

4) торговельних марок: „Витворюючи з них нові й нові безпотрібні комбінації, – вишиковуюючи в ряд бляшанки з-під супу „Кемпбелл”, виставляючи на б’єннале гумові стільці...” [1, с. 146]; „Як із журнальної обкладинки, вона у своєму шикарно просторому кармазиновому пальті од „Ліз Карбон” і чорних, гармошкою чобітках на височенних підборах...” [1, с. 87];

5) назв продуктів харчування, одягу та інших побутових реалій: „Можна також подавати який-небудь **джус**, чи **джин** з тоніком у високих товстобоких склянках, можна з льодом” [1, с. 17] (**juice** – сік) та подібні.

Зазначимо, що вживання певної групи номінацій, зокрема на позначення назв установ та компаній, громадських, наукових та інших подій, торговельних марок, є виправданим і доречним, хоча вигуки („Хелло!”, „Ні”!, „Вуе!” „,О’к!” „,Ра-ра!” „,sheet!” „,О, my God!”), що линуть з вуст пересічного українця у творі в українськомовному ж середовищі, принаймні неприродні.

Процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток нашої мови. З одного боку, відбувається її збагачення, але з іншого – витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням. Це негативно впливає на стан національної мови.

Література

1. **Забужко О. С.** Польові дослідження з українського сексу : роман / О. Забужко. – 7-ме вид. – К. : Факт, 2004. – 176 с.
2. **Сушинська І. М.** Структурно-семантична типологія лексичних запозисень з англійської мови у романі О. Забужко „Польові дослідження з українського сексу” / І. М. Сушинська, Ю. І. Грибовська // Культура народів Причорномор'я. – 2005. – № 69. – С. 201 – 204.

Валентина Архарова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНА ЛЕКСИКА У ТВОРАХ ГАННИ ГАЙВОРОНСЬКОЇ

Творчість Ганни Гайворонської вже неодноразово була предметом дослідження, однак використання й функціонування емоційно забарвленої лексики в її поезіях ще не було предметом розгляду.

У жодній мові немає такої великої кількості емоційно забарвлених дериватів, як в українській: *матінка, матіночка, матусенька, дідуньо, дідусь, бабуньо, бабусенько, стежечка, худібка, садочок, віночок, писаночка, гарненько, перстенець, ягідочка, волики, коники, городчик, гостоньки, перепеличка, воріженьки* та ін. У цих словах знайшли відображення й ставлення до людини, й обожнювання природи.

Риса, властива українській мові, – це поєднання зменшено-пестливих суфіксів з дієслівними основами: *спатоньки, їстоньки* та ін.

Широко використовуються суфікси емоційної оцінки -ок- (*дубок*), -ищ- (*ручище*), -ечок- (*вершечок*), -еньк- (*дрібненький*), -ус- (*матуся*), -ичк- (*сестричка*) та ін.

Отже, мета нашої статті – на основі збірки Ганни Гайворонської „Біла ластівка Донбасу” визначити особливості функціонування зменшено-пестливої лексики.

Зменшено-пестлива лексика відіграє вагоме місце у виражально-зображальних засобах української мови.

Щоб переконатися в цьому, проаналізуємо збірку відомої всім нам талановитої письменниці Луганського краю Ганни Гайворонської „Біла ластівка Донбасу”. Це сьома книжка поетеси, у якій прихована душа письменниці.

Вона говорить „Журюся я, журавлику” [1, с. 9]. За допомогою суфікса утворюється пестлива форма слова журавель. Цим же способом творяться й інші слова: „Ось річечка Луганська, ось місточок. Зелений на вербі листочок ...Хрущів країна і садків...” [1, с. 6]. Отже, через зменшено-пестливу лексику поетеса змальовує власне ставлення до природи, висловлює свою любов до неї. Трапляються також приклади: „Розгойдує колисочку / Над Сіверським Дінцем... / Тонкий молодичок / А в нім маленьку дівчинку / І все сама журавкою / Кружляю над Дінцем...” [1, с. 9].

Емоційну оцінку любові простежуємо й у таких конструкціях: „І тополятам на алеях дуже тісно. Я ж Україноньку молю: „Не відлюби Оцю мою малесеньку Вітчизну” [1, с. 12].

І все ж таки, рідні краєвиди в поетеси займають особливе місце в серці, про які можна говорити лише з ласкою: „Зірочкою на твоїм вікні” [1, с. 13], „Мов струмочок туману” [1, с. 14], „А серця – озерця гіркоти...” [1, с. 14], „Кульбабки золото родитимуть мені” [1, с. 22].

За допомогою пестливої форми слів у збірці змальовуються риси, притаманні людській подобі порівняно з міфологемою й без неї: „ – А такий гарненький, мов янголятко” [1, с. 57], „ – Дурненький. Чи може чоловік без жінки жити?” [1, с. 66], „ – Яка гарненька! Ягідка не дівка” [1, с. 66].

Письменниця дуже любить Святі образи. Віра для неї – шлях до спасіння: „ – Ось. Передайте Ісусику мій натільний хрестик” [1, с. 101].

Експресивно-забарвленим можна зробити навіть час, показавши його багатовимірність, швидкоминучість, швидкоплинність: „ – Тобі? А ні на хвилику не віддам” [1, с. 56].

Експресивна лексика може вживатися майже в усіх функціональних стилях літературної мови. Проте найчастіше

вона використовується в художніх творах і публіцистиці, а також у розмовно-побутовій сфері. На прикладах художнього стилю ми переконалися, що експресивна лексика надає висловлюванню більшої виразності, образності, помітніше впливає на почуття читача.

Отже, українська мова наймилозвучніша й найкрасивіша, саме в таких ніжних словотворах, тобто зменшено пестливих формах слів. Завдяки їм ми можемо збагатити свій лексикон.

Література

1. **Гайворонська Г. А.** Біла ластівка Донбасу / Г. А. Гайворонська. – Луганськ : „Світлиця”, 2007. – 108 с.

Майя Бачигіна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ!

Уперше додані до імен назви, що їх можна розглядати як прізвища, з'являються в українців зрідка в XIII ст., а прізвища в сучасному розумінні в основній масі стабілізувалися й закріпилися як офіційно-юридичні спадкові родинні найменування наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

На Запорозькій Січі був цікавий звичай. Новачок, який вступав у Січове товариство, мав поміняти своє попереднє прізвище на нове, козацьке. Часто прізвисько обирали новому товаришеві самі козаки [4].

Первісно кожне прізвище було чимось зумовлене й щось означало. Завжди існувала якась підстава для того, щоб людині дали назву, яка б відрізняла б її від інших людей [3, с. 18]. Особливо це простежуються в козацьких прізвищах, утворених лексико-семантичним способом, тобто співвідносні з особовими та загальними іменами. Так, у прізвищах козаків широко відображена українська топонімія: *Грицько Боярський, Павло Фастовець, Гнат Зошутинець (з Ошутинець), Семен Лучанський, Максим з Гавриловки, Пилип Зомчара (з Омчара);* військові звання й назви посад козаків: *Матвій Асаул, Гринець Рудий Сотник, Михайло Писар;* родинні чи інші відношення козаків: *Фесько Топихин братанич, Мисько Петров сестринець, Протас Лисого пасинок, Наум Чигиринчин муж.*

Серед козаків були представники єврейського народу, але єврейські імена аналізованого реєстру вказують на те, що їхніх власників присилювали до прийняття християнства [1, с. 36], наприклад, прізвище *Ребенко* вказує, що його син був сином ребе („пан” або „учитель”), *Дайненко* – прізвище чоловіка, чий батько був суддею єврейського релігійного суду.

Запорожці іноді надавали іронічні прізвища, які означали не справжню ознаку, а її протилежність: *Малютою*, *Малюком* називали високу людину, а *Махинею* невеличкого зросту.

Пори року, дні тижня як прізвища надавались тим утікачам, які з’являлися в певний проміжок часу, що закарбувався в їхній пам’яті. Це такі прізвища, як: *Зима*, *Засуха*, *Понеділок*, *Субота*. Джерелом прізвищ також був і одяг: *Свита*, *Кирея*, *Жупан*, *Столата*.

Помічаючи схожість з якоюсь рисою представників фауни і флори, особливо птахів, запорозькі козаки давали такі прізвища своїм товаришам: *Сич*, *Сова*, *Сорока*, *Синиця*, *Ворона*, *Снігур*, *Голуб*, *Горобець*, *Лелека*, *Селезень*, *Кулик*, *Шпак*.

Своєрідною особливістю не лише за значенням сполучуваних слів, а й за способом творення, відзначається група прізвищ, яка відсутня в інших слов’янських мовах. Це такі прізвища: *Непийвода*, *Неїжко*, *Недайкаша*, *Неїжборц*, *Нагнибіда*, *Паливода*, *Перебийніс*, *Убийвовк*, *Куйбіда*.

Кожне козацьке прізвище з лексичного погляду відповідало на одне з питань:

- Чиїм сином був?
- Яким був на зовнішність?
- Звідки був родом?
- Ким був за родом діяльності, професією?
- До якого соціального стану належав?
- Яким він був у сім’ї?
- Яку пригоду пережив? [2, с. 24].

Прізвища – це скарбниця духовного надбання народу. У них відображено різні події та явища громадського життя, процеси праці, мудрість і кмітливість багатьох поколінь, зв’язок людей з певною місцевістю. Прізвища – своєрідний код для розкриття інформації про вірування, заняття, культуру, побут,

міграції наших предків. Отже, маємо велике підгрунття для подальшого дослідження українських прізвищ.

Література

1. **Рожченко З. В.** Єврейські імена серед українських козаків / З. В. Рожченко // Мовознавство. – 2004. – № 4. – С. 32 – 42. 2. **Чучка П.** Глобальні, національні та регіональні ознаки прізвищ українців / П. Чучка // Мовознавство. – 2005. – № 10. – С. 23 – 25. 3. **Єфименко І.** Дещо про походження сучасних українських прізвищ / І. Єфименко // Дивослово. – 2002. – № 11. – С. 18 – 20. 4. **Масенко Л.** Про козацькі прізвища / Л. Масенко // Кримська світлиця. – 2009. – № 39.

Дмитро Боклах

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

АНТРОПОНІМІКОН СЕЛА НОВОБІЛА

НОВОПСКОВСЬКОГО РАЙОНУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Процес виникнення й усталення прізвищ та прізвиць як окремого класу спадкових найменувань охоплює значний проміжок часу й тому є одним з важливих джерел для дослідження мови, духовної культури народу [3, с. 57].

Питання антропонімії вчені вивчали й розробляли протягом багатьох років. Так, походженню та функціонуванню власних назв на певних територіях присвятили свої праці такі науковці, як Б. Близнюк, С. Бушмакіна, М. Горбаневський, Л. Масенко, С. Панцьо, Н. Остап, Є. Полякова, Ю. Редько, І. Сухомлин, М. Худаш, А. Ярещенко та ін.

Мета нашої розвідки – проаналізувати прізвиська та прізвища мешканців с. Новобіла Новопсковського району Луганської області з погляду мотиваційної бази, шляхів виникнення, способів творення.

Об'єктом дослідження стали прізвиська та прізвища с. Новобіла Новопсковського району Луганської області.

Усього зафіксовано близько 120 антропонімів (прізвиць), утворених за різноманітними мотиваційними ознаками: фізичні вади, зовнішність, поведінка, професія, національність тощо.

Поширеними є прізвиська, основою виникнення яких стали фізичні вади людини, наприклад: дефект мовлення: *Пишля* (на думку односельців, людина не чітко вимовляє звуки [ц], [ш],

[с] і, як-то кажуть, „пшипилявить”); дефект зору: *Косий* (мотивація досить прозора – людина, яка хворіє на косоокість); дефект шийного хребця: *Мертва голова* (людина, у якої погано трималася голова); дефект ходи: *Шатун* (чоловік коли йде, то шатається), *Кривий* (людина, у якої криві ноги); дефект шкіри обличчя: *Рашипіль* (рашипіль – напилек з великими виїмками).

Досить часто трапляються прізвиська, у яких відображено домінують рису зовнішності людини: *Рижик* (чоловік, який має рудий, тобто „рижий” колір шкіри); *Кроква* (чоловік, який має дуже високий зріст); *Гвоздик* (людина високого зросту, худорлявої статури з витягнутою головою); *Костиль* (у народній уяві це людина, тіло якої нагадує форму костилі: ноги худі, тулуб і шия продовговуваті); *Гарбузка* (жінка, яка має рожево-червоний колір шкіри обличчя); *Копея* (кругла форма обличчя людини нагадує копійку); *Сом* (товстий чоловік).

Нами виявлено також антропоніми, що походять від роду діяльності людей: *Лісник* (чоловік працює лісничим); *Пасічник* (чоловік, який займається бджільництвом); *Пред* (колишній голова колгоспу – „председатель”); *Інженер* (чоловік за фахом інженер-механізатор); *Касирша* (жінка працювала у відділенні банку касиром).

Значну частину неофіційних найменувань людей становлять прізвиська, в основі творення яких лежать особливості характеру й поведінки людини. Зазвичай, такі прізвиська мають негативну конотацію: *Мелендик* (чоловік, який говорить багато зайвого, несуттєвого); *Німий* (некомунікабельна людина); *Ханко* (людина, яка стягує все до своїх рук); *Сич* (похмура, недобррозичлива людина); *Куня* (у народному розумінні – чоловік, який куняв під час чергування на роботі); *Видибас* (чоловік, який звук завжди оглядатися й витріщатися на когось чи на щось); *Кукушка* (чоловік вітався до всіх фразою: „Ку-ку!”).

Менш поширеними є прізвиська, що походять від прізвищ: *Мойсеев* (прізвище) – *Мося*, *Просняник* – *Просо*, *Мозговий* – *Мозоль*, *Майоров* – *Майор* тощо.

Зовсім незначну групу становлять прізвиська, утворені від місця проживання, національності людини, наприклад: *Полячка*, *Циганка* та ін.

В антропонімії системі української мови численну групу утворюють офіційні родинні найменування – прізвища [4, с. 23]. Як ми з'ясували, до найпоширеніших належать два типи прізвищеворчих суфіксів: *-енк-о* (36 номенів) та *-ов, -ев* (25 номенів). Основою для творення прізвищ з суфіксом на *-ов* можуть слугувати апелятиви, що характеризують першоносіїв за родом заняття, територіальною належністю тощо [Там само, с. 94], наприклад: *Кузнецов* (рід заняття), *Поламарьов* (від іменника *поламар*) тощо.

Поширені на території Східної України й прізвища на *-енк-о*. Твірними основами таких прізвищ, як свідчить аналіз, можуть бути церковно-християнські чоловічі імена: *Кузьменко* → *Кузьма*, *Хоменко* → *Хома*; відапелятивні основи з соціально-атрибутивним значенням: *Мірошниченко* → *Мірошник*, *Шевченко* → *Швець* та ін.

Твірними основами прізвищ на *-к(о)* є також відапелятивні імена, що походять від іменників на позначення побутових предметів, трудової діяльності [2, с. 10]. Нами виявлено такі прізвища, як: *Сокирко*, *Рибалко*.

Наступну групу представлено прізвищами, утвореними від назв професії або роду заняття першого носія. Такі прізвища досить легко передавалися нащадкам і ставали спадковими. В обстеженому селі ми зафіксували оніми *Мельник*, *Мірошник*.

На обстеженій території також трапляються особові назви з компонентами *-ук(юк)*: *Демчук*, *Опанасюк* та *-ак(як)*: *Чумак*, *Хижняк*, *Черняк*.

Менш поширеними в антропонімії села Новобіла є моделі з суфіксами *-ан, -ач*, наприклад, прізвища типу *Олифан*, *Деркач* та ін.

На думку Б. Близнюка, прізвища та прізвиська зберігають багату лінгвістичну та історичну інформацію [1, с. 166], вони є своєрідною енциклопедією народного побуту, звичаїв, ментальної культури українців. Отже, перспективу дослідження антропонімів вважаємо актуальною й надалі.

Література

1. **Близнюк Б.** Особливості становлення гуцульських прізвищ / Б. Близнюк // Гуцульські говірки : лінгв. та етнолінгв. дослідження. – Л., 2000. – С. 166 – 176. 2. **Масенко Л. Т.**

Українські імена і прізвища / Л. Т. Масенко. – К., 1990. – 47 с.
3. **Редько Ю.** Сучасні українські прізвища / Ю. Редько. – К. :
Наук. думка, 1966. – 216 с. 4. **Худаш М. Л.** З історії української
антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наук. думка, 1977. – 236 с.

Дар'я Гнілицька

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ІМЕНА З ДАВНИНИ Й ДО СЬОГОДЕННЯ

Ім'я, за визначенням психолога Олени Ліщинської, – це своєрідний код добрих намірів та щасливої долі для будь-якої дитини [2]. На вибір імені впливає багато чинників: місцевість, у якій проживає людина, релігійні погляди, зв'язки з іншими культурами тощо. Популярність деяких імен зростає з кожним роком так само, як і зростає популярність соціальних мереж Інтернету. Сучасний темп життя змушує людей усе більше й більше звертатися до соціальних мереж, адже це зручно та швидко. З огляду на це, постає питання: „Які ж імена є найпопулярнішими в Україні за 2010 – 2011 роки з урахуванням даних про користувачів соціальних мереж?”

Найчастіше батьки своїм дітям обирають імена *Олександр*, *Анастасія* та *Софія*. Про це повідомив Міністр юстиції Олександр Лавринович з посиланням на дані органів реєстрації актів цивільного стану (РАЦС) Міністерства юстиції. Ці імена, за словами Міністра юстиції, не втрачають своєї популярності в Україні щонайменше останні 10 років [1].

Ще здавна було помічено, що ім'я людини впливає на його долю й відіграє важливу роль у становленні характеру людини. Так, *Олександр* – український варіант чоловічого імені Александр, яке походить від грецького імені *Αλεξανδρος* (Александрос), що в перекладі з грецької означає „захисник” від грецьких слів *αλεξω* (alexo) „захищати, обороняти” та слова *ανηρ* (aner) „людина” (у родовому відмінку *ανδρος* (andros)). Це ім'я стало поширене в усьому світі завдяки великому завойовнику Олександру Македонському [3]. *Анастасія* – жіноча форма імені, що утворилася від чоловічого імені Анастасіус. У перекладі з грецької воно означає „та, що воскрешає”. Поклоніння святій Анастасії за часів Середньовіччя було дуже

популярним. *Софія* – грецьке ім'я, означає „мудрість”. У давнину *Nadia Sophia* – „Свята мудрість” – була назвою однієї візантійської церкви у Константинополі. Ім'я стало відомим завдяки шануванню римської мучениці Софії (II ст.). Однак значного поширення набуло лише в XVII ст. завдяки його частому вживанню в князівських домах Європи [4].

Як бачимо, ці імена мають позитивну конотацію, яка й веде їх від давнини до сучасності як найуживаніші.

Майже такою ж популярністю, як імена-лідери, користуються й такі жіночі імена, як *Марія, Ганна (Анна), Дар'я (Дарина, Дарія), Вікторія, Поліна, Катерина, Єлизавета, Аліна, Олександра, Кристина, Соломія*. Серед чоловічих імен найчастіше обирають такі, як *Максим, Артем, Данило, Микита (Никита), Владислав, Денис, Андрій, Дмитро, Кирило (Кирилл), Іван, Назар, Богдан*.

З активним розвитком мережі Інтернет, збільшується попит на такі веб-сайти, як *Vkontakte.ru, Facebook.com, Odnoklassniki.ru* тощо.

Найпопулярнішим ім'ям у мережі Facebook є *Олександр*, тоді, як *Vkontakte.ru* маємо низку різних імен і серед чоловіків, і серед жінок, наприклад: *Денис* (848 тисяч 188 осіб), *Артем* (760 тисяч 37 осіб), *Олег* (742 тисячі 384 особи), *Іван(Ваня)* (275 тисяч 241 особа); *Анастасія (Настя)* (573 тисячі 664 особи), *Катерина (Катя)* (290 тисяч 551 особа), *Марія* (21 тисяча 126 осіб), *Вікторія* (19 тисяч 996 осіб).

Отже, загальна кількість імен дуже велика, та якщо порівняти результати досліджень, можна побачити, що й у мережі Інтернет ім'я *Олександр* та *Анастасія* домінують над іншими.

Література

1. <http://www.minjust.gov.ua/0/33312> 2. <http://www.radiosvobod.a.org/content/article/2272986.html> 3. http://www.sviato.in.ua/names_o.php 4. <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html/id=1043>

Галина Горешняк

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

РОЗГОРНУТА ФОРМА ЯК ОСНОВНА ОСОБЛИВІСТЬ АВТОРСЬКИХ АФОРИЗМІВ У ЛІРИЦІ МАРІЇ МАТІОС

Український афоризм – це витвір нашого історичного буття й національної свідомості. У ньому осмислення минулого, полеміка із сьогоденням, апеляція до майбутнього, а іноді й пророцтво.

Автори монографії „Афористика” Н. Федоренко та Л. Сокольська зазначають у своїй праці, що афоризм „представляє мудру думку, не обов’язково нову, а тільки вміщену в оригінальну форму” [3, с. 42].

Предметом нашого дослідження є афористичні конструкції в ліричних творах Марії Матіос.

Мета статті – проаналізувати власне авторські афористичні вислови в ліриці М. Матіос. Для досягнення мети в роботі було поставлено такі завдання: методом суцільної вибірки дібрати власне авторські афоризми з аналізованих творів М. Матіос та визначити їхню граматичну специфіку.

До аналізованої групи афоризмів відносимо не лише короткі стислі вирази, а й ті власне авторські афористичні конструкції, що складаються з одного чи кількох речень, оскільки вважаємо, що така граматична ознака афоризмів є „родзинкою” письменниці й зовсім не означає авторського багатослів’я. Проаналізовані вислови містять єдину, сконденсовану думку, яка, хоча її й не висловлено в стислій формі, не втрачає афористичної цінності.

Найбільше авторка говорить про глибокі почуття, розлуку: „Серце не має поняття – „завтра” / Вічно воно припасовано / До „сьогодні”, „вчора” й до „уже” („Із днів прозріння”) [2, с. 99]. У цьому афоризмі, що складається з двох речень, М. Матіос, використовуючи еліптичну конструкцію, поєднує такі поняття, як кохання і час (за допомогою іменника *серце* та прислівників *завтра, сьогодні, вчора, уже*). Надзвичайно оригінальний зміст вислову поєднано з авторською формою афоризму, що в сумі дає неперевершену насолоду від прочитання. „Але печаль свої закони має, / Вона в душі осіла, мов сектант, / Її ніяке соло не розрає, / Для неї вітер – просто

секундант” („І тягнеться безмірне ночі воло...”) [2, с. 292]. В афоризмі авторка, порівнюючи печаль із сектантом, а вітер – із секундантом, одразу викликає в читача тривожні й бентежливі емоції, чим залишає після прочитання афоризму неоднозначні думки.

Як справжня гуцулка, М. Матіос значну увагу приділяє поняттям „воля” і „свобода”: „*Я коси спалю – та не дамся / Вчетитися в коси собі*” („Із днів погоні”) [2, с. 55], „*Жени коня. / Батож похмурі дні. / Як ми не їх – то нас вони батожать. / Не бійсь погоні – присягайсь мені / За всіх, хто хоче втечі, та не може*” („Із днів альтернативи”) [2, с. 48]. Остання афористична конструкція складається з чотирьох речень, у трьох з яких опущено підмет „*ти*”. Перше просте речення ні про що афористичне нам не говорить. Додаючи до нього друге просте речення, авторка створює першу частину цілої конструкції. Лише з третього речення, нерозривно поєднаного з двома попередніми, перед нами починає поступово відкриватися запрограмований у тексті зміст. Останнє складне речення є немовби заклик до дії, до боротьби за щастя та кращу долю.

Надзвичайно цікавими є афоризми релігійної тематики: „*Смакуйте це життя! / Не слухайте – нікого. / Ніхто Вам не суддя, / Бо наш суддя не тут. / Є дні від сатани, / А є ще дні – від Бога. / І фокус весь у тім, Що все життя – батум*” („Із дня 28 січня”) [2, с. 100]. По суті, кожне з речень конструкції є цілком сформованим афоризмом. У п’яти реченнях вміщено стільки змісту й моралі, що вислів можна цитувати в будь-якій ситуації! Оклична інтонація першого речення дає нам право назвати його заклик писемниці до людей. Друге речення також може існувати самостійно, а авторське тире в ньому додає виразності під час прочитання вголос. З третього речення починається натяк на Бога, який у четвертому реченні відкривається сформованим висловом. І, завершуючи свій афористичний вислів доволі несподіваним порівнянням людського життя з батумом, М. Матіос, як завжди, залишає нас наодинці з роздумами про це саме життя.

Порівнюючи працю поета з болем, авторка зазначає: „*Поезія – то чорні сльози болю. / І тільки болю. / І нічого більш*” („Я Вас спасу”) [2, с. 184]. У наведеному афоризмі, де розкрито

неприховану правду про літературну поетичну працю, порівняння посилює переживання зображеного тут відчуття болю. Кожне просте речення є продовженням попереднього й наближає нас до розуміння вислову.

Звертаючись до книг Марії Матіос, хочеться ще й ще перечитувати її мудрі вислови: „Смакуйте це життя, / Бо іншого не буде. / Смакуйте це життя – Бо іншого не є” („Із дня 28 січня”) [2, с. 100], „Я сьогодні хотіла вмерти. / Змайструвала для смерті подіум. / Та відкрилася формула смерті: / Вмерти дочасно – ніхто не годен” („Після апокаліпсису”) [2, с. 89]. В останньому афоризмі авторка поступово, з речення в речення водить нас своїми думками: ось вона вирішила вмерти, ось уже для цього готовий подіум, а ось вона у своїй свідомості відкрила подану читачеві формулу. Можливо, для висвітлення основної думки афоризму достатньо було би подати лише цю саму „формулу смерті”, але чи був би тоді такий ефект від прочитаного?

Спіраючись на визначення поняття „афоризм”, наявні в лінгвістичній літературі, а також на проаналізовані власне авторські афоризми М. Матіос, визначаємо граматичну особливість останніх: не завжди афоризми письменниці мають стислу й лаконічну форму, проте їхню цінність та високу художню якість, чудовий влучний зміст від цього не втрачено.

Література

1. **Коваль А. П.** Крилаті вислови в українській літературній мові. Афоризми. Літературні цитати. Образні вислови / А. П. Коваль, В. В. Коптілов. – Вид. 2-е, перероб. і доп. – К. : Вища шк., 1975. – 335 с. 2. **Матіос М.** Жіночий аркан у саду нетерпіння / М. Матіос. – Л. : ЛА „Піраміда”, 2007. – 308 с. 3. **Федоренко Н. Т.** Афористика / Н. Т. Федоренко, Л. Ч. Сокольская. – М. : Наука, 1990. – 415 с.

Аліна Єрмоленко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЛЕКСИКА ДИТЯЧИХ ОПОВІДАНЬ ЗБІРКИ

ІВАНА ДОНИЧА „ГОЛУБ, ЯКИЙ НЕ ЗЛЕТІВ У НЕБО”

Іван Костянтинівич Донич – поет, прозаїк, художник, музикант, член Національної спілки письменників України,

отримав довічне звання „Живий класик”, автор збірок „Дверцята до раю” (2000 р.), „Поцілунок Мадонни” (2001 р.), „Мушу боротися” (2003 р.), „Я маюю тобі музику” (2006 р.), „Дихаєте тут...” (2008 р.), „Голуб, який не злетів у небо” (2008 р.), „Горохом по спині” (2010 р.).

До його шостої збірки „ Голуб, який не злетів у небо” [1] увійшли оповідання з дитинства, юності й пізні оповідання, у яких автор за допомогою різноманітної лексики, майстерно розкриває характери героїв, змальовує одвічні моральні та людські цінності нашого суспільства, контрастно змальовує добро і зло, яке завжди перебуває поруч, правдиво відображає дійсність.

У дитячих оповіданнях („...а грошики бере”, „Врятована бібліотека”, „Жалібна пісня”) автор влучно використовує низку фразеологізмів (стійкі сполучення слів, які позначаючи поняття, відтворюються в мові за традицією, автоматично [4, с. 142]): *мов кіжяк (кізяк) до чобота; мов кабан під ножем; не дитина, а чорт рогатий; аж душу виймає*. Вони допомагають краще впливати на усвідомлення читача, оживляють мову викладу, допомагають краще, образно передати зміст, надають висловлюваному емоційного забарвлення.

В оповіданнях наявні також росіянізми – слова, звороти, запозичені з російської мови [2, с. 451]: *коліктів, будоражить, ліктричество* та ін., які наближають мову автора до просторіччя, надають яскравішого забарвлення використаної лексики.

І. Донич використовує велику кількість діалектизмів – слів або словосполучень у літературній мові, що не входять в її лексико-семантичну систему, а належать лише певному говорові [3, с. 199]: *грицати, неборака, лабух, підмурок, урвитель, гаспиди, канахветка* та ін., що набувають статусу стилістичних засобів та збагачують і урізноманітнюють мову героїв, виявляють колорит художньої оповіді та індивідуалізують стиль автора.

Іван Донич – слуга не однієї, а цілих трьох муз, талановитий художник, музикант, а ще – художник слова. Слова точного, вираженого, щемливого і... веселого. Це справжній талант, це одухотворене мистецтво, яке вказує істинну дорогу до храму добра й духовності (Василь Міщук).

Митець зробив значний внесок у скарбницю української культури. Його літературні твори із самотньою лексикою, стилістичними прийомами, неординарним викладом, безперечно, потребують детального дослідження.

Література

1. **Донич І.** Голуб, який не злетів у небо / І. Донич. – Біла Церква, 2009. – 382 с.
2. **Івченко А. О.** Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. – Х. : Фоліо, 2006. – 540 с.
3. **Літературознавчий** словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка – К. : ВЦ „Академія”, 2007. – 752 с.
4. **Новий** довідник : українська мова та література. – К. : ТОВ „Казка”, 2005. – 864 с.

Катерина Заболотна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СУЧАСНІ ДИТЯЧІ ІМЕНА м. ЛУГАНСЬКА

Мати Андрійчика родила,

Місяцем обгородила,

Сонечком підперезала,

У колисці колисала.

(Усна народна творчість)

Актуальність роботи пов'язана з малодослідженістю питання розвитку й існування системи власних імен Луганщини. Мета роботи – дослідження сучасного луганського дитячого антропонімікону для з'ясування тенденцій сучасного найменування дітей. Теоретичною основою нашої статті стали роботи П. Чучки, М. Худаш, Л. Скрипник, Г. Півторака, а також дослідження, проведені Ю. Абрамян, О. Волинською.

„Важливим елементом родинної обрядовості був вибір імені для новонародженого. За язичницьким звичаєм дитині давали два імені: перше – „справжнє”, яке знали лише найближчі й тримали його в таємниці (через вірування, що той, хто знає ім'я людини, має над нею владу); друге – те, яким кликали дитину, і яке було відоме для інших. До вибору імені ставились дуже серйозно, уважаючи, що разом з іменем дитині вибирали долю. Часто віддаючи данину духам предків, дитині давали ім'я когось із померлих родичів” – зазначає Марія

Лановик у своїй статті „Народна обрядовість, пов’язана з народженням дитини”.

Загальноновизнано, що ім’я визначає характер носія, а отже, впливає на все його життя. Можливо, через це батьки, зазвичай, дуже серйозно підходять до вибору імені для свого немовляти, бо ім’я – своєрідний код майбутньої особистості. Оскільки в багатьох сучасних сім’ях дитина лише одна, то зрозуміло, що їй дістається вся ласка, доброта, любов, і все це концентрується в особовій назві – імені [3, с. 74]. Свідомі батьки намагаються, щоб ім’я було милозвучним, семантично вмотивованим, гармонійно співзвучним з прізвищем і по батькові тощо. Проте ці критерії суто індивідуальні й залежать від цілої низки причин, зовнішніх і внутрішніх чинників, таких, як інтелектуальний і соціальний рівень сім’ї, особливий зміст, який батьки вкладають в ім’я, можливо, навіть ціла історія, що пов’язана з вибором імені. Наведемо приклади таких історій, що розповіли нам інформатори нашого міста:

„Своє ім’я я надзвичайно шаную й люблю. Мені подобаються будь-які інтерпретації, похідні від *Катерина: Катруся, Катря, Катюня, Катюша*. Думаю, батьки правильно обрали мені ім’я. Мати розповідала мені ще в дитинстві, що до одруження вони з батьком їздили на море відпочивати і звернули увагу на одну маленьку дуже кумедну, жваву дівчинку, яка гралася на березі в піску, плескалася у воді і дуже дзвінко сміялася. Дівчинку звали Катрусею. Вона настільки сподобалася моїм батькам, що вони вирішили і свою майбутню доньку назвати Катериною. Дуже вдячна їм за це... (інформант: Безпрозванна Катерина, 1990 р. н., студентка ЛДМУ)”.

„А мої батьки назвали мене *Вікторією* через те, що народилася я восьмого травня, напередодні Дня Перемоги. Переможність та незламність, що вкладені в семантику мого імені, супроводжують мене ось уже вісімнадцять років. Пишаюся тим, що батьки нагородили мене неабиякою вдачею, що несе в собі це благородне *Вікторія* (інформант: Волобуєва Вікторія, 1991 р. н., студентка ЛНУ імені Тараса Шевченка).

У складі сучасних імен такі дослідники, як Л. Щетинін, А. Суперанська, П. Чучка [3 – 7], виділяють кілька типів найменувань:

1. Візантійські християнські імена (*Іван, Михайло, Григорій, Ганна, Олена* тощо). 2. Давньоруські (*Володимир, Всеволод, Ростислав, Богдан, Ігор, Олег, Ольга* тощо). 3. Імена, запозичені із західнослов'янських і південнослов'янських мов (*Ванда, Влада, Ружена* тощо). 4. Нові імена, які почали з'являтися після революції 1917 року (*Воля, Вілен, Слава, Кім, Тракторина, Лілія, Ідея, Іскра, Електра* тощо). 5. Імена, запозичені із західноєвропейських мов (*Альберт, Артур, Жанна, Елеонора* тощо). 6. Індивідуальні імена-новотвори, які виникають в колі тієї чи іншої родини (*Вольжана*).

Як свідчать луганські книги реєстрації актів про народження за 2010 – 2011 роки [1], перевагу в називанні новонароджених мають такі імена: *Анастасія (5%), Марія (4%), Софія (3%), Каріна (2%), Єва (2%), Олександра (2%); Артем (3%), Даніїл (Данило) (1%), Олександр (3%), Кирило (2%), Єгор (1%), Гліб (2%), Іван (1.5%), Тимур (2.5%)*.

А до рідкісних імен з початку 2010 року потрапили такі популярні колись імена, як *Олесь, Арсен, Влад, Владлен, Герман, Лев, Ніка, Сніжана, Лада, Соломія, Елеонора, Ельвіра, Таміла, Нора, Ляля, Ліка, Дана, Еліна і Нонна*.

Досить часто, за бажанням батьків, дітям присвоюють імена, які не відповідають правилам українського правопису й можуть в подальшому спричинити колізію при оформленні будь-яких документів. Як відзначають в органах РАЦС Ленінського району, з початку 2010 року більшість батьків наполягають на тому, щоб імена *Ганна, Христина, Данило, Микита, Кирило* були зафіксовані за російським правописом, наприклад, *Ніколай, Алєся, Алєксандра, Алєкс*.

Реєструвалися й застарілі імена – *Мотрона, Мотря, Меланія, Аглая, Василина, Євпраксія, Капітолїна, Аріна, Аполїнарїя, Демид, Захар, Климентій, Яків, Тихон, Гнат, Гордій, Прохор, Євсей, Савелій, Єлезар, Єлісей, Лук'ян, Азарій, Аким, Архип, Макарій, Клим, Кузьма, Никодим, Фадей*.

Продовжують користуватися популярністю й біблійні, міфічні або історичні імена. З початку 2010 року зареєстровані діти з іменами – *Аврора, Афїна, Аріадна, Юнона, Даяна, Даная, Деметра, Венера, Вірсавїя, Клеопатра, Адам, Авраам, Дарій*,

Лука, Матвій, Аскольд, Серафім, Рафаель, Платон, Меркурій, Тамерлан.

Констатуємо, що сучасні власні найменування дітей в основному грецького, латинського, давньоєврейського, слов'янського походження. Ми виявили певний відсоток запозичених імен із західноєвропейських мов. Це дає підстави вважати, що молодь дещо непомірковано ставиться до іншомовних запозичень і іноді нехтує ustalеними традиціями свого народу.

Безумовно, кожне ім'я має відповідний енергетичний потенціал. Після надання наймення дитині передається не тільки звукова оболонка, але й смислове наповнення його. Ім'я містить у собі певний код, за яким формується доля й майбутнє життя його носія [2, с. 13].

Література

1. **Книги** реєстрації актів про народження за 2010 – 2011 роки м. Луганська. – РАЦС Ленінського, Жовтневого районів.
2. **Леонтьєва Н. Т.** Сила твого імені / Н. Т. Леонтьєва. – Х., 2000. – С. 2 – 14.
3. **Суперанская А. В.** Имя через века и страны / А. В. Суперанская – М., 1986. – С. 74 – 76.
4. **Суперанская А. В.** Структура шимени собственного / А. В. Суперанская – М., 1969. – С. 10 – 14.
5. **Система** личных имён у народов мира / редкол. А. Крюков – М., 1986. – С. 19 – 235.
6. **Чучка П.** Як назвати первістка. / П. Чучка, Л. Бaley // Молодь України – 1988. – 29 лип. – С. 3.
7. **Щетинин Л. М.** Слова, имена, вещи. Очерки об именах / Л. М. Щетинин. – Ростов-н/Д., 1966. – С. 3 – 22.

Марія Захарченко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

РОЗМОВНА ЛЕКСИКА В ПОЕЗІЯХ

ВАСИЛЯ ГОЛОБОРОДЬКА

На сучасному етапі розвитку мовознавчих наук викликає пильну увагу дослідження індивідуального мовлення письменників. Актуальність цього напрямку полягає в тому, що мовленнєва творчість указує не тільки на конкретну манеру або відтворює мовну картину світу особистості, але й дозволяє оцінити внесок митця в систему вже функціонуючих кодів

національної мови, визначити загальні закономірності й провідні тенденції розвитку літературної мови на певному етапі її існування. Ще В. Виноградов стверджував, що в індивідуальному мовленні розкриваються більш повно й гостро загальні особливості та процеси мовного розвитку [8, с. 339].

Вивчення мовної особистості неможливе без аналізу її словникового запасу. Лексикон у вузькому значенні слова (за Ю. Карауловим) сприймається як словник мовних одиниць, відомий даному мовцеві, який характеризує його як мовну особистість [4, с. 91]. Склад ідіолексикону з погляду співвідношення з основними формами національної мови дає можливість дослідити мовну картину певної місцевості. Тому в полі зору нашої розвідки перебуватиме саме індивідуальний словник письменника, представника сучасної творчої еліти Луганщини – Василя Голобородька.

Предмет вивчення – мовні одиниці, що становлять ідіолексикон поета (діалектизми, неологізми, просторіччя). У якості матеріалу дослідження було використано тексти творів зі збірки „Слова у вишиваних сорочках”.

Однією з найхарактерніших рис творчої манери митця І. Дзюба назвав „речитативність”, яка „відповідає і епічності, монументальності поетичного малювання” і „зосередженості на буденній предметності життя” [3, с. 148]. Саме гостре відчуття реальності, близькість до буденності зумовлює активне використання В. Голобородьком розмовної та просторічної лексики. Зауважимо, що природа просторіччя як лінгвістичної категорії ще й дотепер повністю не з’ясована. Г. Їжакевич зазначає: „...межа між розмовною і просторічною лексикою є дуже нечіткою й історично змінюваною” [7, с. 85]. Подібне стверджує і О. Пономарів: „...ці два лексичні розряди не мають чітко окресленого розмежування” [6, с. 104]. На думку А. Коваль, „найвиразнішою ознакою, за якою слова відносяться до просторіччя, є їх експресія, насамперед зниженість цієї експресії” [5, с. 99]. Тому до розмовної лексики відноситимемо слова, що демонструють відхилення від мовної норми, а до просторіч – лексеми позалітературного вжитку з чітко вираженою негативною чи позитивною конотацією.

Особливо показовим у цьому плані є вірш „Несподіваний сержант” [2, с. 927], де знаходимо такі конотативні номінації: *мокотирі* (голови), *шпендики*, *шибздики* (ужито на позначення людей низького зросту), *довготелесі*, *довгов'язі* (ужито на позначення людей високого зросту, причому ці лексеми постають як субстантивовані прикметники). У вірші „Чужинці” [2, с. 933] фіксуємо наявний синонімічний ряд назв іноземців, які зневажають українську мову, історію й Україну взагалі. Автор добирає лексеми *зайди*, *заброди* з чітким негативним значенням.

Розмовну лексику репрезентують такі слова: *не зоставляється* (у значенні „не залишається”) [2, с. 927], *задавлений* (дуже давній) [2, с. 929], *розокремлені* (відокремлені, які перебувають окремо один від одного), *розокремити* (відділити частину від цілого) [2, с. 939]. Залучення просторічно-розмовних лексем здійснюється зі стилістичною метою: таким чином письменник глибше розкриває сутність художнього образу, передає все це мовою, зрозумілою й близькою для широких народних мас.

В ідіолексоні В. Голобородька знаходимо слова, зафіксовані у ВТССУМ з позначкою діал. – це *позір* (у значенні „вигляд”: „Небезпека походить від на позір слабкої особи...” [2, с. 939]) та *ірій* (тобто вирій: „вимовляю твоє ім'я і посылаю його птахом у ірій” [2, с. 943]).

Окрему групу лексем становлять авторські неологізми, до яких можемо віднести такі утворення, як *злегковажив* (поставився легковажно), *виклично* (з викликом): „мій знайомий злегковажив тією небезпечною загрозою, / ба, навіть виклично поклав голову на землю” [2, с. 939]. Пошук письменником необхідних виражальних засобів і, як наслідок, конструювання власних новотворів зумовлює розвиток і поетизацію мови.

Психологічний прояв народності, глибоку національність митця засвідчує наявність у його творах застарілих слів. Такого роду лексема наявна у рядку „Черевики зав'язую замість *волок* / гадюками” [2, с. 934], де *волока* – архаїзм, яким названо мотузку, призначену для зав'язування постолів чи онуч.

Отже, проаналізувавши ідіолексон одного з найяскравіших представників сучасного літературного життя

Луганщини й України загалом, можемо зробити висновок про самобутність мовотворчості В. Голобородька. Поет використовує у своїх віршах розмовну лексику, просторіччя, діалектизми та архаїзми, що свідчить про тісний зв'язок з народом, його історією та історією розвитку української мови. Окрім того, письменник тяжіє до оновлення власного словника, що цілком закономірно може викликати поповнення літературної мови авторськими новотворами, їхнє перетворення на загальноживані нормативні лексеми.

Література

1. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Бусела. – К. : Перун, 2005. – 1728 с.
2. **Голобородько В. І.** Ми йдемо : вибр. вірші / В. І. Голобородько. – К. – Рівне : Планета-друк, 2005. – 1056 с.
3. **Дзюба І.** У дивосвіті рідної хати (Кілька слів про поета, який щойно починається) / І. Дзюба // Дніпро. – 1965. – № 4. – С. 145 – 152.
4. **Караулов Ю.** Человеческий фактор в языке : Язык и порождение речи / Ю. Караулов. – М. : Наука, 1991. – 240 с.
5. **Коваль А. П.** Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К. : Вища шк., 1987. – 349 с.
6. **Пономарів О. Д.** Стилiстика сучасної української мови / О. Д. Пономарів. – К. : Либiдь, 1993. – 247 с.
7. **Сучасна українська літературна мова.** Стилiстика / за ред. І. К. Білодiда. – К. : Наук. думка, 1973. – 587 с.
8. **Язык русской литературы в освещении** В. В. Виноградова. – М. : Наука, 1990. – 405 с.

Ганна Іванова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЩЕ РАЗ ПРО ФУНКЦІЇ ДІАЛЕКТИЗМІВ У ТВОРІ М. КОЦЮБІНСЬКОГО „ГІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ”

М. Коцюбинський був і залишається одним з найоригінальніших українських прозаїків. Він одним з перших в українській літературі усвідомив потребу її реформаторства в напрямі модерної європейської прози. Його творчість завжди була предметом суперечок літературних критиків. Ще й дотепер деякі дослідники про модернізм М. Коцюбинського говорять обережно, називаючи його імпресіоністом у літературі. Сучасник письменника, критик С. Єфремов сказав про нього

так: „Людина культурна, до найменших подробиць, європейець з голови до п'ят... був справжнім аристократом Духа без жодного силування з свого боку...” [6].

М. Коцюбинський почав пробувати свої сили в літературі рано, брався за поезію, переклади, нариси, та швидко головним полем його письменницької діяльності, справжнім покликанням стає художня проза („Хмари” 1894 р., „Цвіт яблуні” 1902 р., „Intermezzo” 1908 р., „Сон” 1911 р.).

Щоб досягти майстерності при описі побуту українців, письменник досліджував матеріальний побут та духовну культуру гуцулів. Написана внаслідок власних спостережень з широким використанням фольклорних і етнографічних матеріалів чудова повість „Тіні забутих предків” скарб для охочих пізнати життя й побуту цієї етнічної спільноти в Карпатах. Він сам говорив про свою підготовку до написання повісті: „Коли б я хоч трохи переніс на папір колорит Гуцульщини і запах Карпат, то й з того був би вдоволений”.

Використовуючи діалектизми, автор змушує читача побачити гори й ліси очима гуцулів, у яких склався власний погляд на природу і світ. Тому влучно, на нашу думку, ужито слова „щезник”, „чугайстир”, „наявка”, які характеризують гуцульські уявлення про нечисту силу лісів. М. Коцюбинський уживає слово „*плай*” на позначення гірської стежки, „*воріння*” замість цілої фрази – „огорожа з дерев'яних лат”. Не кажучи вже про назви деталей одягу – „*гачі*”, „*креденці*” (штани), „*табівки*”, „*дзьобні*” (сумки різних видів), „*гуня*” (білий кожушок) тощо. Ці назви, як і назви дерев, гір, річок, міфічних істот, відображають ментальність народу, спосіб його поетичного й побутового мислення.

Описуючи життя й побут гуцулів, їхні звичаї, повір'я, М. Коцюбинський уводить у канву твору чимало діалектизмів, які побутують і зараз. Письменник уживає ці слова не тільки тому, що хоче ознайомити читача з особливостями гуцульського діалекту, а й тому, що чимало понять не мали відповідної літературної назви, оскільки відомі були тільки в гуцульському побуті. Це назви деяких будівель, страв, продуктів харчування, посуду, одягу, взуття, музичних інструментів, тварин і рослин, демонологічні назви,

мікротопоніми та інші. З іншого боку, автору потрібно було введення діалектизмів для надання творові гуцульського колориту, індивідуалізації мови персонажів.

Розрізняються лексичні, фонетичні, морфологічні та синтаксичні діалектизми. Але фонетичні й граматичні риси діалекту помітні тільки в мові персонажів, а лексичні – і в мові персонажів, і в авторській: назви предметів побуту жителів гір, елементів флори і фауни Карпат уживає й автор, і дійові особи.

Лексичні діалектизми М. Коцюбинський добирає з різних причин. Він хотів зобразити реалії, назв для яких немає в літературній мові, тож користувався тими назвами, які були в гуцульській говірці. Використовує письменник також лексичне й семантичне обрамлені діалектизми, які, здебільшого, розкриваються самим контекстом, а також слова із зміненим значенням, наприклад: „денцівка” – сопілка з денцем, „любас” – коханець, „стариня” – батьки, „тусок” – жаль, „царинка” – огорожена сіножать, „чугайстир” – лісний дух. У гуцульських говірках є багато запозичень: „бовгар” – пастух рогатої худоби, „грунь” – вершина гори, „жентиця” – сироватка.

В епілозі повісті (в обряді похорону) митець показує діалектику життя і смерті. Обряд цей у гуцулів сповнений ритуального й таємничого змісту. Тут і ридання за померлим, і веселощі, гомін юрби. Так поєднуються і смерть, і життя, і оптимізм людини, яка в цьому обряді виказує свою зневагу до смерті.

Мовні особливості творів М. Коцюбинського, як і повісті „Тіні забутих предків”, привертала увагу багатьох дослідників. Так, Ф. Жилко в статті „Проблема діалектизмів в українській літературній мові доби імперіалізму (кінець XIX і початок XX ст.)” писав, що діалектизми в повісті так „лексично й синтаксично обрамлені”, що „самим контекстом здебільшого розкриваються” [2]. Діалектизми у творі подані письменником як народнопоетичний елемент мови, як частина загального художнього орнаменту повісті, написаної відшліфованою літературною мовою.

Повість М. Коцюбинського „Тіні забутих предків” – високохудожній твір, написаний під враженням перебування письменника на Гуцульщині на початку XX ст. Зображуючи

життя населення, автор намагається подати колорит мови, робить це тонко, уміло, із вправністю справжнього майстра, що може стати зразком того, як треба користуватися діалектними словами в художньому творі. Майстерність М. Коцюбинського щодо володіння мовою може бути взірцем і для письменників, і для учнів загальноосвітньої школи. Ця повість, на нашу думку, виховує почуття прекрасного, поглиблює знання з етнографії та фольклору. Прочитавши твір, ми замислюємося, що ж таке справжня любов, щастя, у чому смисл людського життя.

Література

1. **Грицюта М. С.** Фольклорна основа повісті „Тіні забутих предків” / М. С. Грицюта // Рад. літературознавство. – 1958. – № I. – С. 59. 2. **Жилко Ф. Т.** Проблема діалектизмів в українській літературній мові доби імперіалізму (кінець XIX і початок XX століття) / Ф. Т. Жилко // Наук. зап. Київ. держ. пед. ін-ту. – Т. VII. – Філологічна сер. – К., 1948. – № 2. – С. 18. 3. **Зінич В.** Інтерес до етнографії М. Коцюбинського / В. Зінич // Літ. Україна. – 1964. – 15 верес. – IX. – С. 59. 4. **Коцюбинський М.** Твори : в 7 т. / М. Коцюбинський. – К., 1974. – Т. III. 5. **Нар.** творчість та етнографія. – 1964. – № 1. – С. 89. 6. **Спогади і розповіді про М. Коцюбинського.** – К. : Дніпро, 1965.

Юлія Кісельова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДІАЛЕКТИЗМИ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА

Іван Франко був поетом, прозаїком, драматургом, критиком, перекладачем, публіцистом, громадським діячем, ученим.

Він залишив нам величезний спадок. У його творах зображено і „верхи суспільства” – поміщиків, капіталістів, лихварів, спекулянтів, бюрократів, і „демократичну інтелігенцію”, і простих робітників, селян, заробітчан [1].

Для дітей І. Франко писав, окрім дитячих оповідань, ще й казки. Він підкреслював, що його книжки для дітей мають суто педагогічний характер, і далекі від політики. Його ідеалом у суспільній сфері, що синтезує всі інші цінності, був „ідеал повного, нічим не зв’язаного і не обмежуваного життя і розвою (рівноправ’ям) концесій. Усе, що йде за рамки нації, се або

фарисейство людей, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими, „вселюдськими” фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації” [4].

Карпатську групу говорів у південно-західному наріччі утворюють бойківський, закарпатській і лемківський говори, з яких найвизначнішу роль у розвитку української літературної мови відігравав бойківський. З Бойківщиною пов'язана творчість Івана Франка, який народився в с. Нагуєвичі Дрогобицького повіту. І. Франко зробив вагомий внесок в українську літературну мову. Роль говорів у мовотворчості письменника визначна. Духовним середовищем його дитинства були бойківський говір і фольклор. Збирання народної творчості в різних районах Прикарпаття й опрацювання її забезпечували письменникові глибоке знання живої галицької мови. Бойкізми найвиразніше виявляються в лексиці творів І. Франка, фонетичні й граматичні говіркові риси загалом відображають особливості галицько-буковинської групи говорів південно-західного наріччя, що були притаманні тодішньому західноукраїнському варіантові літературної мови. Загалом ставлення письменника до говорів було глибоко усвідомленим. І. Франко опрацював теоретичні засади взаємодії літературної мови з говорами, а своєю творчістю втілював їх у життя. Проблемі діалектизмів він присвятив спеціальну наукову працю „Літературна мова і діалекти”. Отже, діалектну основу мови в творах І. Франка становлять бойківській, меншою мірою наддністрянський, покутсько-буковинський і гуцульський говори південно-західного наріччя [2].

У художньому світі Франка пряма мова персонажів завжди має соціально-характерологічну значущість. Можна дискутувати з приводу того, чого прагне художник у кожному окремому випадку – виділити соціальні ознаки типу чи вхопити миттєвий відгук на ці процеси, що відбуваються в душі персонажа. Але цілком очевидно, що Франко уникав нейтральних безособових реплік. Хто б із його персонажів не заговорив, у читача одразу ж виникає чітке уявлення про соціально-станову приналежність суб'єкта.

На відміну від В. Даля, який тяжів до етнографізму, І. Франко і не ставив перед собою мети точного відтворення

певного стилю мови. Фактично він завжди лише імітує його, надаючи мові персонажів окремих ознак відповідного стилю, адже це не означає, що йому вдалося досягти лише його блідої схожості, навпаки, він викликає в читача надзвичайно живе враження – справжню ілюзію самотньо звучної мови українських людей різного соціального рівня.

І. Франко розглядав мову насамперед як засіб вираження, що містить у собі, крім загальнонародної лексики, різноманітні територіально-діалектні, фольклорні і професійні елементи, що надавали оповіді особливого колориту. Досить переглянути дитячі оповідання, аби переконатися в тому, що письменник дорожив діалектною мовою, дбайливо до неї ставився і вміло вводив її в літературний обсяг. На фоні літературної норми мова автора в оповіданнях є соковитою з її діалектними словами й виразами. Для І. Франка вони були не зайвими елементами в мові персонажа, а важливим художнім засобом, необхідним атрибутом мови діючих осіб: *„Я його шибеника, на смерть заб'ю, – кричала Анна, вимахуючи цілою в'язанкою будяків. – Я його в дим догори ногами повішу! Най скаже, де тамтома плюгавиця поділася!”* Або: *„– А йди ж ти, Аню, йди! – заговорив старий Прокіп, найстарший дід у нашій селі. Чи ти вдуріла, чи тобі й той розум вплив, що сь його не мала? Та так дитину скарувати, га”*. І. Франко розглядав різні діалектні слова і вирази як характерологічний засіб, що створює яскраву експресію на фоні мовної норми авторської оповіді [5].

З літературних персонажів дитячих оповідань виявляються своєю манерою, наприклад, Анна, яка вживає слова *най, тамтота, пришку, ніг, драбе, чень*, або Прокіп, в устах якого цілком природними є слова *відрулити, скарувати*. Сільські хлопчики Митро і Мирон („Микитчин дуб” і „Малий Мирон”) уживають у своїй мові такі діалектні слова, як *плитко, адіть, ба, того, аби-сь, кріль, се*. Деякі місцеві слова й вирази автор уводить у текст з пізнавальною метою, щоб розширити уявлення читача про особливості мови людей, які жили на території Галичини [3].

Усі ці територіальні й професійні діалектизми в дитячих оповіданнях І. Франка художньо правдиві, не втрачають своєї самостійності й постійно взаємодіють з основною лексикою

літературної мови. Так, в оповіданні „Микитчин дуб” відразу після слів Михайлика, звернення до хлопців, (з діалектною лексикою) включається в оповідь автор, і драматична стихія мови відразу захоплює читача: „Ми не бачили зразу зміни на його лиці, аж коли вчилися біля нього, то й наші очі знехотя звернулись в те місце... І ми всі хвилинку стояли, мов одеревілі з перепуду. На тім самім місці, де вчора Митро показував нам кров крїлівських синів, зачаровану в песьому молоці, тепер стояла ціла калюжа правдивої людської крові”.

Люди одного соціального стану з приблизно однаковим колом життєвих вражень, здавалося б, і розмовляти повинні мовою, що тяжіє до одного мовного стилю. Саме це і спостерігаємо в нарисах „натуральної школи”, особливо у В. Даля, і творах демократів-шістдесятників – у М. Успенського, Ф. Решетникова, В. Слепцова. Мовний стиль середовища значною мірою нівелює мову окремих персонажів, згладжує індивідуальні ознаки їх характеру [2].

При дослідженні прози І. Франка доходимо дещо інших висновків. Завдяки повній ослабленості соціальних, професійних і діалектних стилів мови (те, що ми раніше називали схожістю мовних стилів), письменник зберігає переважно характерологічні значення реплік і монологів персонажів.

Література

1. **Гуменний М.** Особливості мовної індивідуалізації персонажів І. Франка / М. Гуменний, В. Гуменна // Дивослово. – 2000. – № 8. – С. 18 – 22. 2. **Матвіяс Г.** Відображення особливостей говорів у мові української художньої літератури / Г. Матвіяс // Мовознавство. – 2008. – № 6. 3. **Матвіяс Г.** Діалектна основа словозміни в українській літературній мові / Г. Матвіяс // Мовознавство. – 2006. – № 6. 4. **Поліщук В.** Проблема українсько-російських міжлітературних взаємин у працях Франка / В. Поліщук // Дивослово. – 2000. – № 9. 5. **Франко І.** Повісті, оповідання для середнього та шкільного віку / І. Франко. – К. : „Веселка”, 2006.

Дар'я Колеснік

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

МОВОТВОРЧИСТЬ ДМИТРА БОЯРЧУКА

У другій половині ХХ ст. сформувалися й утвердилися кардинально нові підходи до аналізу художніх текстів різних типів і жанрів, які ґрунтуються на принципах, що раніше були або менш актуальними, або взагалі не бралися до уваги.

При з'ясуванні визначальних стилістичних особливостей мови прози й поезії стрижневим об'єктом аналізу стає текст з притаманною йому специфікою. На сьогодні одним з ключових понять є поняття індивідуальний стиль письменника. В енциклопедії „Українська мова” індивідуальний стиль трактують як „сукупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших” [3, с. 604].

Невід'ємним складником індивідуального стилю письменника є мова художнього твору, у якій митець відтворює своє естетичне кредо, сприймання та розуміння дійсності. Мовний стиль, як зазначає О. Бандура, – „це різновид літературної мови, що склався історично і характеризується певною сукупністю відповідних ознак ... певне їх сполучення і своєрідність функцій мовних засобів відрізняють один стиль від іншого” [1, с. 36].

Творчість луганчанина Дмитра Боярчука, члена Національної спілки письменників, складається з новел і повістей („Скарб” (1989), „Формула любові” (1994), „Мелодія осіннього дощу” (1999), „Повінь” (2002), роману „Журавель, журавель, де твоє гніздо?” Дмитро Боярчук цурається будь-якого модного штукатурства, особливо це стосується мови літературного твору.

Предмет статті – мовні одиниці, що становлять ідіолоксикон поета (діалектизми, неологізми, просторіччя). Матеріалом для дослідження й послугодують новели Д. Боярчука [2].

На прикладі кількох творів ми можемо стверджувати, що специфіка мови художніх творів виявляється насамперед в яскраво виявленій індивідуальності, неповторності мови, у широкому використанні елементів різного стилістичного забарвлення. Але, вдаючись до тих чи тих лексико-

фразеологічних і морфолого-синтаксичних засобів загальнонародної мови, уживаючи говіркові, просторічно-жаргонні елементи, автор мусить завжди орієнтуватися на літературну норму [3, с. 16].

Виразність мови Д. Боярчука зумовлена правильним, продуманим співвідношенням елементів літературної мови й розмовного мовлення. Послугується письменник і просторічною лексикою, оскільки вона є одним з важливих засобів реалістичного зображення побутових ситуацій. Ці слова іноді просто вражають своєю свіжістю, влучністю, експресією, чітко вираженою оцінкою того чи того явища.

Показовим у цьому плані є новела „Таке воно життя”, де знаходимо безліч прикладів розмовної лексики: *закіптюжений* (укритий кіптявою, сажею, пилюкою і т. ін.), *пантрувати* (дивитися пильно, уважно), *шкарубкий* (який узявся цупкою корою, став шершавим, шорстким); у творі „Скарб”: *подейкувати* (говорити, розповідати що-небудь про когось, щось); *теревені* (дурниці, нісенітниця), *зиркати* (час від часу дивитися, поглядати на кого-, що-небудь), *сьорбати* (їсти рідку страву, набираючи ложкою).

Окрему групу становлять авторські неологізми: *грішовод* (грішник), *шетикувати* (іти), *дивограйний* (чудовий), *довкруж* (навколо).

Глибоку національність, прояв народності засвідчують історизми: *ясир* (полонені, яких захоплювали турки й татари під час розбійницьких нападів на українські, російські та польські землі з XV до 60-х років XVIII ст.).

Отже, аналіз мовної творчості луганського письменника Д. Боярчука засвідчив те, що автор використовує в ній розмовну лексику, побутовізми, діалектизми, просторіччя й навіть історизми. Автор прагнув зберігати зв'язок з українською історією, традиціями. Завдяки авторським новотворам може буде поповнена літературна мова та, ймовірно, ці слова стануть загальноновживаними.

Література

1. **Бандура О. М.** Вивчення елементів теорії літератури у 9 – 11 класах : посіб. для вчителя / О. М. Бандура. – К. : Рад. шк., 1989. – 158 с.
2. **Боярчук Д. І.** Повінь: Новели, оповідання, коротка повість / Д. І. Боярчук. – Луганськ : Альма-матер, 2002.

– 139 с. 3. **Українська мова** : енциклопедія. — К. : Укр. енцикл., 2000. 4. **Пономарів О. Д.** Стилїстика сучасної української мови / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1993. – 247 с.

Альона Колпак

(учениця III року навчання
очно-заочної школи МАН)

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ СЕЛИЩА РОДАКОВЕ

Топоніміка – розділ ономастики, що вивчає походження, значення та функціонування топонімів, які мають велике пізнавальне значення, оскільки географічні назви на карті України з'явилися не водночас, їх поява й розвиток тісно пов'язані із загальною історією народу, його культурою, релігією, рівнем суспільних відносин. Потреба в географічних назвах як у своєрідних первинних орієнтирах, виникла досить давно й губиться в нетрях історії [1, с. 637].

Українська топоніміка налічує більше 100 тис. топонімічних одиниць, але більшість з них досі ще не досліджені. Можна припустити, що значну частину назв населених пунктів України утворено від прізвищ перших поселенців, засновників того чи того населеного пункту або названо відповідно до характерних особливостей географічного середовища.

Мета нашої статті передбачає дослідження одного з топонімів, а саме – походження назви селища Родакове. Об'єктом роботи є топоніміка селища міського типу Родакове; предметом дослідження – біографія засновника селища – Віктора Родакова, його зв'язок із поселенням.

У середині 90-х років XIX ст. В. Родаков на правах рангової дачі отримав 1500 десятин землі. Саме з цього часу починає свій відлік історія селища, яке пізніше носитиме назву свого засновника. Відомо, що на той час маєток Родакова – це невелике поселення, у якому проживало 24 особи, з них – 13 жінок і 9 чоловіків. Цей факт зафіксовано у „Відомістях Донецького повіту № 4”.

Віктор Родаков народився в 1864 році. Його пращури прийшли в Росію під керівництвом сербських полковників і отримали землі біля річок Бахмут і Лугань. У 1887 році Віктор

Миколайович закінчив юридичний факультет Харківського університету з науковим ступенем кандидата прав. У 1890 році отримав посаду гласного, а в 1891 році – посаду мирового судді.

В. Родаков був щирим борцем за підвищення якості освіти на Слов'яносербщині. У 1897 році він виступив на земському зібранні з доповіддю, у якій висунув пропозицію запровадити загальне навчання в повіті. У 90-х роках Родаков оселився у своєму маєтку разом із дружиною Оленою Петрівною та дворічним сином Георгієм. Доповідь із запропонованими реформами 1910 року була розглянута як заклик до революції. Голова земської управи – Родаков потрапляє під негласний нагляд поліції. У роки першої російської революції Родаков і його однодумець Семен Рижков були обрані від Катеринославської губернії до складу першої Державної думи Росії. У 1910 році помирає дружина Віктора Миколайовича. На цьому етапі відомості з життя цієї людини обриваються, але засноване Родаковим село продовжує своє життя.

У 1910 році почалося будівництво Катеринославської залізниці (Дебальцеве – Луганськ), що потягло за собою створення нових станцій на шляху дороги. Однією з них стала станція Родакове, свою назву вона отримала від назви села, поблизу якого знаходилася.

У 1912 році Родакове – це вже вузлова станція чотирьох напрямків: Дебальцеве, Луганськ, Лиман, Лиха. У 1938 році село Родакове отримало статус селища міського типу. Залізничні улаштування розділили населений пункт на дві частини: північну – велику та південну – маленьку, загальною територією – 786 га. Забудова селища витягнута із заходу на схід уздовж залізничного полотна.

Виробничу частину селища становлять: залізнична станція, локомотивне депо, матеріально-технічний склад, ділянка громадських будівель, пункт технічного обслуговування вагонів, держпідприємство „Родаковересурси”, сільгоспідприємство „Обрій” [1, с. 88 – 89].

Соціальна база представлена гімназією, Будинком культури, дитячим садком, лікарнею, медпунктом, двома аптеками, культурно-спортивним комплексом „Локомотив”, чотирма

бібліотеками. На території селища міського типу діє релігійна спільнота Свято-Володимирського храму.

Родакове є батьківщиною таких відомих людей, як Клейбус Федір Степанович – Герой Радянського Союзу, Ляшко Олександр Павлович – радянський і український політичний діяч, колишній голова Ради Міністрів УРСР; Лощенко Федір Іванович – радянський партійний діяч, Сергіїв Дмитро Олексійович – член Спілки журналістів Росії.

Література

1. **Українська мова** : енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський та ін. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.
2. **Населені пункти** // Слов'яносербія на перетині часів. – 2003. – С. 88 – 89.

Марина Косюк

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ ГАННИ ГАЙВОРОНСЬКОЇ

Багатство нашої мови та її краса зачаровують. Стільки чудових письменників зросли на теренах рідної землі, що не виникає жодного сумніву: є кому плекати її подальший розвиток. Варто відзначити внесок Слобожанщини та Донбасу, хоч їх і називають офіційно російськомовними регіонами (і це цілком стосується міст-обласних центрів) у літературний процес сучасної України. Імена представників письменницької еліти Луганщини нам давно знайомі. Особливо відзначимо творчий доробок Ганни Гайворонської. Її своєрідний стиль і, звичайно, мова, якою написані вірші, зачаровують.

Почерк у поетеси досить простий, але це тільки на перший погляд, адже лексика її творів настільки багатобарвна, що гармонійно поєднала в собі й літературну мову, і діалектну, і суржикізм, і власне авторські новотвори. Прикладів таких слів не так уже й багато, але вони дуже помітні.

Детальніше розглядаємо збірки Ганни Гайворонської „Чаша Грааля” та „Жінка, зодягнена в сонце”.

На фонетичному рівні відзначимо:

- уживання голосного [і] замість [о] (*нарід* у значенні народ („На Україну! На *нарід!*” [4, с. 8], „Цей *нарід* – благородний Берендей...” [2, с. 94]));
- [а] замість [о] (*каравай* у значенні коровай (ВТСУМ));
- [ш] замість фонетично правильного у літературній мові [с] (*шториші* у значенні спориші);
- [ш] замість [ч] (*лотошниці*) [5, с. 25].

Лексеми, які називаються позалітературними елементами: *гиб*, *пригибає* (діалектна форма) у значенні гинути (гибіти) (ВТСУМ) „Гріх тяжіє, *пригибає*, *гибію* і не літаю” [4, с. 15]; слово *шамотиння*, ужите в значенні *скупчення пороху на ґрунті* : „Сіялось у шамотиння Пороху мачин зерно” [4, с. 16], хоча у ВТСУМ та в одинадцятому томі Словника української мови подано визначення зовсім інше: „Дія, звуки, що утворюються дією шамотіти” [1, с. 402].

Суржикізм: *проснисть* у значенні прокинься – дієслово наказового способу [3, с. 18], *побідить* („І треба якось *побідить* Диявольське підступне військо”) [2, с. 92].

Власне авторські новотвори Ганни Гайворонської: слово Дарохранитель, ужите на позначення милостивого Бога:

„*Дарохранителю* Любові,
Я укліяю ув обнові...” [4, с. 9].

Тут же спостерігаємо прийменник *ув*, який з метою дотримання милозвучності вжитий у своєму застарілому варіанті замість літературних окремих сполучників **у** та **в**; далі у віршах знаходимо дієслова-новотвори *захвилив* (у значенні *підняв хвилі на воді*), *не звозни* (наказовий спосіб із значенням *не знищити посухою, не спалити*): „Вітер із Божої спурхнув руки, стави *захвилив*, заплутав струмки. Вітер із Сонця та неба. Вітре із Сонця! Лише *не звозни* наші поля і городи” [4, с.11].

Отже, вивчаючи лірику Ганни Гайворонської, знаходимо позалітературні елементи, які характеризують якнайкраще індивідуальні особливості мови творів поетеси.

Література

1. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2001. – 1728 с. 2. **Гайворонська Г. А.** Біла ластівка Донбасу / Г. А. Гайворонська. – Луганськ : „Світлиця”, 2007. – 108 с. 3. **Гайворонська Г. А.** Жінка, зодягнена в сонце: Духовна поезія: Вистави у віршах / Г. А. Гайворонська. – Л. : СПОЛОМ, 2007. – 176 с. 4. **Гайворонська Г. А.** Чаша Грааля: Духовна поезія / Г. А. Гайворонська. – К. : Задруга, 1999. – 160 с. 5. **Жайвори** над Луганщиною : в 2 ч. – Луганськ : Світлиця, 2004. – Ч. II. – 344 с.

Наталія Косюк

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СИСТЕМА ІДІОГЛОС ВАСИЛЯ СТАРУНА В ЗБІРЦІ „КАЛІГУЛИ”

Уперше термін ідіоглос запропонували Ю. Караулов та Ю. Гінзбург: „Ключове слово в широкому смислі, яке ми називаємо ідіоглосом (пор. ряд термінів – *ідіолект, ідіостиль, ідіома, ідіосинкразія*), – це також одиниця тексту, але водночас це й обов’язкова одиниця індивідуального авторського лексикону, заряджена потенцією розкрити читачеві не тільки те, який світ відтворює автор, але також і те, як він це робить”.

Слово – це унікальна здатність людини виражати вголос думки і почуття; дар говорити розумно, мудро, виразно та красиво. У кожного народу воно є носієм культурно значущої інформації. Її ми черпаємо з безмежного джерела – творчості наших письменників. Для того, щоб стало цим носієм, слово повинно виконувати функцію опорного компонента. Його смисловий обсяг може бути розкрито тільки при вивченні всієї творчості письменника як системи, унікальність й естетична значущість якої зумовлені ідейно-тематичною спрямованістю, образно-мовленнєвою будовою, жанровою специфікою.

Розглянемо систему ідіоглос відомого українського поета, нашого земляка – Василя Старуна на прикладі його збірки „Калігули”. Зазначимо, що вона досить своєрідна та особлива. Читаючи її, ми заглядаємо в душу, думки автора, адже для кожного письменника система ідіоглос є глибоко

індивідуальною, оскільки відображає особистість художника слова, його ставлення до оточуючого світу. Сміслові доміанти, що передаються з їхньою допомогою, розкривають сенс художнього образу, художню ідею, вербалізуючи як інтенції креативної діяльності мовної особистості, так і пізнавальні стратегії. Проте дослідження художньої картини світу не обмежується вивченням творчості одного митця. Багато людей плутають ключові слова та ідіоглоси, тому варто зазначити, що ідіоглоси мають більш широкую репрезентованість у художньому просторі та характеризуються глибокою смисловою дифузністю. Це такі лексичні одиниці, які відрізняються великою частотністю використання у творчості різних авторів, визначають вектори художнього узагальнення й передають смислову повноту естетичних трансформацій у концептуально-лексичній системі.

Аналізуючи цю збірку, ми виділили ті лексичні одиниці, які можна позначити як ідіоглоси творчості В. Старуна саме в той період, коли була написана поезія, оскільки вони є смисловими й емоційно-оцінними доміантами. Розглянемо їхнє узуальне представлення з урахуванням функціонування в сучасному художньому просторі .

Людина (рос. **человек**). Жива істота, яка має дар мислення й мовлення, здатність створювати знаряддя та користуватися ними у процесі суспільної праці.

Дурак (рос. **дурак**). Нерозумна людина.

Розумний (рос. **умный**). Той, що має розум, дуже тямущий.

Душа (рос. **душа**). 1. Основа психічного життя людини; життєва сутність людини. 2. Внутрішній, психічний світ людини. 3. Властивість характеру, основні риси особистості, а також людина з тими чи іншими властивостями.

Любов (рос. **любовь**). 1. Почуття прив'язаності, що ґрунтується на спільності інтересів, ідеалів, на готовності віддати свої сили заради спільної справи. 2. тільки одн. Почуття прив'язаності, що ґрунтується на статевому потягу; відношення двох осіб, які взаємно пов'язані цим почуттям.

Радість (рос. **радость**). 1. Почуття утіхи, внутрішньої задоволеності, веселий настрій. Зовнішній прояв цього почуття. 2. Подія, предмет, що зумовлює таке почуття.

Сон (рос. сон). Фізіологічний стан, що періодично настає і є протилежним по відношенню до неспання. Під час цього стану повністю або частково припиняється робота свідомості. перен. Одноманітність, сірість, застій, відсутність руху вперед, перемирін.

Заздрість (рос. зависть). Почуття досади, спричинене перевагою, благополуччям іншого, бажанням мати те, що є в іншого.

Хотіти (рос. хотеть). 1. Мати бажання, охоту, відчувати потребу в чомусь. 2. Мати намір (робити що-н.).

Вітчизна (рос. отчизна). Батьківщина.

Батьківщина (рос. родина). Вітчизна; країна, у якій людина народилася, громадянином якої вона є.

Життя (рос. жизнь). 1. тільки одн. Стан організму в стадії зростання, розвитку й руйнування. Фізіологічне існування людини і тварини. 2. Час від народження до смерті людини або тварини. 3. тільки одн. Розвиток чого-н., події, які відбуваються з чимось, що існує. 4. Діяльність суспільства і людини в усій сукупності її окремих проявів або в її окремих проявах та її внутрішній зміст.

Голова (рос. голова). 1. Верхня частина тіла людини або тварини, що складається із черепної коробки й обличчя. 2. перен. Розумові здатності, розум, свідомість. Людина як носій яких-небудь якостей, здатностей.

Очі (рос. глаза). Орган зору.

Погляд (рос. взгляд). Спрямованість, звернення очей, зору; очі, що дивляться. Вираз очей, манера дивитися.

Серце (рос. сердце). 1. перен. Частина тіла в лівій частині грудної порожнини як символ осередку почуттів, настроїв людини. Здатність відчувати і розуміти, чуйність, ширість. 2. перен. Ця ж частина тіла як символ осередку якої-н. сильної пристрасті.

Слово (рос. слово). Одиниця мовлення, що являє собою звукове вираження окремого предмета думки.

Думка (рос. мысль). Продукт діяльності розуму, міркування; ідея.

Небо (рос. небо). 1. Видимий угорі над землею простір у вигляді склепіння, бані; небозвід. Сферичний простір, що оточує землю, місце розташування світил, що здається, як астрономічне

поняття. 2. У різноманітних релігійних уявленнях – це простір, де перебувають боги, надлюдські створіння, рай.

Частотність цих ідіоглос, їхня функціональна універсальність дають змогу вийти за межі індивідуально-авторських концептуально-лексичних систем і розвиватися в колективному ментальному просторі, визначати механізми лінгвокогнітивних процесів. Вони реалізують рівневий принцип репрезентації мовного образу на базовому рівні естетичної категоризації. Перший рівень становлять фізичні характеристики описуваного об'єкта, які задають перцептивний план. На другому – перцептивний образ зазнає просторово-образної обробки та сприймається як цілісна структура. На третьому – формується експресивно-образна інформація, яка передає весь спектр багатоспектних контекстуальних зв'язків.

Література

1. **Старун В.** Калігули : Вибрані вірші / В. Старун. – К : Видав. центр „Просвіта”, 2005. – 222 с.
2. **Загнітко А. П.** Тлумачний словник сучасної української мови / А. П. Загнітко, І. А. Щукіна. – Донецьк : БАО, 2009. – 960 с.
3. http://librar.org.ua/sections_load.php?s=philology&id=4505&start=8

Оксана Кравчук

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ВИКОРИСТАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТЕКСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ У ВНЗ

На сучасному етапі найважливішим напрямом реформування вищої освіти в Україні в контексті рішень Болонської угоди є забезпечення універсальності підготовки фахівця до своєї майбутньої діяльності, а тому актуальним у навчальній практиці викладачів ВНЗ є використання на заняттях місцевого мовного матеріалу, робота з яким сприяє кращому засвоєнню знань з історії краю, його культури, побуту, допомагає показати багатство й красу рідної мови, ґрунтовніше вивчити ті мовні явища, що розглядаються. Крім того, такий благодатний матеріал – це один з ефективних засобів національного, патріотичного й морального виховання. Така робота допомагає сформувати самостійність мислення, національний світогляд, розширити культурну пам'ять

майбутніх учителів засобами української мови. Недарма М. Стельмахович визначає принцип етнічної соціалізації провідним у методиці мови.

Основним об'єктом на заняттях із сучасної української мови повинен стати текст, оскільки методика орієнтує навчати мови на текстовій основі, тобто здійснювати функціональний підхід до вивчення мови.

Текст стає повноправним об'єктом вивчення як максимально інформативна одиниця мовлення, що інтегрує значення всіх мовних засобів. Текст – семантична, смислова, тематична, стилістична єдність, що містить виховні, комунікативні, пізнавальні завдання. З методичного погляду текст гарантує ефективне засвоєння лінгвістичних одиниць усіх структурних рівнів мови, наочно показуючи їх функціонування. Отже, суть текстоцентричного підходу до одиниць мови полягає в тому, що для адекватного опису мовних одиниць різних рівнів необхідним є тлумачення цих одиниць не самих по собі, а в складі цілого – тексту.

В університеті на заняттях з мови використовуємо тексти письменників-земляків Д. Боярчука, А. Листопад, Г. Гайворонської, І. Низового, І. Савича, М. Чернявського та інших, які відзначаються мовним багатством, естетичною виразністю й художньою довершеністю.

Пропонуємо зразок роботи над текстом тематичного характеру, тобто питання й завдання об'єднані програмною темою курсу лексикології. Такий тематичний аспект дозволяє студентам глибше засвоїти поняття й категорії даної теми, прийоми й форми їх практичної реалізації в художньому мовленні, сформувані вміння виявляти функціональні ознаки й характеристики слова в контексті конкретного художнього цілого. Такі вправи готують студентів до цілісного сприйняття художнього тексту й переходу до його лінгвістичного аналізу.

Подаємо зразок тексту й завдання до нього.

Красуня-осінь підходила помалу, спрокволу. Кинула сірої, землистої фарби на степ, потім почервонила ліс, а клени вдягла в ніжно-жовту позлотисту порфіру, і вони стояли й у лісі, і по місту такі гарні, такі вродливі й елегійні, що дивитись на них було й весело, і сумно. І душу опановував тихий і глибокий настрій.

Здавалось, що мати всього живого, невмируща природа, прощається зі своїми дітьми перед їх тимчасовою смертю, приголублює їх на прощання, споряджає в крашу одіж, із материнською ласкою виговорює їм їхні провини, вислуховує виправдання й подає надії на нове, краще, ясніше життя.

Осінь – то передусім сповідь усього, що живе й вливає в себе проміння сонця, то велична поема жалю й надії. Тому вона така вродлива й емоційна (М. Чернявський).

Завдання

1. Прочитайте текст, дотримуючись відповідної інтонації й темпу.

2. Доберіть заголовок у формі епітета-порівняння.

3. Визначте стильову належність та тип мовлення тексту.

Обґрунтуйте свою думку.

4. Поясніть засоби зв'язку речень у тексті (лексичні, морфологічні, синтаксичні). Які з них переважають?

5. Знайдіть ключові слова тексту. Який душевний стан людини вони передають?

6. Зверніть увагу на лексику, що входить до лексичного поля кольоровідчуття. Поясніть стилістичну роль цих слів.

7. Визначте художньо-виражальні особливості епітетів.

8. Яку роль у тексті виконують синоніми? Чи є серед них контекстуальні?

9. Назвіть вид переносного значення дієслів першого абзацу. З'ясуйте стилістичну роль цього тропа.

10. Знайдіть у тексті запозичені слова. Яка їх роль?

11. Визначте за тлумачним словником нейтральне значення слова *подавати* й поясніть внутрішню форму слова в цьому тексті.

12. З'ясуйте роль абсолютних антонімів першого абзацу.

13. Доберіть антоніми до слів *помалу, гарний, тихий, смерть, жаль, надія*.

14. З'ясуйте лексичне значення підкреслених слів.

Звернення до художньої літератури рідного краю допомагає викладачеві через мовну систему донести до студентів розуміння самотнього національного мислення, розвивати й підвищувати інтерес до вивчення мови й духовної культури українського народу. Така орієнтація сприятиме

розвитку мовного чуття майбутніх словесників, формуватиме їхні етичні й естетичні погляди.

Христина Кулибаба

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

**АВТОРСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ В ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ
З. КУЧЕРЯВОЇ „Я РОЗБИВАЮСЬ ОБ РЕАЛЬНІСТЬ”**

Виникнення нових слів у мові – процес закономірний та перманентний. Його перебіг у різні періоди історії літературної мови відбувається нерівно, з неоднаковою інтенсивністю. Кінець ХХ – початок ХХІ століття позначився значними економічними катаклізмами, соціальними змінами та політичними зрушеннями, що викликали появу величезної кількості нових реалій і понять, які, звичайно, потребували номінації. Так, за досить короткий проміжок часу лексико-семантична система української мови збагатилася великою кількістю інновацій, що зумовило справжній неологічний прорив.

Лінгвісти вкладають різний зміст у поняття неологізму, але, незважаючи на деякі розбіжності, його визначення зводиться до двох формулювань: 1. „неологізми – це слова або мовні звороти, створені для позначення нового предмета, явища чи вираження нового поняття” [1]; 2. „неологізми – це слова, а також їхні окремі значення, сполучення слів чи вислови, які... були вжиті тільки в якомусь тексті, ситуації спілкування чи в мові певного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські неологізми – okazіоналізми)” [4].

Останні досить інтенсивно продукуються в українській мові та найповніше, найпотужніше виявляють свій потенціал у поетичному мовленні. „Авторська номінація здатна вмістити в собі згусток мисленневої енергії творця, якнайточніше відбити не лише його власне світобачення, а й образно відтворити (в ідеалі) національне світовідчуття..., заповнити ...мовноестетичну лексичну нішу...”[2, с. 4].

Об’єктом нашого дослідження стала збірка видатної української поетеси Зої Олексіївни Кучерявої „Я розбиваюсь об реальність”, а предметом – її індивідуально-авторські новотвори.

Виявлені в збірці новотвори можна розділити на п’ять груп:

1) індивідуально-авторські новотвори, наприклад, „вишум” [3, с. 16] – вітер у полі, „яруга” [3, с. 31] – сильна завірюха, „погуки” [3, с. 98] – звуки десь далеко, „олжу” [3, с. 14] – неправду, „дзументь” [3, с. 91] – літає, „відлунив” [3, с. 168] – зробив подібним до чогось, „зборознили” [3, с. 65] – вкрили, „розговітись” [3, с. 41] – поділитись, „стриножений” [3, с. 101] – дуже швидкий, „в юдолю” [3, с. 12] – в обійми, „усенький” [3, с. 118] – увесь, „на днесь” [3, с. 57] – на колись, на потім, „доста” [3, с. 133] – досита, „гінко” [3, с. 91] – згинаючись, „назирці” [3, с. 174] – йти слідом та ін.

2) узвичасні в російській мові слова й вислови, які нерідко вживають українці, наприклад, „мисль” [3, с. 14] – думка, „древа” [3, с. 5] – дерева та ін.

3) просторіччя, які в публіцистичному стилі є незвичним явищем, оскільки сфера їхнього функціонування – усне мовлення, наприклад, „темінь” [3, с. 105] – частина простору, що не має освітлення, „сльозину” [3, с. 179] – сльозу, „доляри” [3, с. 75] – валюта у США, „відлюбить, відкохає” [3, с. 180] – перестане любити, „догукнуть” [3, с. 130] – докричатися до когось, „урвав” [3, с. 124] – украв, „не дочах” [3, с. 95] – не погас, „непояснимо” [3, с. 29] – те, що не має пояснення, „ізвідси” [3, с. 45] – звідси тощо.

4) запозичення з інших мов, зокрема з російської: „печища” [3, с. 49] – (рос.) залишок від згорілої хати.

5) уживання загальноновживаної лексики в новому значенні. „Розкрилля” [3, с. 172] ужито як роздоріжжя, „всеноша” – зібрання людей у церкві перед Великоднем, „досяїв” [3, с. 95] – закінчився, „наплатати” [3, с. 39] – наспівати [3, с. 39], „полотніючи” [3, с. 72] – ніяковіючи та ін.

3. Кучерява як талановитий митець відчуває брак художніх засобів та їх обмеженість. Це штовхає її на „експеримент” під час написання творів, тому чи не найхарактернішою ознакою її поетичного стилю є використання саме індивідуально-авторських лексичних неологізмів, що у свою чергу надають поезіям експресії, виразності, яскравості й насиченості.

Література

1. **Вивчення** неологізмів у вузівському курсі сучасної української літературної мови. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Суми, 2002. – Ч. 2. 2. **Вокальчук Г. М.** Авторський неологізм в

українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект) / Г. М. Вокальчук. – Рівне : Перспектива, 2004. – 524 с. 3. **Кучерява З. О.** Я розбиваюсь об реальність / З. О. Кучерява. – К. : Юніверс, 2005. – 320 с. 4. **Семенюк О. А.** Язык эпохи и его отражение в сатирико-юмористическом тексте / О. А. Семенюк. – Кировоград : РИЦ КГПУ им. В. К. Винниченко, 2001 – 368 с.

Анна Негода

(учениця ІІІ року навчання
очно-заочної школи МАН)

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ Й ДУХОВНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Світ мови оточує нас від народження. У безкрайому океані звуків неповторно звучить мелодія рідної мови. Дитина з перших літ свого життя виявляє інтерес до мови. Як вона допитується у дорослих: „Чому це так називається?” Викликає також подив здатність малюків до творення своєрідних „дитячих” слів. На жаль, потім з якоїсь причини зацікавленість деяких дітей мовою згасає. І водночас настають непоправні втрати у розвитку здібностей. Мова нікому не прощає недбалого ставлення до неї. Щасливий той, хто виховав у дитинстві жагу пізнання й зберігає її впродовж цілого життя.

Виховання гармонійно розвиненої людини – це вимога нашого часу. Формування такої людини дедалі більше пов'язується зі справжнім опануванням мови. Вивчення мови ніколи не закінчується, тому що з усім великим і неосяжним світом – далекими дорогами минулого, тривогами сьогодення, омріяними думами про прийдешнє – єднає нас мова.

Мова служить засобом людського спілкування, способом вираження самосвідомості особистості, передачі від покоління до покоління й збереження інформації, вона здатна обслуговувати суспільство в усіх сферах людської діяльності.

Кожна людина як особистість формується завдяки життю в суспільстві. Тому особистістю може бути тільки та людина, що досягла певного віку, набула певних знань та життєвого досвіду. Важливий аспект людського буття пов'язаний із суспільним характером його життя. Тільки досконале вивчення літературної мови та збереження духовної скарбниці (приказок,

прислів'їв, легенд, міфів) дає змогу швидко мислити, чітко висловлювати свою думку, оригінально й винахідливо вирішувати будь-які мовні питання, адже *„Не дозріле слово, як і плід, до рота не покладеш”*.

Дослідження мови соціуму наразі перебуває в руслі антропоцентричної парадигми сучасної лінгвістичної науки. Повернення до наших традицій, закріплених у прислів'ях, приказках, повір'ях, дозволяє більш глибоко усвідомлювати історію нашого народу. Прислів'я тим хороше, – як писав колись К. Ушинський, – що в ньому майже завжди, незважаючи на те, що воно коротше пташиного носа, є те, що дитині належить збагнути: воно становить маленьку розумову задачу.

Українська мова надзвичайно багата приказками та прислів'ями найрізноманітнішого змісту й стилістичного забарвлення. Якщо врахувати, що навіть одна вдало підібрана приказка може значно поживавити розповідь, підкреслити якусь рису зображуваного, дати їй оцінку устами народу, то стає очевидним, яку величезну силу вони мають.

Загальновідомі приказки та прислів'я відображають спостереження над життям, перевірені досвідом багатьох людських поколінь. Спочатку такі вирази вживались у їх прямому значенні, а потім поступово почали набувати і переносного, узагальненого значення: *Яка хлібина, така й господиня. Видно, що хліб в пічці і кісто на катці. Жінку вибирають не коли в церкву йде, коли хліб пече. Помер з голоду межі хлібами: старого вже не було, а нового ще не було. Лежачого хліба ніде нема. Чужа хата – гірше ката. У своїй хаті – своя правда і сила, і воля. Своя хата – рідна мати. Своя мазанка ліпше чужої світлиці. Що хата має, тим і приймає.*

Минають роки, змінюються предмети вжитку. Деякі з них взагалі зникають, їх назви залишаються тільки в народній творчості. З плином часу деякі прислів'я перефразовуються, щоб бути зрозумілішими, а ось про хліб та хату змінювати не треба, бо кожен мріє про затишну батьківську оселю та запашний хліб на столі.

Слова *хата* та *хліб* є символами історико-культурної свідомості українського народу, про що свідчить зв'язок цих лексем із народними звичаями, повір'ями, прикметами, тобто

явищами, що підтримуються історичною спадковістю. Це не просто слова-знаки, це вже мовні одиниці, наповнені етнокультурним змістом.

Лексема *хата*, перебуваючи в культурному просторі, вступає в тісні зв'язки з іншими культурними концептами – *святий куток, сволок, поріг*; вона становить одне ціле з іншими національно-забарвленими мовними одиницями – *рід, родина, родинне вогнище, батько, мати, достаток, добробут*.

Лексема *хліб* також вступає в тісні зв'язки з іншими культурними концептами, зокрема такими, як *родина, батько, мати, достаток, добробут, добро, розум*.

Проаналізувавши матеріал, ми дійшли висновку, що до неоціненних цінностей українського фольклору належать прислів'я та приказки, які є узагальненою пам'яттю народу, висновками з життєвого досвіду, який дає право формулювати погляди на етику, мораль, історію й політику.

Загалом прислів'я й приказки становлять своєрідний „звіт правил”, якими людина має керуватися в повсякденному житті. Вони не тільки констатують якийсь факт, а часто рекомендують чи застерігають, схвалюють або засуджують, – словом, повчають, тому що за ними стоїть авторитет поколінь нашого народу, чия невичерпна талановитість, високе естетичне чуття й гострий розум і дотепер продовжують примножувати й збагачувати духовну спадщину, що збиралася віками.

Катерина Пахомова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДІАЛЕКТИЗМИ У ТВОРЧОСТІ ІВАНА МАНЖУРИ

Друга половина XIX ст. в історії розвитку української культури позначена дальшим піднесенням мистецтва українського художнього слова; засвоюючи й продовжуючи традиції Шевченка, зростає, зокрема, українська поезія. В усій своїй величчі і могутності звучить художнє слово І. Франка; починає свою творчість Леся Українка, виступають такі видатні поети, як П. Грабовський, М. Старицький та інші. Свій певний внесок у розвиток української літератури, поетичної спадщини народу зробив і Іван Манжура.

Фольклорна скарбниця була тим благодатним джерелом, що постійно живило Івана Манжуру-поета. У багатьох його віршах відлунюють традиції народної пісенності, мудрослів'я.

„Неабияке значення у формуванні Івана Манжури як майстра слова відіграли кращі традиції української, російської та європейської літератур, твори Т. Шевченка, О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Некрасова, Й. Гете. Переклади поезії інших народів на українську мову, що склали окрему сторінку у творчій біографії Івана Манжури, прислужились йому для опанування досвіду визначних майстрів слова та збагачення, розширення власного арсеналу виражальних засобів” [7, с. 13].

Органічні зв'язки його з фольклорною традицією, постійне творче засвоєння кращих художніх досягнень своїх попередників та сучасників – усе це дало чимало й для розширення, збагачення жанрової палітри творчості поета.

Діалектна лексика, характерна для східної частини Середнього Придніпров'я, ареальні мовні звороти були для поета не лише одним із джерел індивідуалізації мови, характеристики персонажів, відбиттям локального колориту, вони цікавили Івана Манжуру і як досвідченого фольклориста-практика, і як мовознавця. Точності фіксації мовного матеріалу, почутого безпосередньо з народних уст, широті, повноті його охоплення він надавав великого значення.

Про свідому орієнтацію поета насамперед на народну мову в усьому її лексичному багатстві та різноманітності синонімічних відтінків згадується, до речі, в одному з його листів до О. Потебні: „Вы ставите мне в укор провинциализмы, – писав Іван Манжура, – но здесь была с моей стороны некоторая цель, именно: услыша новое слово, я заносил его в рассказ, чтобы оно не затерялось для всеобщего сведения”. Тут же поет наводить цілу низку характерних діалектних слів та виразів, даючи їх тлумачення” [7, с. 14]. Для позначення великої вибоїни на дорозі, наповненої водою, він використовував діалектизм „бакаї”; „бляки” – брехні, теревені; „вдаряти” – надіятись на щось; „виясити” – показати; „забузан” – дурниця, нісенітниця; „зряхатись” – змовитись, згуртуватись; „помка” – пам'ять; „сояшник” – соняшник; „стріть” – зустріч; „чвалати” – іти повільно, важко ступати, утворюючи шум; „уздрити” –

бачити, помічати; „тудою” – тією стороною, дорогою; „упомку” – впам’ятку; „псюрня” – псарня; „страмно” – соромно; „малахай” – довгий шкіряний батіг; „суціга” – хитра, спритна у своїх вчинках людина; „каляти” – бруднити; „обарятись” – баритися; „рундук” – ганок; „зуздріти” – побачити, угледіти; „палимона” – великий дрючок; „лайдак” – вбога бездомна людина; „ірха” – полоска смуха; „клітка” – квадрат у скільки там десятин. Отже, не випадково поетичні твори Івана Манжури, зібрані ним етнографічні матеріали та його фольклорні записи й досі є вагомим, іноді єдиним авторитетним джерелом для українських мовознавців-діалектологів, істориків мови, дослідників стилю різних літературних пам’яток.

Глибокі демократичні витоки естетичної концепції письменника, досконале знання та творче засвоєння ним традиції фольклору й кращих надбань професійних майстрів слова – усе це склало ту добру основу, на якій і розвинулась глибоко людяна, хвилююча, виразна своїми соціальними мотивами поезія Івана Манжури, що збагатила українську літературу, ставши значним її набутком.

Література

1. **Бернштейн М. Д.** Іван Манжура. Життя і творчість / М. Д. Бернштейн // – К. : Дніпро, 1977.
2. **Бондар М.** Живопис мелодійного слова (до 150-річчя І. Манжури) / М. Бондар // Слово і час. – 2001. – № 12. – С. 16 – 25.
3. **Жовтобрюх М. А.** Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів / М. А. Жовтобрюх // Мовознавство. – 1973. – № 1. – С. 3 – 15.
4. **Кобилянський Б. В.** Діалект і літературна мова / Б. В. Кобилянський – К. : Рад. шк, 1960. – 243 с.
5. **Колос В. І.** Манжура (до 75-річчя з дня смерті) / В. Колос // Укр. мова і л-ра в шк. – 1968. – С. 92 – 93.
6. **Матвіяс І. Г.** Засади української діалектології / І. Г. Матвіяс // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 3 – 9.
7. **Манжура І.** Твори / І. Манжура – К. : Дніпро, 1972.

Анна Пилипенко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ГЕНДЕРНА СТЕРЕОТИПІЗАЦІЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Термін „гендер” уперше використав американський учений Р. Столлер, і з розвитком гендерної парадигми в гуманітарних науках він почав уживатися для позначення статі як соціального поняття та явища на відміну від суто біологічного розуміння статі як певної сукупності морфологічних і фізіологічних особливостей [2, с. 85].

Питання гендерних стереотипів розв’язується за допомогою дослідження фразеологічного фонду мови, що репрезентує національну й культурну свідомість народу. У фразеології розділяють фразеологічні одиниці на фемінно та маскулінно марковані. Гендерні стереотипи є спрощеними схематизованими та стійкими образами чоловіків і жінок. У фразеології ці образи подаються за допомогою сталих фразем, які найчастіше мають негативний аксіологічний портрет. До фемінно маркованих найчастіше відносять фраземи, що у своїй більшості є елементами фразеосемантичного поля „зовнішній вигляд”. Пояснюється це тим, що в народній свідомості жінка є втіленням краси, охайності та порядку [2, с. 86].

Фемінно й маскулінно марковані фраземи можна поділити на дві групи: а) з позитивною конотацією; б) з негативним забарвленням. Позитивно маркованими є описи осіб жіночої статі: про струнку дівчину говорять: як *тополя*, як *берізка*; гарну: як *квіточка*, як *писанка*, як *троянда*, як *калина*.

З негативною конотацією трапляються такі фразеологічні одиниці: надто висока: як *швабра*, як *шпала*; худорлява: як *щука*, як *дохла кішка*; неприваблива: як *відьма*, як *вилами скидана*, як *атомна війна*; товста: як *тумба*, як *бомба*, як *свиня*; неакуратно вдягнена (або, якій не личить одяг): як *свиня в кожусі*, як *коза в сарафані*, як *Дунька з Причипилівки*; зла, підступна: як *пантера*, як *гадюка*; жінка з негарною зачіскою: *взрив на макаронній фабриці*, як *мокра куриця*, як *граблями розчесана*; фізично сильна: як *кобила*, як *віл*, хоч *запрягай*.

Маскулінно маркованих фразеологізмів на позначення „Зовнішній вигляд” в українській мові менше. Маскулінність –

це термін, що існує для назви явища, протилежному фемінності, головне значення якого полягає у відмежуванні всього, що властиве чоловікові [2, с. 87].

Еталоном чоловічої фізичної сили в українській фразеології є дуб: *здоровий (сильний) як дуб*. Часто для позначення фізичної сили використовують зооморфізми: *дужий як ведмідь (як бик, як бугай, як лось)*. У народній свідомості нашого народу чоловіча фізична сила асоціюється з твердими предметами й артефактами: *міцний, як камінь (як скеля, як з олова вилитий, як залізний)* [3, с. 121]. Ознаки вроди чоловіка часто характеризуються такими висловами: *як барвінок, як бузок, як сокіл ясний*. Чоловіча стрункість також є чи не основною ознакою в характеристиці образу чоловіка: *стрункий, як явір, як кипарис, як клен*.

Чимала кількість образних еталонів негативно маркованих належить до антихристиянських мотивів: *чортів тато восени; чорт з табакерки; чорт з комина; чорт невмитий; чорт сидомирний, як смертний гріх*.

Про надто високого чоловіка вживають такі фразеологічні одиниці: *два метри страху, як журавель, як телеграфний стовп, два метри безобразя*. Більш в'їдливими є фрази на позначення низького зросту: *метр з кепкою, від горшка три вершка, куций як заячий хвіст, метр в стрибку, метр з ботинками* [1, с. 87 – 88].

Отже, проаналізувавши матеріал гендерно маркованих фразеологічних одиниць, підсумовуємо, що фразеологічній мовній системі притаманні гендерні стереотипи, які репрезентують оцінки внутрішніх рис характеру та поведінки жінок і чоловіків, а також зовнішніх характеристик образів.

Література

1. **Маслова Т. С.** Гендерні стереотипи у фразеології (на матеріалі фразеологізмів східнослобожанських та східностепових говірок) / Т. С. Маслова // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2004. – № 11. – С. 137 – 141.
2. **Маслова Т. С.** Риси людини : фразеологічні репрезентанти масулинності й фемінності / Т. С. Маслова // Лінгвістика. – 2005. – № 3(6). – С. 85 – 89.
3. **Ставицька Л. О.** „Чоловік

(мужчина)” у концептосфері української фразеології / Л. О. Ставицька // Мовознавство. – 2006. – № 2 – 3. – С. 118 – 129.

Ірина Сердюк

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДАЛЕКТИЗМИ В ПРОЗОВИХ ТВОРАХ МАРІЇ МАТІОС

В українській художній прозі неодноразово використано діалектні джерела національної мови. Саме завдяки введенню в художні тексти лексики територіальних діалектів, вони потрапляють до загальнономовних словників, визначаючи тенденції розвитку й загальнолітературної мови, і її стильових норм.

Діалектизми в художній літературі перебувають у полі зору вчених тривалий час (праці Б. Кобилянського, І. Матвіяса, Г. Кононенка та ін.), і в цій галузі є вже наявні значні напрацювання [4].

„Трагедія маленької людини на тлі великої трагедії цілого народу” – так охарактеризувала Марія Матіос свою „Солодку Дарусю” [5]. Текст твору багатий на майстерні переходи від літературно досконалої мови з чітким дотриманням загальноновживаних літературних норм до розмовних діалогів чи монологів, у яких вживаються діалектизми. Функція діалектизмів мотивована прагненням письменниці передати колорит та простоту мову героїв драми.

Діалектизми, наявні в тексті художньої оповіді „Солодкої Дарусі”, не потребують додаткового пояснення, оскільки їхнє значення можна зрозуміти з контексту. Марії Матіос у творі майстерно використала особливості покутсько-буковинського говору, відтінюючи його звучання літературною мовою [1].

Прикладами територіальних діалектизмів є: *чір* – собача їжа („Тебе годує таким самим чіром, як і пса...”) [3, с. 59]; *дямба* – рот („Йди, стара курво, до хати, вари чоловікові кулешу і тримай свою дямбу на заперті...”) [3, с. 52]; *кавальчик* – маленький шматочок („...бо скільки того життя? Кавальчик”) [3, с. 83]; *дріб* – вівці („Господарки було не стільки, щоб дуже, але вже трохи було: корова, свиня, кури, троє товару дробу”) [3, с. 92]; *фальди* – складки („...широкі спідниці з фальдами”) [3, с. 89]; *сардак* – верхній вовняний гуцульський одяг („І

притулилися Михайло з Матронкою одне до одного так близько, що навіть через грубі їхні сардаки було чути прискорене биття серцець...") [3, с. 102]; вироб'єски – взуття, святкові постоли з телячої шкіри („А на пролюдень маєш телячі вироб'єски") [3, с. 110]; *фертик* – по всьому („Не вигляд на – і фертик") [3, с.115]; *рупцак* – рюкзак („ То коли мені ладувати в дорогу рупцак?") [3, с. 132].

Живе діалектне слово підпорядковане змалюванню народних характерів, життєвих ситуацій, у яких розкиваються ці характери. Насиченість різних уривків тексту діалектизмами – не однакова [2]. Узагалі, мовне розмаїття у „Солодкій Дарусі" можна поділити на такі групи діалектів: одяг та взуття, предмети побуту й знаряддя праці, житлові та господарські приміщення, назви продуктів харчування.

Отже, проза Марії Матіос насичена діалектними словами, які дуже влучно введені до тексту та яскраво підкреслюють сутність викладеного, емоційність і експресію розповіді. На прикладі наведених вище діалектних слів бачимо гармонійність поєднання літературної мови з мовою буковинського краю.

Література

1. **Дубинянська Яна.** Дзеркало тижня. – 27 берез. 2006. – Режим доступу : [http:// ukrlit.blog.net.ua](http://ukrlit.blog.net.ua).
2. **Жмурко Н.** Ендемізми в романі Марії Матіос „Солодка Даруся" / Наталія Жмурко, Яким Мирон // Мовознавчі студії. – Вип. 3. – Дрогобич, 2010. – С. 84.
3. **Матіос Марія.** Солодка Даруся / М. Матіос. – Л. : ЛА „Піраміда", 2005. – 176 с.
4. **Ніколаєнко І.** Особливості функціонування лексичних діалектизміву драмі Марії Матіос „Солодка Даруся" / І. Ніколаєнко // Мовознавчі студії. – Вип. 3. – Дрогобич, 2010. – С. 216.
5. **Письменниця Марія Матіос** в гостях Бі-Бі-Сі. – Режим доступу : <http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/>

Вікторія Сидоренко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДІАЛЕКТИЗМИ У ТВОРАХ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА

Якщо кілька десятиліть тому діалектизми сприймалися як слова, які треба викорінювати з мовлення, бо вони засмічують літературну мову, то в наш час народні говори стали об'єктом

розгляду для багатьох науковців саме як „невичерпне джерело розвитку літературної мови, як випробуваний багатьма століттями засіб спілкування людей” [5]. Про це свідчить матеріал роману Юрія Андруховича „Рекреації”, у якому трапляються випадки, коли автор з певною стилістичною метою вживає регіоналізми в переносному значенні.

Так, іменник *шмата* в діалектному мовленні функціонує зі значенням „кусок, клапоть тканини; ганчірка”, проте Ю. Андрухович вкладає цей діалектизм у уста персонажа, який застосовує його при характеристиці самого себе, указуючи на безвихідність ситуації. Семантичну місткість цього слова підсилює постпозитивний епітет *безвільна*: „...*ти ж моє серденько, шмата безвільна...*”. В іншому випадку переосмислено значення лексеми *оркестр*, причому автор подає її у формі жіночого роду, узгоджуючи таким чином з прикметником *мисливська* „...*мисливська оркестра зустрине їх сурмами та тулумбасами*”. У мові роману „Рекреації” Ю. Андруховича невіразно, порівняно з лексичними, проступають фонетичні й граматичні діалектні риси: уживання у віддієслівних іменниках суфікса *-інн-я* замість *-енн-я*: „*Справив на мене величезне вражіння в роки моєї молодости...*”. *Вражіння* – те, що залишається в свідомості людини від баченого, пережитого. Щоб підкреслити ставлення до героїні роману, Ю. Андрухович, імовірно, спеціально замінює *-ю-* на *-у-* в слові *авантюриця*, і тверда вимова звука [т] несе певний негатив, згрубілість: „...*то пані Мелісанда з Понятовських Жевуська – печальний уламок старого шляхетського роду, котрий, на жаль, вигасає, пророцця й авантюриця, яких мало*”. *Авантю(у)рник* – той, хто схильний до авантюризму; пройдисвіт. У мову персонажів роману Ю. Андрухович вводить дієслова у формі минулого часу жіночого роду та прислівники, що мають скорочену форму допоміжного дієслова *-м*: *виділа-м, мало-м*, ще *-м* з метою індивідуалізації їх мовлення.

Характерним для мови роману є вживання іменників жіночого роду третьої відміни в родовому відмінку із закінченням *-и*: „...*в роки моєї молодости...*”. З-поміж використаної в романі діалектної лексики виокремлюємо й емоційно нейтральні лексеми, і стилістично забарвлені, причому

серед них переважають слова із негативною оцінкою, наприклад: „Вони ж можуть горло перегризти, розірвати на кавалки”, де кавалок – кусок, шматок (м’яса, сала, хліба); “...як реагувати на всю цю досить відверту паплянину...”. Паплянина – базікання; „Досить прикрий тип...”. Прикрий – який викликає негативні емоції; неприємний. Важкий, неспокійний, нестерпний. Загалом, мова твору відбиває низку фонетичних, лексичних, морфологічних діалектних рис.

Діалектизми в романі Ю. Андруховича „Рекреації” виконують номінативну функцію, проте вони вживаються і для характеристики мови персонажів, відтворення колориту місцевості, де відбуваються зображувані події, ставлення до них автора через використання стилістично нейтральної або забарвленої лексики. В окремих випадках це залежить від ситуації мовлення й мовленнєвої культури персонажів.

Література

1. **Замість** післямови до „Рекреацій”: інтерв’ю з поетом і прозаїком Юрієм Андруховичем // Сучасність. – 1992. – № 2. – С. 113 – 119.
2. **Андрухович Ю. І.** Рекреації / Ю. А. Андрухович. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997.
3. **Богачева О.** Специфіка постмодерного тексту в постколоніальному контексті (на прикладі роману Ю. Андруховича „Рекреації”) / О. Богачева // Молода нація. – К., 1999. – № 10. – С. 195 – 215.
4. **Грінченко Б. Д.** Словарь української мови : в 4 т. / Б. Грінченко. – К. : Наук. думка, 1996. – Т. 1 – 4.
5. **Ніколаєнко І. О.** До питання про „олітературення” діалектів / І. О. Ніколаєнко // Лінгвістика. – 2010. – № 3 (21). – Ч. І.
6. **Ключковська Я.** На „святі воскресаючого духу” (рецензія на кн. Ю. Андруховича) / Я. Ключковська // Слово і час. – 1997. – № 11 – 12. – С. 107 – 109.

Юлія Сікора

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЛУГАНЩИНА – СВІТАНОК УКРАЇНИ

Луганщина – світанок України, погожий край степів і вранішнього сонця. Але так було не завжди. Спочатку луганські землі населяли скифи, кіммерійці та сармати, трохи пізніше – кримські та ногайські татари. У кінці XVII століття їх було

витіснено, і на цій території заселилися запорозькі козаки. Кожні наступні мешканці несли з собою нову культуру, звичаї, назви. За тривалий період існування нашого краю, він був носієм чималої кількості номінативних назв, спричинених найрізноманітнішими історичними та соціальними умовами: Слобожанщина, Слобідська Україна, Україна, Бахмутський Шлях... Чи не забагато назв для однієї місцевості?

Цікаво, що український філософ Григорій Савич Сковорода називав Лівобережну Україну, або, як він казав, „Малоросію”, своєю матір'ю, а Слобідську Україну – своєю рідною тіткою, бо тут він проживав і любив сей край. Виходить, що в кінці XVIII ст., коли жив Сковорода, по скасуванню автономного строю Гетьманщини (ще й так колись йменували Лівобережну Україну) і Слобідської України, назва „Україна” відносилася саме до так званого „Дикого поля”. І справді, ця територія більш, ніж останні частини української землі, повинна була так називатися, бо це була „україна”, тобто окраїна, російсько-української землі. І там і тут відчувається, окрім етнографічного, і географічне значення цього слова [2].

„Дике поле” тому й мало свою назву, що споконвіку вабило до себе таборища кочових племен (гунів, аварів, печенігів, тюрків, куманів, татар). Пам'ять про це збереглася у географічних назвах. Наприклад, селище Печеніги Чугуївського р-ну Харківської обл., що розташоване на річці Сіверський Донець (басейн Дону) [1]. Відомий Муравський шлях, що простував від Кримського Перекопу аж до Тули по межиріччю Дніпровського й Донського водозборів, територією Слобожанщини, своєю назвою теж завдячує татарам. В одному з документів згадується татарин за прізвищем Муравський.

Саме прикметникова частина назви Дикого поля співвідноситься з кочовиками, їхньою ворожістю і дикістю. Інша ж частина – зумовлена природними особливостями місцевості. Назва Слобідська Україна, або Слобожанщина, походить від слова „слобода” (слабода, свобода). Так називали поселення в Київській Русі, пізніше і в Російській державі, жителі якого на деякий час звільнялись від податків.

Початок козацьким слободам у 1638 році дали 800 козаків – учасників повстання Я. Острянина, що переселилися з

України. Кількість переселенців з часом збільшувалася й вилилася в два потоки колонізації – з півночі йшла московська, із заходу – українська і польська. Основну масу склали козаки, селяни, духовенство, що втікали від шляхти [3].

Отже, тлумачення походження назв Луганського краю пов'язано з історичними фактами, які досить чітко характеризують їхню появу, або навіть зумовлюють її. Кожна з власних назв пов'язана з загальними, які і стали першоосновою їхнього зародження, таким собі ґрунтом для створення.

Література

1. **Багалій Д. І.** Історія Слобідської України / Д. І. Багалій ; упоряд. В. О. Ріяка ; передм., комент. В. В. Кравченка. – Х. : Основа, 1991. – 256 с.
2. **Смілянський Ю. В.** Етнічні зміни у кочовиків на території Донбасу з кінця IX до початку XIV ст. // Луганщина : етнокультурний вимір. – Луганськ, 2001.
3. <http://www.franko.lviv.ua/lknp/mova/in/ling>.

Катерина Скорик

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗМОВНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ

СЕРГІЯ ЖАДАНА

Упродовж останніх років на літературній карті нашої держави з'явилося чимало яскравих літературних зірок, до яких сміливо можна віднести й Сергія Жадана. Про це свідчать критичні розвідки М. Бриниха, І. Бондаря-Терещенка, Л. Березовчук, М. Сулими, О. Різниченко, І. Римарука, Ю. Андруховича, М. Кіяновської, А. Бражкіної, А. Білої, Л. Ганжі, Є. Барана, І. Андрусяка, О. Ірванця та ін.

Мета статті – дослідити особливості розмовної лексики Сергія Жадана як автора різностильових текстів у контексті історії української літературної мови кінця XX – поч. XXI ст. Предметом дослідження є художні твори, які презентують мовні особливості розмовної лексики.

Художні твори С. Жадана завжди орієнтуються на джерела народної мови, в оцінках письменницької практики перевага надається живомовній стихії (діалектним особливостям, за якими впізнаємо письменника, вихідця з

певного етнографічного регіону).

У текстах С. Жадана наявна *розмовна лексика*, яка використовують у побуті при невимушеному, неофіційному спілкуванні. Цей різновид лексики об'єднує дві групи слів. До першої групи слів належать не літературні слова, тобто слова, що вживаються з порушенням вимови, правил, роду, відмінювання тощо. Друга група слів – слова, що мають ознаки згрубілості, зниженості, фамільярності. До складу розмовної лексики входять слова, що, перебуваючи в рамках літературної мови, надають висловлюванню розмовного характеру. Розмовна лексика має заряд емоційності й експресивності, використовується для широкого самовираження мовця.

„Специфічний” виклад думок вимагає використання „специфічної” лексики. Звернімося до фактичного матеріалу. Прикметним у творах Сергія Жадана є вживання слів, які „омінає” власне поетична мова. У зібраному матеріалі значною є група лексики з негативним денотатом: *гідкий, бринькати, мотлох, прокляття, наволоч, дохнути, підгниваючий* та под.:

*...в місті вмирають часто
настільки, наскільки й тихо.
Дохнуть, мов зловлена риба,
слабнучи від нудоти;
..розбиті меблі крісла фіранки будинки культури
увесь той мотлох що називали радянським побутом;
..і хоч гідке твоє) лице,
та мусиш бути з ним [2, с. 58].*

Зазначені лексеми характеризують колишню радянську дійсність і ставлення автора до неї.

Використання жаргонної лексики унеможливило позитивне сприйняття поетом радянської влади, оскільки жаргонізми самою природою є стилістично маркованими синонімами до так званих „звичайних”, тобто загальноживаних нейтральних лексем:

*Як ми трималися, Бога ради! –
попри усі божевільні гризоти ... [2, с. 47].*

У сполученні зі знижено розмовним *божевільні гризоти* контекст справді набуває ознак духовного й душевного відторгнення минулої системи.

Сколовши босі ноги об стерню,
 старенький Перебендя біля тину
 ячить собі, що, скурвившись на пню,
 лукаві діти в цю лиху годину
 забули встид, просрали Україну,
 забили на духовність і борню,
 і взагалі творять якусь фігню.
 Бідує місто. Кинувши фрезу,
 робітники на заводському танку
 лаштують косяки, бузять бузу,
 розводять спирт, заводять варшав'янку
 і, втерши соплі та скупу сльозу,
 майовку перетворюють на п'янку;
 І навіть можна не знати природи якихось речей,
 але, якщо вже відверто, без соплів і без образ –
 попри всю непруху, попри тугу, ачей,
 невже ви самі не бачили, невже не мали очей... [2, с. 89].

Жаргонні словосполучення *скурвившись на пню* (змінившись у гірший бік); *забити на духовність і борню* (відмовитися, збайдужіти); *якась фігня* (дурниця, нісенітниця); *лаштувати косяки* (набивати цигарку наркотичною речовиною); *бузити бузу* (влаштовувати скандал, бійку); *уся непруха* (невезіння, смуга невдач) та вульгаризми *просрати Україну*; *втерши соплі*; *без соплів*; *п'янка* мають на меті розбудити, зворушити читача, витягти його зі сну байдужості й примусити діяти. Авторів так болить „непруха” в Україні, він наскільки небайдужий до її сьогодення й майбутнього, що за допомогою ненормативної лексики прагне достукатися до душ і сердець. Неповага до недавньої влади виявляється у рядках:

*президент винаймає ресторан...
 сідає в порожньому залі за шоколадний роаль
 ставить на кришку своє мартіні
 і бринькає знічев'я [2, с. 127].*

Сполучення *бринькати знічев'я* означає „невміло або недбало грати на музичному інструменті від нічого робити”. Перша складова має негативну сему у денотаті, а друга лексикографічно позначена *розм.* Разом контекст вимальовує

байдужу до всіх (а значить, до свого народу) людину, яка практично сховалася від людей.

Проаналізувавши мовну палітру творів Сергія Жадана, ми побачили, що письменник, окрім літературної мови, широко використовує різноманітні стилістичні засоби, що знаходяться поза літературною нормою. Це надає творам емоційності, експресивності, увиразнення характеристик, посилення впливу на читача, відтворення найрізноманітніших відтінків почуттів.

Література

1. **Єрмоленко С. Я.** Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с. 2. **Жадан С.** Цитатник / С. Жадан. – Х., 2005. – 286 с. 3. **Ковальов В.** Виразальні засоби українського художнього мовлення / В. Ковальов. – Херсон, 1991. – 305с.

Аліна Хмеленко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ У ТВОРАХ

АНТОНІНИ ЛИСТОПАД

Сучасна українська поезія цікава й насичена. Письменники майстерністю художнього слова здатні відтворити будь-яку епоху, змалювати найтяжчі часи матінки України, передати найтонші почуття й настрої людини. Тому не випадково в текстах художніх творів ми фіксуємо позалітературні елементи: діалектизми, застарілі слова, власне авторські і неологізми тощо. Саме за допомогою таких засобів створюється насичений колорит і експресія поетичного твору митця. Однією з сучасних майстринь гострого та влучного поетичного слова є Антоніна Листопад, член спілки письменників України, лауреат премії імені Василя Стуса (1993) та Олени Пчілки (1996). Автор тринадцяти виданих та, напевно, стільки ж ще не виданих, які лежать у рукописах, книжок, має численні поетичні та публіцистичні твори в часописах України, Канади, США, Австралії.

Життєва доля поетеси – типова й унікальна водночас: її серце виплекане замріяними лісами й луками, ізмагдовими небесами й водами рідного краю – Волині й Галичини, де вона народилася, де навчалася в Івано-Франківському медичному

інституті, звідки поїхала за розподілом на зросійщену Луганщину, як виявилось, на все життя.

Хоча Антоніна Листопад і намагалася свої твори писати чистою літературною мовою, у ній усе ж таки виявляються діалектизми:

На черлену вісь – перехресне устя.

Той останній день – в ПЕРШІЙ ВИСОТІ.

На Крутій Горі – юнкери безвусі.

Борода zostалась – в борозні святій („На крутій горі”) [4, с. 93].

У поезії „Осіння господа” фіксуємо такі позалітературні елементи:

Ні ганджу, ні фальші.

Гостинці солоні.

А чим господиня вкриває столи?

Тернова хустинка палає в долонях.

А в косах русявих смеркає полин [5, с. 6].

Отже, **ганджа** – те саме, що і вада (ВТСУМ), **ганжа** – зневажливе слово, крива людина (СУССГ). Але в письменниці вжито, в значенні вади.

Слово *дідя* функціонує в східнословобожанських говірках у значенні, що характеризує дитячу лексику, передає любов і чуйне ставлення до дідуся.

Як же плакали вишні, як дідя ховали.

Серед говіркових рис у галузі фонетики слід визначити [а] – замість [і]:

*Баба Ніна **павоній** рясних насадила* („Дідові вишні”) [4, с. 98].

Спостерігаємо у творах письменниці й застарілу лексику:

*... За дверима – міста і **вєсі**.*

Вигни колір дугою, вигни!

Скільки зерен в твоєму плесі!

Тільки встигни посіяти. Встигни!

Вєсь (заст.) – село (від ст. сл. *вьсь*).

На обчасах – сніг. Не січися, Сило!

*Йде один **спудей**. В тисячу вогнів...* („На крутій горі”) [1, с. 93].

Студей (заст.) – учень бурси та інших духовних навчальних закладів, назва учнів середніх і молодших класів Київської академії. Слово запозичене з грецької мови (від гр. – старанний, порядний, чесний, є похідним від „навчання, вивчення, старанність”) (ЕСл. Т5, с. 385).

Отже, Антоніна Листопад використовує позалітературні елементи, які є частиною загального орнаменту поезій, написаних відшліфованою українською літературною мовою.

Література

1. **Від серця до серця** / упоряд. Довнар Т., Медведенко А. – Луганськ : Світлиця, 2007. – 492 с. 2. **Великий** тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2001. – 1728 с. 3. **Словарь** української мови у 4 т. / упорядкув. з дод. власного матеріалу Борис Грінченко. – К. : Наук. думка, 1996. – Т. 1 – 4. 4. **Листопад А. І.** Поезії / за ред. А. Листопад, 2006, 140с. 5. **Листопад А.** Сльоза любистку: Поезії. / авт. передм. О. Довгий. – Донецьк : Донбас, 1990. – 80 с. 6. **Словник** українських східнослов'янських говірок / К. Глуховцева, В. Леснова, І. Ніколаєнко, Т. Терновська, В. Ужченко. – Луганськ, 2002. – 234 с.

Олеся Янковська

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ОЛІТЕРАТУРЮВАННЯ НАРОДНОРОЗМОВНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО

Актуальність роботи зумовлена недостатньою повнотою інтерпретації прози Ірен Роздобудько в контексті поширених у літературознавстві та мовознавстві певних теорій. А отже, метою роботи є дослідження особливостей мови, зокрема: з'ясувати своєрідність індивідуального світосприйняття автора в контексті сучасного літературного процесу; дослідити мовні особливості прози автора. Об'єктом вивчення в роботі є сама проза Ірен Роздобудько. Предметом дослідження постає народно-розмовна мова та різновиди діалектизмів у творчості письменниці.

На теренах української художньої літератури з'явилися нові імена, серед них І. Роздобудько – одна з найуспішніших

сучасних українських письменниць, яка працює в різних жанрах. Вона вміло керує українським словом і має широке коло читачів. Її творчість наскрізь пройнята жагою новизни, постійним пошуком словесної палітри, яка б найяскравіше передала красу створених нею образів. Активний характер думки у текстах творів письменниці, її динамічний, напружений розвиток полягає в постійному пошуку зіставлень. *Ім'я звучало сумно і тривожно, як закодована фраза, як назва прірви, як виття самотнього звіра. Принаймні погляд у нього був дикуватий і трохи похмурий, ніби він дивився на світ уперше* [5, с. 163].

У романах „Гудзик” і „Зів'ялі квіти викидають” письменниця вживає сленг, найчастіше використовує слова, що належать до інтержаргону: *Ден і Макс – два круті хлопці, майбутні генії – швидко збігали і сільно і завантажилися кількома пляшками міцного „чорнила”. Може, косячок згорнути? – продовжував Птаха. Ні, „барабанщик” – це той, кому все „по барабану”. Все о'кей! – відзвітував я* [1].

Крім цього, у текстах письменниці спостерігаємо вживання народнорозмовної лексики та діалектизмів. Таке написання ареально обмежених слів властиве не лише для Ірен Роздобудько, а й багатьом сучасним письменникам.

У текстах письменниці простежуємо використання народно-розмовних слів: *Хвилині 10 вона просиділа так сьорбаючи пиво, прислухаючись до звуків, що линули з екрана* [6, с. 12]; *І тоді, 2 роки тому, коли усе пішло шкереберть, Влада відчула, що ту нещасну дитину віддано до дитячого будинку, а можливо, ще гірше-до рук збоченця-педофіла* [6, с. 31]; *Лише на порозі кімнати тоскно у вікно, у якому висів великий рівний місяць уповні* [6, с. 19]; *А потім знесилені і вдоволені сусіди виносили на дерев'яні столи пляшки з горілкою, бутерброди та дзбани із домашнім квасом й до ночі співали пісень, що також було незбагненим для смаглявих дітей півдня* [6, с. 42].

Діалектизми створюють своєрідний колорит, настрій: *Тоді, згадала Влада, червоне вино так само розлилося на білий обрус* [6, с. 21]; *– Отже, – підхопив він, – вип'ємо цей чудовий трунок* [6, с. 165]; *Усі вони стояли окремішніми*

групами, до яких час від часу приєднувалися члени делегацій [6, с. 121]; Того вечора вона йшла від чергового коханця, і в ній нутрував сміх [6, с. 88]; Поет нарешті скинув важку руку з Жанового плеча і замахав комусь з натовпу, штрикаючи у бік свого товариша [6, с. 66].

Уживання такої лексики зближує авторку з читачем, надає змогу легко розуміти та сприймати текст. До того ж проблеми, які письменниця порушує у своїх творах, близькі читачеві, а іноді навіть знайомі. З іншого боку, ідеться про значно вагоміший, складніший процес. Авторка несвідомо або свідомо впроваджує в сучасну літературну мову діалектні слова, які повинні вживатися лише в розмовній мові. Цей процес називають олітературенням.

Отже, твори Ірен Роздобудько насичені розмовною лексикою, діалектизмами, що надає текстам індивідуальності, зближує читача з автором.

Література

1. **Алексєєва Н. О.** Роль стилісисем у текстотворенні (на матеріалі художніх текстів романів Ірен Роздобудько) [Електронний ресурс] / Н. О. Алексєєва. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu_lingv/2009_2_8/31. 2. **Дегтярьова І.** Стилістичний синтаксис української постмодерністської прози / І. Дегтярьова // Укр. мова. – 2009. – № 3. – С. 27 – 38. 3. **Дудик П. С.** Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення / П. С. Дудик. – К., 1973. – 649 с. 4. **Зеленько А. С.** Про деякі функції діалектизмів у мові художньої літератури / А. С. Зеленько // Культура слова. – Вип. 22. – К. : Наук. думка, 1982. – С. 38 – 41. 5. **Роздобудько І.** Гудзик / І. Роздобудько. – Х. : Фоліо, 2005. – 222 с. 6. **Роздобудько І.** Останній діамант міледі / І. Роздобудько. – Х. : Фоліо, 2006. – 222 с.

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВИ. АРГО. ЖАРГОН. СЛЕНГ

Юлія Акименко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ІСНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЖАРГОННОЇ ЛЕКСИКИ

Мова – це практична, дійсна свідомість, у якій відображений не тільки суспільно-історичний досвід людства, але й соціальний статус конкретного шару суспільства. Вона має знакову природу й системну організацію, будучи внаслідок цього універсальним засобом спілкування. Мова використовується в побуті, у виробничій діяльності людини, у різних галузях науки, культури, суспільного й політичного життя суспільства. Вибір і активізація різних її засобів у кожному конкретному випадку залежить від цілей, завдань і умов спілкування, а також від соціального середовища, вікової групи й багатьох інших чинників.

Наша літературна мова надзвичайно красива й багата. Вона вражає своєю мелодикою, своїми літературними нормами, яких ми повинні дотримуватися для того, щоб не псувати нашу рідну мову різного роду ненормованими словами, які не входять до складу літературної мови.

Але є такі слова, без яких не може обійтися певне професійне коло, або спільнота, ці слова зрозумілі тільки їм, що і робить їхню професійну, культурну чи соціальну діяльність більш легкою та доступною. Такі слова називаються *жаргонами*.

Жаргон (від фр. jargon) – мовлення соціальної або професійної групи, що відрізняється від загальнорозмовної мови особливим складом слів і виразів. Це умовна мова, зрозуміла тільки певному середовищу, у ній багато штучних, іноді умовних слів і виразів.

Жаргон може виникати в будь-якому колективі. На сьогодні існує сотня різновидів жаргонної лексики: жаргон школярів, жаргон студентів, молодіжний і армійський жаргони, жаргони музикантів та спортсменів, жаргон торговців і т. п. [2, с. 256].

Причини появи жаргонної лексики різноманітні. Найчастіше жаргон виникає в результаті прагнення до специфічної мовленнєвої експресії для певного колективу, до вираження особливого (іронічного, зневажливого, презирливого) ставлення до життя. Це своєрідна колективна мовна гра, яка закінчується з виходом людини з певного колективу.

Ми розуміємо жаргон як соціальний різновид мовлення, що характеризується, на відміну від загальнонародної мови, специфічною експресивно переосмисленою лексикою й фразеологією, а також особливим використанням словотворчих засобів. Жаргон належить відносно відкритим соціальним і професійним групам людей, об'єднаних спільністю інтересів і функціонує як номінативно-експресивна одиниця мовлення, що має інколи вульгарно-фамільярне забарвлення [1, с. 228].

Спільність інтересів може бути найрізноманітнішою, тому існують різні види жаргону, наприклад, ще в дореволюційний час існував салонний дворянський жаргон, у якому вживалися жаргонізми *безе* (поцілунок), *плезир* (задоволення); *субтильний* (тендітний); торгово-купецький жаргон з жаргонізмами *магарич* (частування з приводу укладання вигідної угоди), *променад* (прогулянка). Поширені жаргони й у наш час: *учила* (учителька – із жаргону школярів), *банка* (пляшка), *чекушка* (300-грамова пляшка горілки) – із жаргону „пияк”; *вишка* (вища математика), *хвіст* (академзаборгованість), *шпора* (шпаргалка) – зі студентського жаргону; *кореш* (друг), *кинути* (обдурити) – з жаргону „нових росіян”. Значно поширений молодіжний жаргон (молодіжний сленг), причому різні покоління молоді мають свої жаргонізми. Приклади сучасних жаргонізмів з молодіжного сленгу: *прикид* (зовнішній вигляд), *наїжджати* (робити комусь зауваження), *шифруватися* (ховатися), *завантажувати* (говорити багато й не за темою), *прикол* (смішний випадок, а також жарт, іноді злий), *приколотися* (пожартувати), *тачка* (автомобіль), *круто*, *кльово* (дуже добре, просто прекрасно), *хата* (житло, квартира), *базар* (розмова, яка переходить у суперечку), *тормоз* (той, хто туго міркує [3, с. 15].

Чому ж з'являється жаргон у мові? Точної відповіді на це питання немає. Зрозуміло тільки, що не від бідності мови. У

функціонуванні жаргону виявляється дія „людського фактора” в мові. На думку деяких учених, поява жаргону свідчить про бажання людей, об’єднаних спільністю інтересів, у неофіційному спілкуванні підкріпити своє єднання мовою. Існування молодіжного жаргону пояснюють бажанням молоді виділитися, звернути на себе увагу незвичайністю, неординарністю мови. Деякі науковці вважають, що молодіжний жаргон – це протест молоді проти повсякденної мови, що наскучила, на якій учать як жити. Функціонування студентського жаргону можна пояснити підсвідомим бажанням студентів зняти напруження, попередити стрес.

Тож у наш час жаргонна лексика дуже поширена та популярна. Вона використовується в повсякденному житті кожної людини, становить невід’ємну частку розмовного побуту. Жаргонна лексика є як корисною для мовлення (це професійні жаргони), такою ж мірою жаргони й засмічують нашу мову словами ненормативної лексики. Саме тому для кожного з нас жаргони відіграють таку роль у нашому житті, безпосередньо в мовленні, яку ми самі відводимо для них, використовуючи жаргони більшою чи меншою мірою. Отже, треба намагатися використовувати жаргонну лексику рідше для того, щоб бути більш освіченою, культурною, толерантною людиною.

Література

1. **Дудик П. С.** Стилістика української мови : навч. посіб. / П. С. Дудик – К. : Видав. центр „Академія”, 2005. – 368 с.
2. **Літературознавча енциклопедія** / авт.-уклад. Юрій Ковалів. – Т. 1. – К. : Академія, 2007. – С. 579.
3. **Ставицька Л.** Короткий словник жаргонної лексики української мови / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 336 с.

Ольга Алейникова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СУЧАСНИЙ МОЛОДІЖНИЙ ЖАРГОН

Об’єднання людей з різним рівнем освіти з певною метою або заради вирішення якихось завдань – це дуже складна справа, оскільки для цього треба мати щось спільне, зрозуміле для всіх представників, наприклад, мову. Вона має право на звання поля

інтеграції, адже втілена в різноманітних формах: діалекти, сленги, арго, жаргони тощо.

Поняття *жаргон* (від фр. *jargon* – незрозуміла мова, зіпсована мова) у мовознавстві трактується по-різному. Так, до 80-х років ХХ століття жаргон визначали як мову окремої соціальної групи, а в сучасному розумінні – це соціальний різновид мовлення, який характеризує одиниці, що, функціонуючи в середовищі певних соціальних, професійних або вікових груп мовців для номінації специфічних понять, з криптологічною метою чи експресивними навантаженнями, потрапляють до загальнонаціональної мови – спочатку до просторіччя, переважно міського, а перебуваючи на межі з ним, до мови художньої літератури та публіцистики, зберігають проте в ній відповідний чужорідний статус” [4, с. 118 – 119].

Будь-який жаргон будь-якої мови тісно пов’язаний із загальнонародною мовою. Спираючись на мовну систему загалом, жаргон є складником цієї системи – частиною, яка живе та розвивається за законами, загальними для цієї системи. Разом з тим жаргону властиві деякі особливості, що дозволяють його виділити в окрему підсистему всередині цієї системи.

Поняття *жаргонізм* об’єднує неоднорідні з погляду походження та характеру використання лексичні ресурси. Нові соціальні умови й новий лінгвістичний контекст їх функціонування вплинули на актуальність існуючої раніше кваліфікації жаргонізмів: арго – мова кримінальної субкультури; молодіжний сленг – студентський жаргон, мова наркоманів, мова металістів тощо. Різностямованість процесів сучасної номінації призвела до того, що жаргонізми переважно втратили свої самобутні родові ознаки, і первинне джерело їхнього виникнення не завжди можна встановити [4, с. 11], наприклад, активно вживаний жаргонізм *понт* походить від фр. *point*. – „висота ставки” в картах. На початку ХХ ст. сполука *битит понт* означала „красти”, а на початку ХХІ ст. – *брати на понт* означає „заякувати”. Як бачимо, ці поняття стосуються кримінального світу, проте слово *понт* попри злодійську атрибутивність має поширене серед усіх груп населення значення „хвалитися”.

Сучасний молодіжний жаргон як різновид соціального діалекту за своєю суттю той самий, що й жаргони попередніх

років. Маємо на увазі насамперед таке: по-перше, він обслуговує певну соціальну групу, що є його творцем та носієм (і зрозумілий саме їй); по-друге, він значною мірою використовує засоби попередніх етапів свого функціонування – жаргону злодіїв, кримінальних злочинців тощо, тобто простежується певна наступність (хоча динамізм – іманентна риса цього типу діалектів).

На думку соціолінгвістів, жаргон – найперспективніший прошарок у будь-якій мові сучасного маскультуризованого суспільства. Принаймні подальше функціонування мови – це постійне її збіднення, відчуження від „надлишковості” виражальних засобів. Таким чином, головною функцією мови стає комунікативна, а не інкультураційна [3, с. 15].

Жаргони мають складну класифікацію. Відомий лінгвіст Л. Ставицька пропонує класифікацію: студентський жаргон (*автомат, бомба, ботан, заліковка, екватор*); релігійний (*вівтар, янгол, молитва, сповідь*); комп’ютерний (*вінда, вікно, клік, спам, флуд*); молодіжний (*кльово, мажор, прикід, фанатіти*); школярський (*ботанік, братан, облом, стукач*); літературний (*альманах, епіграф, співавтор, речення*) [5].

Існує багато професійних жаргонів, соціальних, наукових. І всі вони виконують одну з найважливіших функцій мови – консолідує, адже об’єднують різних людей, у яких є певна спільна справа.

Жаргони не вічні: одні зникають, інші з’являються, але незмінним залишається потреба та бажання людей спілкуватися на близькі теми.

Література

1. <http://www.jargon.ru/> 2. **Демченко В.** Арго як органічний елемент повсякденної української мови / В. Демченко // Дивослово. – 2010. – № 5(638). – С. 36
3. **Дзюбишина-Мельник Н. Я.** Сучасний жаргон і сучасне розмовне мовлення / Н. Я. Дзюбишина-Мельник // Наукові записки. – Т. 20 : Філологічні науки. – К. : ВД „КМ Академія”, 2001. – С. 15.
4. **Ставицька Л.** Короткий словник жаргонної лексики української мови / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 336 с.
5. **Ставицька Л.** Український жаргон : словник / Л. Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 494 с.

Олександра Дворцова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

МОВЛЕННЄВА КРЕАТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ

У наші дні дуже популярним є слово „креативність”. Походить воно від англійського *to create*, що перекладається як „створювати” [1, с. 298]. Сьогодні процеси привнесення нового, створення є домінантами в усіх сферах людського життя, зокрема в мові.

Повсякденну мовленнєву діяльність людей можна розглядати з погляду її креативності. Люди схильні винаходити слова, якщо не знаходять у своєму лексиконі адекватних еквівалентів для висловлення власних думок. Це стосується повсякденного мовлення молоді, особливо студентів.

Недарма ж говорять, що студенти – народ, який здатен вийти з будь-якої ситуації, зокрема непередбачуваної комунікативної або складного випадку синхронного перекладу тощо.

Дуже яскраво мовленнєва креативність простежується в студентів, які вивчають іноземні мови. Виявляється вона в тому, що іншомовні слова транслітеруються та пристосовуються до вживання в повсякденному мовленні.

Ці своєрідні мовленнєві неологізми можна побачити у привітаннях („Хеллоу!” (від англ. – Hello!), „Бонжур!” (від франц. – Bon jour), „Ола!” (від ісп. – Ola), словах подяки („Сенкс!” (від англ. – Thanks), „Мерсі!” (від франц. – Merci), „Граціас!” (від ісп. – Gracias) тощо.

У наведених прикладах можна здогадатися про значення слова ситуацією за його вживання, проте є такі креативні випадки, коли без етимологічної довідки дуже важко зрозуміти про що йдеться в тому чи тому вислові, наприклад:

- *дедлайн* (від англ. – *dead line* – останній строк), що позначає останню можливість щось доскласти з того чи того предмета. Використання в мовленні: „Після завтра у мене *дедлайн* з логіки! Навіть не уявляю як я встигну підготувати усі завдання!”;

- *пуркуа б і не па!* (від фр. – *pourquoi pas* – чому б і ні) є вживаною жартівливою відповіддю на пропозицію.

Використання в мовленні: „ – Ти підеш з нами по крамницях? – Пуркуа б і не па!“;

• *ІМХО* або ж *НМСД* (від англ. – *ІМНО* = *In my humble opinion* – на мою скромну думку) є часто вживаним акронімом, коли людина хоче підкреслити суб’єктивність своєї думки. Використання в мовленні: „Ця книга суцільна нісенітниця, *ІМХО*“;

• *арбайтен* (від нім. – *arbeiten* – працювати) використовується як жартівливий або ж іронічний синонім до слова „праця“. Використання в мовленні: „І цілісінький день я тільки те й роблю, що *арбайтен*!“;

• *шнеля* (від нім. – *schnell* – швидкий) уживають, коли хочуть когось поквапити. Використання в мовленні: „Аню, *шнеля*! Ми тільки на тебе й чекаємо!“;

• *черіті* (від англ. – *charity* – благодійність) вживають у прямому значенні „благодійність“. Використання в мовленні: „Учора дав десять гривень на *черіті*“;

• *фрешмен* (від англ. – *fresh man* – новачок) уживають на позначення студентів-першокурсників. Використання в мовленні: „Мій сусід по кімнаті – *фрешмен*“;

• *лузер* (від англ. – *loser* – невдаха) застосовується як негативна характеристика людини, в якій суцільні невдачі; має негативний відтінок. Використання в мовленні: „Знову двійка? Ну ти просто *лузер*!“;

• *мані* або *кеш* (від англ. – *money* – гроші та *cash* – готівка) синонімічні до поняття „гроші“ слова. Використання в мовленні: „У мене з собою *кеш*, то ж я можу заплатити“, „*Мані* з’являться тільки наступного місяця“.

Зазначимо, що не лише в рідну мову молоді потрапляють іншомовні вислови та терміни. Має місце й зворотне явище. Дуже яскраво мовленнєва креативність студентів, які вивчають іноземні мови, проявляється за обставин спілкування з носіями мови, яку вони вивчають. Нагоди для такого спілкування трапляються на міжнародних конференціях, при перебуванні закордоном або навіть під час навчання, адже сьогодні програми навчання за обміном не є рідкістю.

При довгому спілкуванні виявляються прогалини в знаннях студента через недостатність словникового запасу, щоб

якось продовжувати спілкування, людина починає підключати знання рідної мови і „калькувати” те, що хоче висловити, з рідної мови на іноземну. Також застосовуються різноманітні позамовні засоби спілкування: міміка, жести, тощо. Цікавим є саме процес „калькування”, який надає змоги співрозмовникам порозумітися, хоча й не забезпечує правильності мовлення з точки зору канонів мови та мовлення.

Але це не означає, що треба нівелювати цінність правильної літературної мови. Навпаки, усі ці мовленнєві ситуації, пов’язані з креативною діяльністю в мовленні, повинні давати поштовх для збагачення власних знань, розвинення вмінь та навичок спілкування.

Отже, хоча мовленнєва креативність є типовим явищем сьогодення, треба пам’ятати першооснови мови й мовлення. Таким чином, ми підходимо до Шевченківського постулату: „І чужому научайтесь, але й свого не цурайтесь”. Ні в якому разі не можна за привнесенням нового загубити ту мову, яка є нашою рідною.

Література

1. **Романов А. С.** Російсько-англійський, англійсько-російський словник / А. С. Романов – К. : Техніка, 1993. – 512 с.

Вікторія Дішук

(ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”)

МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА

Основою людських взаємин є спілкування. Спілкування – це один з виявів соціальної взаємодії, в основі якого лежить обмін думками, почуттями, волевиявленнями з метою інформування.

Щоб досягти успіху в спілкуванні, потрібно оволодіти „технікою” спілкування й застосовувати її в щоденній практиці. Під „технікою” спілкування розуміємо сукупність стандартів культурної поведінки, етичних і естетичних норм у використанні вербальних і невербальних засобів комунікативної взаємодії. Поєднання цих елементів під час комунікації й становить мистецтво спілкування.

Мовленнєва культура особистості й, зокрема, викладача великою мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси

бездоганного, зразкового мовлення. Щоб бути зразковим, мовлення має характеризуватися такими найважливішими ознаками:

- правильністю, тобто відповідати літературним нормам, що діють у мовній системі (орфоепічним, орфографічним, лексичним, синтаксичним та ін.);

- змістовністю, яка передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією з цієї теми; різнобічне та повне розкриття теми; уникнення зайвого;

- послідовністю, тобто логічністю та лаконічністю думок; багатством, що передбачає використання різноманітних засобів вираження думок у межах відповідного стилю, уникнення невиправданого повторення слів, однотипних конструкцій речень;

- точністю, яка великою мірою залежить від глибини знань та ерудиції особистості, а також від активного словникового запасу. Виражаючи власні думки, слід добирати слова, які найбільш відповідають висловлюваному змісту;

- виразністю, для досягнення якої слід виділяти найважливіші місця свого висловлювання й виражати власне ставлення до предмета мовлення;

- доречністю та доцільністю, яка залежить насамперед від того, наскільки повно й глибоко людина оцінює ситуацію спілкування, інтереси, стан, настрої аудиторії, адресата. Крім того, треба уникати того, що могло б уразити, викликати роздратування у співбесідника, і вказувати на помилки співрозмовника в тактовній формі.

Крім того, мовлення викладача повинно бути своєрідним і оригінальним, доступним і зрозумілим (мовлення, яке не породжує труднощів у розумінні змісту, вважається доступним; це риса відносна: змінюється слухач – змінюється й поняття „доступність”).

Отже, високу культуру мовлення викладача визначає досконале володіння літературною мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності.

Крім правильного слововживання, одним зі складників культури мовлення є правильна вимова. Викладачеві, який дбає

про власну культуру мовлення, слід знати особливості української орфоепії (правильної вимови). Вона посідає чільне місце в освіті. Зауважимо, що говорить людина значно більше, ніж пише, тому навчання правильної вимови необхідне такою ж мірою, як і навчання орфографії та пунктуації, тобто писемної мови.

Суржиково-російське мовне середовище, у якому ми перебуваємо, не тільки не стимулює вироблення орфоепічних навичок, а, навпаки, посилює тенденції мовного нігілізму. Тож, щоб виробити бездоганну літературну вимову, потрібна повсякденна, напружена увага до своєї мови, постійний контроль за власним мовленням.

Окрім правильного слововживання та правильної вимови, культура мовлення – це ще й загальноприйнятий мовний етикет: типові формули вітання, побажання, прощання, запрошення тощо.

Неабияке значення має й тон розмови, вміння вислухати іншого, вчасно й доречно підтримати тему.

Українська народна педагогіка, за допомогою національного мовного етикету вчить нас формувати щирі й доброзичливі взаємини між людьми. У її арсеналі чимало цінних порад, які втілені в афоризмах: „Що маєш казати, то наперед обміркуй”, „Дав слово – виконай його”, „Слухай тисячу разів, а говори один раз”, „Говори мало, слухай багато, а думай ще більше”.

Основна вимога мовного етикету – ввічливість, пристойність, уважність і чемність співрозмовників. Справді вихована людина поштиво розмовляє завжди, скрізь і з усіма.

Отже, якби існував Етичний кодекс працівників освіти, то викладач у службових та позаслужбових стосунках із людьми має бути зразком не лише чесності, внутрішньої організованості, охайності, але й чемності, тактовності, культури спілкування, і, зокрема, мовної.

Наталія Заходяченко
(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

**МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК СКЛАДНИК
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Лексичний склад нашої, як і будь-якої іншої, мови містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним і професійним групам людей. Упродовж тривалого часу визнавався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування різноманітних діалектизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова є динамічною системою, яка постійно живе й розвивається.

Стрімке та постійне прискорення й оновлення сучасного життя перетворюють спілкування в молодіжному середовищі на динамічну систему, що стимулює зміни комунікативних форм і являє для молоді самостійну цінність. Спілкування в такому середовищі неможливе без оволодіння його мовою, яка задовольняє потреби молоді в самовираженні, самоствердженні, створює сприятливі психологічні умови для спілкування. Тому й не дивно, що в цьому процесі відбувається засвоєння специфічних норм мовлення.

Сленгові новоутворення можуть бути стилістично нейтральні та стилістично знижені. Саме на цих поняттях заснований взаємозв'язок між культурою мовлення та сленговою лексикою. У переважній більшості випадків, коли мова йде про молодіжний сленг, люди звертаються саме до тих лексичних одиниць, які є стилістично зниженими. Таке мовлення провокує вживання не лише названих лексем, але й перехід на нецензурну лексику.

Певний час сленг деякі дослідники вважали „зафіксованим” мовленням, таким аспектом мовленнєвої діяльності, що викликало досить суперечливе ставлення до нього науковців. Протягом усього історичного розвитку сленг здобувся на різні визначення, але найчастіше ототожнювався з просторіччям або жаргонною лексикою. Серед відомих українських дослідників одним з перших до поняття „сленг” удався І. Матвіяс, визначивши його як „групові говори, що виникають у людей (переважно молодих), котрі з якихось

причин змушені перебувати у тривалому контакті і до певної міри бути віддаленими від решти суспільства” [2, с. 18].

Отже, молодіжний сленг – це синтезована лексика різних молодіжних груп та індивідуальної молоді. Як і професійний жаргон ремісників минулого, спочатку він був засобом конспірації, умовною говіркою, яку розуміли тільки члени групи. Потім окремі слова потрапляли у загальний мовний простір і приживалися там. Вони втрачали семантичну прихованість і ставали загальноживаними, наприклад, *салага*, *салабон* (армійське) – юнак, молода людина; *спіч* (з мови хіпі та пост-хіпі) – розмова, виступ; *автомат* (студентське) – залік, іспит, які отримують автоматично за поточними оцінками; *знати* – говорити неправду, зводити наклеп, ображати когось; *колеса* – пігулки, взуття, автомобіль; *зависати* – гарно проводити час у певному місці; *васьок* – людина, яку не поважають тощо.

Суттєвим елементом молодіжного сленгу є наявність у ньому слів з розмивчастим, непевним значенням. За цим ховається бажання зробити свою мову незрозумілою для інших, для старших – тих, хто не знає обставин, деталей. У результаті мова стає насиченою підтекстом, для розуміння якого необхідні додаткові натяки – за допомогою жестів, міміки, особливої інтонації. Може здатися, що це може збагачувати мовлення, але це навпаки. Тому розмова на сленгу перетворюється на просте базікання ні про що.

Найцікавішими прикладами молодіжного словотвору є стійкі сленгові сполуки та сленгізми-метафори, які свідчать про неабияку дотепність їх творців: *бумеранги*, *стояки*, *потняки* – шкарпетки; *варилка* – голова; *зима*, *мороз* – людина, яка не розуміє інших; *мочити краба* – привітатися за руку; *коні двинути* – померти; *пентіум*, *децл* – дурна людина; *динозаври* – бабуся, дідусь; *кіт* – людина, яка поводить себе незалежно; *хрюкалка*, *балаболка* – мобільний телефон тощо.

Привертає увагу слухача і винахідливість, з якою утворено деякі синонімічні ряди: голова – *башня*, *варилка*, *бошка*, *бубон*, *балда*, *череп*, *чайник*; хлопець – *бивень*, *штрикуль*, *штемп*, *сухар*, *шкет*; дармівщина – *лафа*, *халява*; обдурювати – *вішати лапшу на вуха*, *загружати*, *знати*.

З іншого боку, мова сленгу – це реквізит молодості, легковажності та безтурботності. Це своєрідна форма самовираження й свободи. Знову ж таки, різновид молодіжної культури, наприклад: *круто, кльово, общага, бомба, клас, ніштяк, кайф, йо, чума, супер*. Залежно від ситуації спілкування ці слова можуть висловлювати протилежні емоції – розчарування, роздратування, захоплення, подив, радість. При цьому більш чи менш адекватне „впізнання” вираженої емоції слухач не може здійснити без урахування інтонації, міміки, жесту мовця, а також контексту.

Проблема полягає в тому, як відокремити зерно від половини, адже межа між сленгом і просторіччям дуже хитка. Надмірне вживання ненормативної лексики загрожує тотальним спрощенням національної мови.

Отже, розвиток українського молодіжного сленгу в численних його галузях промовисто засвідчує активне функціонування української мови в багатьох сферах життя. Дослідження сленгу цікаве для фахівців-мовознавців, студентів та аспірантів. Елементи українського молодіжного сленгу можуть бути чинником зацікавлення учнів і студентів українською мовою та науковими дослідженнями.

Саме таким і є молодіжний сленг, основний принцип якого – „своєрідний виклик суспільству, неприйняття його норм, зразків” [1, с. 16].

Література

1. **Бабенко О.** В усному мовленні-сленг / О. Бабенко. Урок укр. мови. – 2004. – № 11 – 12.
2. **Матвіяс І. Г.** Українська мова і її говірки / І. Г. Матвіяс. – К. : Наук. думка, 1990. – С. 20 – 25.
3. **Український** енциклопедичний словник. – Х., 2007.

Тетяна Зелик

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ У СТРУКТУРІ МОЛОДІЖНОГО МОВЛЕННЯ

Комп'ютерна наука є досить молодою, вона стрімко розвивається і є на сьогоднішній день однією з найважливіших сфер молодіжного життя. 12 серпня 1981 року було завершено роботу над першим персональним комп'ютером IBM 5150 [2]. 3

цього дня починається історія сучасних комп'ютерів, які є майже в кожній квартирі. Зараз важко вже уявити своє життя без цього „дива” техніки.

Сленгом називають жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення [1, с. 605].

Звичайно, комп'ютерні науки заповнили все наше життя і проникли в усі його частини. Не залишилася недоторканою й молодіжна мова. На ґрунті інформаційних технологій з'явилася ціла мовна „родина” – комп'ютерна мова. Комп'ютерні поняття, процеси, мова програмістів, дії перейшли в масовий ужиток і створили окремий тип молодіжного сленгу. Деякі вчені виокремлюють такі поняття, як „комп'ютерний сленг” і „комп'ютерний жаргон”, а також створюють словники комп'ютерного сленгу.

Метою статті є дослідження комп'ютерного сленгу, його вживання в молодіжному мовленні. Завданням статті – простежити особливості й поширення комп'ютерного сленгу в розмовному побутовому мовленні. У процесі дослідження було зафіксовано слова та словосполучення, які мають негативне емоційне забарвлення або негативну семантику.

Так, *зависнути* означає зависання комп'ютера, його тимчасову непрацездатність. З подібним значенням фіксуємо вживання слів *глюканути*, *глюк*, *глюканутий*. У молодіжному мовленні ці слова вживаються для характеристики людини, яка щось плутає або не розуміє щось елементарне, наприклад: *Олег сьогодні якийсь глюканутий, робить помилку за помилкою*. Також для характеристики стану людини, коли вона знаходиться в стані задумливості, у шоківому стані: *Коли я повідомила Івану, що поїздки до Києва не буде, він аж завис!*

Перезагрузитися (слово з російської мови), *натиснути кнопку перезапуску* – ці слова означають перезапуск комп'ютера. У молодіжному мовленні вони вживаються тоді, коли людина не може зібратися з думками, коли вона незібрана, часто помиляється, наприклад: *Знов ти переплутала документи, натисни вже кнопку перезапуску!*

Вислів *увімкни процесор* означає почати активно мислити, думати, приймати важливі рішення: *Нам миттєво потрібна твоя допомога – вмикай свій процесор!*

Видалити файл – це видалення файлу з пам'яті комп'ютера. У молодіжному мовленні це словосполучення означає забути якусь подію чи уривок життя, наприклад: *Микола тебе не вартий, видали цей файл назавжди!* Теж саме означає й словосполучення *кинути в корзину*: *Викинь у корзину цю погану поїздку, через місяць поїдемо знову!* Словосполучення *очистити диск* у комп'ютерній науці означає повне очищення диску для запису нової інформації, а в житті – забути все старе й почати життя спочатку, наприклад: *Ця катастрофа жахлива, але знайди місце для нового життя – очисти диск.*

Лазити у файликах – мовою молоді означає якомога швидше згадати якусь інформацію: *Сашико, полазь у файликах, мені потрібно написати реферат з інформатики.* Слово *юзати* походить від англ. *use* – використовувати. Це слово перенесено в побутове мовлення й означає те саме, що і в комп'ютерному житті – використовувати, наприклад: *Я юзив бібліотеку сьогодні для підготовки до іспиту.* Це слово має похідне – *юзер*, тобто користувач.

З популяризацією пошукової системи Google в мережі Інтернет з'явилося слово *прогуглити*, що означає знайти будь-яку інформацію в Інтернеті, наприклад: *Максиме, прогугли сьогодні, які є поїздки в Карпати на Новий рік.* Термін *процесор* у молодіжному сленгу означає мозок людини. Процесор у комп'ютері – це його обчислювальний блок. Пам'ять людини мовою комп'ютерів – *жорсткий диск*. У комп'ютері – це постійна пам'ять.

Лексема *геймер* з'явилась одночасно зі створенням комп'ютерних ігор та означає особу, яка часто в них грає. У молодіжному середовищі *геймерами* називають не лише людей, які грають у комп'ютерні ігри, а й усіх людей спортивної сфери, наприклад, *геймер-баскетболіст, геймер-шахматист.* Це означає, що вони добре знаються на своїй справі.

Отже, комп'ютери перестали буди лише обчислювальними машинами, вони на сьогодні є майже невід'ємною частиною повноцінного життя молоді й корисним інструментом для

роботи. Постійне користування персональним комп'ютером зумовило те, що виник комп'ютерний сленг, який перейшов на ґрунт повсякденного мовлення молоді. Багато комп'ютерних термінів стали синонімами до літературних слів, що зумовлює поповнення сленгу новим мовним матеріалом.

Література

1. **Великий** тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова. – Х. : Фоліо, 2005. – 767 с. 2. <http://pustunchik.ua/news/Pershyj-personalnyj-kompjuter>

Ярослава Іщенко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

КОМУНІКАТИВНА ПОЗИЦІЯ ПЕДАГОГА

Мовленнєва культура як складник загальної культури є одним з найважливіших показників цивілізованості суспільства. Нині, коли українська мова набула статусу державної, досконале володіння мовою стає важливим компонентом спеціалістів різного профілю. Адже повний вияв професійних обдарувань особистості здійснюється саме засобами мовлення. У такий спосіб особистість може реалізувати себе в різних життєвих ролях, що забезпечує активну взаємодію у середовищі виробничого колективу. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема мовця, що усвідомлено творчо користується мовою як засобом самотворення, самоствердження й самовираження.

Культура мовлення передбачає „володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, в усній та писемній формі мовлення, уміння користуватися мовностилістичними засобами і прийомами з урахуванням умов і цілей комунікації” [2, с. 8].

Педагогічна професія належить до соціономічних видів праці, де спілкування є професійно значущою, суттєвою стороною. У роботах Г. Балла, М. Боришевського, С. Братченко, В. Галузяка, М. Заброцького, В. Кан-Калика, М. Корнєва, Я. Коломінського, О. Киричука, С. Максименка, С. Мусатова, Л. Орбан, Т. Титаренко, Н. Чепелевої, Т. Яценко та ін. обґрунтовується розуміння педагогічного спілкування як суттєвої, глибинної характеристики педагогічного процесу, різновиду професійного спілкування, через яке відбувається

соціально-психологічна взаємодія вчителя з учнями. Змістом такої взаємодії є обмін інформацією, пізнання особистості учнів, здійснення виховних впливів, створення оптимальних умов для розвитку мотивації навчання школярів і забезпечення творчого характеру їх навчальної діяльності тощо. Актуально існуючи в педагогічній діяльності, фахова комунікативна культура виявляється й розвивається в процесі її цілеспрямованого здійснення. Бо навчання й досі, попри повсюдне використання з цією метою технічних засобів (насамперед комп'ютерів і телебачення), є неможливим без виховного впливу особистості вчителя на учня.

У кожний момент свого життя людина протистоїть світу, займає певну позицію й щодо свого природного і соціального оточення, зовнішнього середовища, і до власного внутрішнього світу, виявляє інтегральне, властиве лише цій позиції ставлення до різних виявів свого життя [5, с. 87]. Наявність позиції передбачає втілення деякої цілісності в конкретність, саме на цьому ґрунтується сама можливість позиції. Особливою є педагогічна позиція, оскільки в її основі лежить переживання рівня залежності людей один від одного. По суті, займати педагогічну позицію стосовно когось – це приймати рішення про вплив на нього, учити його через цей вплив доцільної поведінки, тобто ставати для цієї людини носієм мети. Відомим спеціалістом у галузі методології та теорії екологічної психології *Ю. Швалбом* було запропоновано поняття екологічності, відповідно до якого оцінювати як екологічну слід таку взаємодію, що створює двосторонні умови для розвитку всіх значущих компонентів системи. Якщо характеристики середовища поліпшують умови розвитку людини, то можна говорити про екологічно позитивний зв'язок. Він стає посправжньому екологічним, якщо сама людина своїми діями поліпшує умови функціонування та розвитку компонентів самого середовища. Та найбільш високим рівнем екологічності буде така діяльність людини, яка завдяки розвитку елементів оточення створює середовища власного розвитку [6, с. 427].

В Україні одним зі стратегічних завдань реформування школи є її переорієнтація на особистісний розвиток учнів. Останнє можливе лише за умови забезпечення вчителем певного

типу управління діяльністю учнів, а саме рефлексивного, яке полягає в зміні позиції учня, у перетворенні його із об'єкту зовнішніх впливів у активного суб'єкта власної діяльності, здійснюваної в загальному контексті соціального життя, у розвитку його спроможності до самоуправління (саморегулювання, самоорганізації та самоконтролю) власною діяльністю. Відповідно екологічною можна вважати ту педагогічну взаємодію (й адекватний їй рівень комунікативної компетентності вчителя), яка створює умови для такого суб'єктного розвитку учня. При цьому найбільш високий рівень екологічності буде в тієї взаємодії вчителя з учнями, завдяки якій створюються також умови для особистісного й професійного розвитку вчителя. Орієнтуючись на запропонований вітчизняним психологом *Г. Ковальовим* загальний підхід до визначення стратегій педагогічної взаємодії, розрізняють її *монологічний та діалогічний різновиди* [3, с. 119].

У випадку монологічної стратегії лише педагог є повноцінним суб'єктом діяльності, „носієм істини”, що стосується й її імперативного, і маніпулятивного проявів. У першому випадку учень виконує задані педагогом дії, запам'ятовує роз'яснені знання, розв'язує запропоновані задачі тощо. У другому – прямі вказівки замінені створенням таких умов діяльності (часто досить складних), коли вона розгортається в наперед визначеному напрямку, забезпечуючи тим самим досягнення поставлених цілей. При цьому не слід забувати, що педагогічне маніпулювання здебільше пов'язане зі щирою турботою вчителя про краще майбутнє для учнів. Просто вчитель уважає, що вихованці ще не спроможні збагнути, що для них буде корисним, вони не в змозі самі ставити перед собою цілі, і, отже, це має робити за них учитель. Зрозуміло, що монологічна стратегія не заперечує використання вчителем, поряд з іншими, і діалогічних процедур, однак останні відіграють допоміжну, службову роль. У контексті сформульованої вище мети така стратегія характеризується мінімальною екологічністю (водночас вона може мати більшу екологічність у контексті інших цілей, приміром щодо виконання добросовісного виконавця тощо).

Вищий рівень екологічності притаманний діалогічній стратегії, принципова відмінність якої полягає насамперед у орієнтації педагога на співробітництво з учнем, визнанні принципової особистісної рівноцінності з ним у діалозі та спільній творчості, коли за учнем визнається право на власну позицію, яку слід обґрунтовувати. Учителю, користуючись своїм досвідом і знаннями, звертає увагу на її слабкі сторони, але він принципово поважливо ставиться до думки учня і, при необхідності вносить корективи у власну позицію.

Орієнтація на таку стратегію педагогічної взаємодії пов'язана з педагогічним оптимізмом, доброзичливою вимогливістю, поєднаною з довірою до учнівської самостійності, опорою на позитивний потенціал учня та дитячого колективу.

Література

1. **Заброцький М. М.** Комунікативна компетентність вчителя / М. М.Заброцький // *Практ. психологія та соц. робота.* – 2009. – № 6. – С. 1 – 4.
2. **Ильяш М. И.** Основы культуры речи / М. И. Ильяш. – Одесса, 1984. – 213 с.
3. **Ковалев Г. А.** Диалог как форма психологического воздействия / Г. А. Ковалев. – М., 1987. – 347 с.
4. **Корніяка О.** Культура фахового спілкування – засіб реалізації соціального призначення педагога / Ольга Корніяка // *Директор шк., ліцею, гімназії.* – 2003. – № 5 – 6. – С. 30 – 36.
5. **Франкл В.** Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
6. **Швалб Ю. М.** К проблеме определения экпсихологических систем / Ю. М. Швалб // *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка,* 2003. – Т. 7. – Ч. 1. – С. 426 – 433.
7. **Щербинина Ю.** Речевая агрессия учителя: пути преодоления / Юлия Щербинина // *Нар. образование.* – 1999. – № 7 – 8. – С. 270 – 272.
8. **Юдина Е. Г.** Педагогическая этика и профессиональное сознание педагогов / Е. Г. Юдина // *Человек.* – 1998. – № 4. – С. 57 – 66.

Олександра Квітка

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СПЕЦИФІКА СЛЕНГУ СТУДЕНТІВ
ЛНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Студентський сленг – явище, що цікавить мовознавців протягом останніх десятиліть, про що свідчать численні наукові розвідки з цієї проблематики. Проте, зважаючи на такі аспекти, як зміна соціокультурних орієнтирів студентства різних поколінь, різноманіття напрямів, за якими проходять підготовку майбутні фахівці, лінгвокультурологічні особливості місцевостей, де народилися мовці...

Отже, на нашу думку, специфіка студентського сленгу полягає:

1) у сфері застосування – означувані явища, предмети, дії та ознаки притаманні лише студентському життю, мають вузький характер вираження (*„гуртовня на Матросці”* – студентський гуртожиток по вулиці Матросова, *„лаба”* – лабораторна робота, *„отримати пару”* – отримати двійку, *„завалити”* – не скласти, *„стипуха”* – стипендія);

2) у напрямі підготовки, за яким навчаються студенти (наприклад, загальнонавчання вульгарне *„відчепися, бо гірше буде”* з вуст представників різних факультетів звучить по-різному: *„від’ямбися бо амфібрахну”* – факультет української філології, *„звали в кущі, бо пицатимеш”* – факультет природничих наук, *„біжи звідси, не буди в мені Гітлера”* – історичний факультет, *„go to hell, I’ll wait for you there”* – *„іди до пекла, я там на тебе чекаємо”* – факультет іноземних мов, *„іди, а тоя тобі достроково прозвітуюсь”* – Інститут економіки і бізнесу, *„геть, бо BIOSS не спить”* – інститут інформаційних технологій, *„забирайся звідси – тобі до Караганди чартер”* – Інститут торгівлі, обслуговуючих технологій і туризму, *„у тебе що, проблеми? Ти що, поговорити про це хочеш?”* – Інститут педагогіки і психології, *„в темні вальсу, бо як та-та тебе по нотах”* – Інститут культури й мистецтва, *„стрибай звідси боком, бо вилучиш з прискоком”* – Інститут фізичної культури та спорту);

3) у видах студентських робіт, які доводиться виконувати в межах навчальної діяльності (*„краще з’їсти кирпичину, ніж учить Павла Тичину”*, *„як складу історичну граматику – заміж*

вийду”, „*наука* (наукова робота) *на мою дурну голову*”, „*вишку* (вищу математику) *скласти – не поле перейти*”, *година сорому – й диплом матемими*” (про державні іспити), „*здрав* (списав) *модуль – спи спокійно*”);

4) у мовних особливостях регіону, звідки приїхали студенти („*куди нам, донцівським, до Виноградника?*” „*поки вчуть, кварилюю в бабки*” (на період навчання винаймаю квартиру в літньої жінки).

Отже, студентський сленг є явищем суперечливим: з одного боку він притаманний усім студентським угрупованням, з іншого – нами доведено, що його специфіка є залежною від місця його побутування. Так, сленг студентів Луганського національного університету імені Тараса Шевченка містить у своєму складі яскраві приклади, що ілюструють внутрішню структуру закладу та навчальний процес у ньому, особливості територіального походження осіб, що перебувають на навчанні. У ході дослідження нами біло з’ясовано специфіку цього мовного явища та розглянуто її вияви на конкретних прикладах, що дає змогу отримати загальне уявлення про студентський сленг та в майбутньому здійснити ґрунтовні дослідження в царині кожного з визначених нами аспектів, дослідити ступінь їх впливу на мовлення студентів й загальний рівень їх мовної компетенції.

Оксана Ключова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЧОЛОВІЧЕ ТА ЖІНОЧЕ МОВЛЕННЯ В СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Слово має дивовижну енергетичну силу.

Все сказане неминуче повертається до людини – добром чи злом: „Що від себе подасть, то до неї й повертатися буде через усе життя” (Г. Маковій).

Мовлення – акт ідентичності, бо коли ми говоримо, ми ідентифікуємо себе як „чоловік” чи „жінка”.

Мова – один із засобів, за допомогою якого людина позиціонує себе в соціальному просторі. „Мова – це явище настільки особливе, що навіть позбавлена дару слова людина не

втрачає її за умови, що розуміє почуті нею мовні знаки” [6, с. 27].

Стать/гендер – важлива категорія для будь-якого суспільства, лінгвістична варіативність є універсальною особливістю мовних угруповань: чоловічих і жіночих.

Мета статті – дослідити мовлення чоловіків і жінок; *завдання* – проаналізувати: 1) спільне та відмінне в мовленнєвій поведінці представників обох статей; 2) змішаний тип спілкування; 3) роль *інтуїції* як складника психокomплексу „спражня жінка” в жіночому мовленні.

У спілкуванні між собою жінки часто можуть обговорювати одну й ту ж тему протягом тривалого часу; вони діляться особистою інформацією, багато говорять про свої почуття та стосунки. Чоловіки ж, навпаки, „перескакують” з теми на тему, перебиваючи один одного, розказують анекдоти тощо. Вони рідко говорять про себе, але намагаються довести, що найкраще орієнтуються в сучасних подіях, новинах спорту, бізнесових та економічних питаннях. Чоловіки і жінки також відрізняються в питаннях ведення бесіди. Зазвичай, жінки з повагою ставляться одна до одної, дотримуються почерговості в розмові, просять вибачення за те, що занадто багато говорять. Члени жіночих груп виявляють зацікавленість в участі кожного в бесіді й не підтримують домінування. Чоловіки ж, навпаки, конкурують за лідерство й через деякий час устанавлюють стійку ієрархію, у якій домінують деякі члени, а решта говорять дуже мало. Окремі чоловіки часто звертаються до всієї групи, тоді як жінки надають перевагу міжособистісному стилю спілкування, парами.

У змішаному спілкуванні, тобто під час розмови чоловіків і жінок, можуть виникати комунікативні непорозуміння, назвемо їх „комунікативними невдачами” [3, с. 208]: 1) значення запитань, 2) зв’язок між співрозмовниками під час бесіди, 3) зміна теми розмови, 4) саморозкриття, 5) вербальна агресія, 6) перебивання під час розмови, 7) роль слухача.

Чому ж виникають комунікативні невдачі? Жінки схильні до організації „співробітницького” стилю спілкування, тоді як чоловіки мають тенденцію будувати свою розмову як змагання. Різні способи організації ведуть за собою різні правила діалогу.

У змішаному спілкуванні жінки докладають більше зусиль, ніж чоловіки, для того, щоб розмова протікала спокійно.

„Жінка вже давно випередила чоловіка у своїй здатності красиво висловлюватись” [8, с. 57]. Жінки впливають на розвиток мови завдяки своїй стриманості: намагаються у спілкуванні використовувати вишукані й витончені висловлювання, уникають грубих та вульгарних інтонацій. Лінгвістичні здібності жінки набагато глибші, змістовніші, оскільки жінки швидше реагують на сказане: сприймають висловлене та відповідають. Чоловіки у розмові більш стримані, реагують на сказане повільніше, часто вагаються і сумніваються. „Чоловіки смакують кожную фразу, намагаючись знайти відмінності й подібності у звучанні та формі слів, обдуманно підбирають потрібні для висловлення іменники та прикметники. Жінки перевершують чоловіків у розмовному стилі. Їхній вокабуляр не такий різноманітний, але точніший і конкретніший” [5, с. 65].

Мовлення жінок характеризується більшою витонченістю, оскільки в розмові жінка намагається уникати жорстких висловлювань, використовує м'якші, ніжніші, більш естетичні в словесному плані форми. Якщо чоловіки в діалогах зазвичай прагнуть до більш узагальнювальних висловлювань, то жінки майже ніколи не формулюють на початку тему розмови, надають перевагу формам від першої особи.

Ознаки мови чоловіків та жінок, які виявляються на рівні вимови, свідчать про наявність двох різних стилів, властивих чоловікам: мовлення пряме, тверде, дещо грубе, різке, вимогливе, прямолінійне; та жінкам: мовлення спокійне, м'яке, довірливе, мирне, дещо цнотливе, іноді наївне.

Але варто брати до уваги приналежність особи до певної соціальної верстви, вікові, статеві та професійні особливості мовця, зважати на політичні вподобання, релігійне віросповідання, тобто враховувати екстралінгвальні чинники. Хоча, незважаючи на наявність специфічних рис, які характеризують мовлення представників обох статей, варто не забувати, що існують жінки, які висловлюються „по-чоловічому”, і чоловіки, які висловлюються „по-жіночому”.

Звернімося до стереотипу „спражня жінка”. Категорія *споживання* адекватно застосовується до опису стереотипної поведінки чоловіків і жінок. У моделі ідеальної жінки безумовною домінантою в усіх народів була її привабливість. Звідси й особливості чоловічого споживання: воно спрямоване на конструювання не стільки сексапільності, скільки соціальної респектабельності в очах не тільки жінок, але й їхніх батьків, усього оточення. Таким чином, чоловіче споживання не є настільки сексуально орієнтованим, як жіноче [2].

У сексуальній поведінці сучасної жінки важливу роль відіграє так званий принцип *доповнення*. Жіноче споживання багатьох товарів регулюється насамперед принципом доповнення: щоб жінка відбулась як жінка в природному й культурному сенсі, вона має бути доповнена чоловіком, що забезпечується продуманим конструюванням через споживання свого привабливого, принадного образу.

Велику роль у жіночому мовленні відіграє *інтуїція* як складник психокомплексу „спражня жінка”. Інтуїція – скарб жіночої душі, що нагадує предмети для гадання, яка властива магічному кристалу, у який можна заглянути надприродним, винятковим внутрішнім зором [7, с. 80].

Гендерна поляризація настільки енергійно розширює розуміння того, що значить бути чоловіком чи що значить бути жінкою, що внаслідок цього виникла парадоксальна культурна ідея, відповідно до якої „справжній” чоловік і „справжня” жінка істотно відрізняються від просто біологічного чоловіка і біологічної жінки [1, с. 210].

Отже, ми чітко бачимо відмінності й подібності в мовленнєвій поведінці представників обох статей. Дослідження цих питань викликає неабияку цікавість у лінгвістів, але представляти ці ознаки як мовні норми чи антинорми, на нашу думку, не є доцільним.

Література

1. **Беем С.** Линзы гендера : трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Беем. – М. : РОССПЭН, 2004. – 336 с. 2. **Ильин В. И.** Поведение потребителей [Електронний ресурс] / В. И. Ильин. – Режим доступу : <http://www/webstarstudio> 3. **Коатс Дж.** Женщины, мужчины и

язык / Дж. Коатс // Гендер и язык. – М. : Яз. слав. культуры, 2005. – С. 33 – 231. 4. **Милевич И. Г.** Гендер и его стереотипы : функционирование стереотипов в женской публицистике / И. Г. Милевич // Лінгвістика. – 2010. – № 2(20). – С. 193 – 200. 5. **Петренко О. Д.** Мова чоловіків і жінок як одиниця соціолінгвістичного дослідження / О. Д. Петренко, Е. Ш. Ісаєв, Д. О. Петренко // Мовознавство. – 1999. – № 1. – С. 64 – 70. 6. **Соссюр Ф. де.** Курс загальної лінгвістики / Ф. де Соссюр ; пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. – К. : Основи, 1998. – 324 с. 7. **Эстес К. П.** Бегущая с волками : женский архетип в мифах и сказаниях / К. П. Эстес. – К. : София, 2005. – 496 с. 8. **Jesspersen O.** Language : Its Nature Development and Origin. – Copenhagen, 1920. – 187 s.

Олена Красавіна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

„СУРЖИК” В УМОВАХ ДИГЛОСІЇ

„Я рахую, що ми єдиногласно проголосуєм за нашого кандидата” (з розмови), – на вулицях нашого населеного пункту Східної України можна почути подібний вислів. Питання про те, що мовний феномен „суржику” являє собою ненормоване вживання в межах однієї мови слів із іншої або новотворів, що являють собою лексичні одиниці, створені на основі однієї мови за зовнішніми ознаками іншої [2, с. 167] („жильотка”, „в теченіє тижня”, „на следующій неділі”) вважається закритим. Це явище беззаперечно є негативним для розвитку мови як головного засобу спілкування та для формування людської особистості вважається закритим, через те, що мова – це одна з основних визначальних ознак нації, її безпосереднім носієм є народ. Отже, „суржик” є руйнівним не лише в лінгвістичному, а й соціокультурному та національно-ідентифікаційному аспектах.

Для східних регіонів нашої країни, зокрема населених пунктів, які безпосередньо межують із Росією, актуальним є питання двомовності або диглосії. при уживанні кожної з мов у щоденному спілкуванні (на Луганщині це стосується як української, так і російської) слід зважати на поняття мовної

норми як необхідної умови досягнення ефективного спілкування.

Явище диглосії, на наш погляд, є основної причиною появи й функціонування „суржику”, що, у свою чергу свідчить про недостатній рівень мовної компетенції мешканців двомовної місцевості (бідний лексичний запас, поява новотворів на зразок „резінка”, „горкій”, „гошпиталь”; низький рівень мовної організації, порушення граматичних норм „*учити іностранным мовам*”, „*просити про батьків*”, „*отдавать Ольгі*”).

Задля усунення основним мовленнєвих проблем у регіоні, схильному до появи „суржику”, слід врахувати вимоги до мовлення, намагатися унормувувати його за загальним стандартом [12, с. 36] – такий підхід призведе не лише до „розвантаження” розмовної мови, її чистоти й кращого сприймання адресатом, а й до особистісного зростання мовця та підвищення рівня його мовної кваліфікації.

Основними вимогами й мовними нормами, що допомагають зробити спілкування ефективнішим й уникнути вживання „суржику” є:

1) орфоепічні: полягають у правильній вимові звуків і розтановці наголосів, яскравому інтонуванні („*солодкий*” замість „*солодкій*”, „*Ігор*” замість „*Ігорь*”, „*криштал*” замість „*криштал*”);

2) лексичні: полягають у точному розумінні лексичного значення слів, які використовує мовець („*тиждень*” замість „*неділя*”, „*неділя*” замість „*воскресення*”, розрізнення „*протяг*” – „*зустрічний потік повітря*” й „*протягом*” – „*ознаки тривалості дії*”, „*картатий*” замість „*клетчатий*”);

3) граматична: полягає у правильному поєднанні слів між собою, використанні сталих словосполучень („*брати участь*” замість „*приймати участь*”, „*згідно з наказом*” замість „*згідно наказу*”, „*на прохання*” замість „*по проханню*”);

4) морфологічна: полягає у правильному виборі форм слів при їх поєднанні між собою („*голубів*” замість „*голубей*”, „*ходжу*” замість „*ходю*”);

5) стилістична: полягає у використанні мовних засобів, доречних у тій чи тій мовленнєвій ситуації („*гарна дівчина*”

замість „хороша дівчина”, „принадний інструмент” замість „гожий інструмент”);

б) словотвірна: полягає у правильному виборів засобів творення слів („материн” замість „мамін”, „по-узбецьки” замість „по-узбечи”, „вовчий” замість „волчий”).

Отже, при дослідженні мовного феномену „суржику” й шляхів його подолання нами було розглянуто на конкретних прикладах причину його появу, існуючі мовні норми й можливі помилки, спричинені двомовністю, надано практичні поради з виключення „суржику” із повсякденного використання.

Література

1. **Волощак М.** Неправильно-правильно : довідник з укр. слововживання (за матеріалами засобів масової інформації) / М. Волощак. – К., 2000. – 118 с. 2. **Культура** української мови : довідник / за ред. Русанівського В. М. – К., 1990. – 315 с.

Анастасія Куряча

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ОРИГІНАЛЬНІ НОМІНАЦІЇ СУЧАСНОГО ВЗУТТЯ

Взуття є важливою частиною людського побуту. Сучасне життя дає нам багато нового, і взуття не стало винятком. Постійно з’являються нові типи, моделі взуття, і це, звісно, сприяє появі нових оригінальних назв.

Метою статті є з’ясувати варіанти номінації сучасного взуття. Матеріалом для дослідження слугували власні записи.

З поширенням нового фірмового взуття наш лексикон збагачується й новими лексемами. Серед молоді доволі часто можна почути такі: *адідаси*, *адікі* (взуття фірми Adidas); *найки* (взуття фірми Nike); *рібоки*, *ріби* (взуття фірми Reebok). Найчастіше це спортивне взуття різних моделей та типів.

Балетки, *балетоси* – класична модель жіночих черевиків на плоскій підшві або з маленьким стійким каблучком. Балетки отримали свою назву за схожість з професійним взуттям у балеті [3]. Ця лексема має нейтральну конотацію. Використовується в мовленні молоді, переважно в дівочому.

Ботінки, *боты* (рос.) – слово запозичено через російське посередництво з французької мови; фр. *bottine* „ботинок, черевик” походить від *botte* „чобіт” [1, с. 239]. Лексема *ботінки*

використовується в мовленні людей будь-якого віку, а *боти* – найчастіше серед молоді.

Бутси, буцифали, буцифалки (англ. *boots*) – футбольні черевики з твердими задниками, без каблуків, з шипами або поперечними планками на підошві, з подвійними широкими носками для удару по м'ячу. Цю лексему можна зустріти в мовленні чоловіків, особливо спортсменів (футболістів).

Кросівки, кроси, кросачі (англ. *cross* – перетинати) – рід спортивного взуття для бігу. Характерною особливістю є посилений протектор підошви, що підвищує зчеплення з будь-якою поверхнею, також кросівках бувають з амортизаторами й повітряними подушками (це має сприяти поліпшенню комфорту й швидкості бігу) [4].

Подібними до кросівок є *кеди, кедоси, кедани* – спортивне взуття. Створені спочатку тільки для занять спортом, незабаром вони стали повсякденним взуттям для багатьох неформальних угруповань. Слово *кеди* походить від американської взуттєвої фірми „Keds”, заснованої в 1916 році. *Мокасіни, мокаси* (англ. *moccasin*) – 1) в індіанців Північної Америки – м'яке взуття, зшите з одного або трьох шматків шкіри, без твердої підошви, прикрашене орнаментом, 2) еластичне взуття з різноманітного роду вставками (вплетеними, вшитими, настроченими) на місці союзки [2].

Останнім часом дуже модними стали підбори *лабутени, лаби* – взуття модельєра Christian Louboutin. Особливістю цього взуття є червона підошва. Ця лексема використовується серед молоді, особливо в мовленні дівчат.

Туфлі, тухлі, тухалькі (нім. *tuffele / tuffel / pantuffel*, а також від італ. *pantofola*) – взуття на підборах, що закриває ногу не вище щиколотки [3]. Лексема характерна для людей будь-якої статі та віку.

Сучасне зимове взуття в номінації представлено назвою *уггі, уггачі* (взуття фірми UGG). Взуття для чоловіків і жінок, виготовлене з овчини ворсом всередину й гладкою поверхнею назовні, часто з синтетичною підошвою [3]. Цю лексему зафіксовано в мовленні молоді.

Шкари, шкери – взуття. Має негативну конотацію. Ця лексема використовується переважно людьми старшого покоління.

Шузы, шузьяк (англ. shoes – черевики) – молодіжний сленг на позначення взуття: черевики, чоботи [2].

Отже, загальні назви взуття різноманітні, особливо це помітно в мовленні молоді. На сучасному етапі відзначаємо помітний іншомовний вплив на номінацію досліджуваних реалій.

Література

1. **Етимологічний** словник української мови : в 7 т. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 1. – 630 с. 2. **Комлев Н. Г.** Словарь иностранных слов / Н. Г. Комлев. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. – 672 с. 3. <http://ru.wikipedia.org>. 4. <http://ten727.narod.ru>.

Альона Лапта

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СУРЖИК ЯК РОЗМОВНА ФОРМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Подорожуючи Україною, легко можна помітити, що в кожному регіоні є специфічна форма розмовної української мови. Це – суржик. Суржик давно став не тільки культурним феноменом України, але й культурним фактом.

Майже всі вчені говорять про суржик як про понівечену українську мову, через те на всіх мовних рівнях: лексичному, граматичному, фонетичному, – він розглядається як відхилення від норм української мови під впливом російської. Однак на сьогодні однозначного визначення поняттю „суржик” немає.

У тлумачному словнику за редакцією Т. Ковальнової та Л. Ковриги можна знайти таке визначення: „Суржик – елементи двох або кількох мов об’єднані штучно без додержання норм літературної мови, нечиста мова” [3, с. 581].

Суржик виявляється насамперед у масовому запозиченні лексико-фразеологічних росізмів, переважно в українському фонетичному та морфологічному оформленні. Фонетичні та морфологічні, словотвірні росізми є звичайно лексикалізовані, не поширюються як регулярне явище на всю масу однотипних українських лексичних одиниць: *хороший, нада* (рос. *надо*), *канешно* (рос. *конечно*), *спасіба, сімпатичний, сємдесят*. Власне

морфологічні, а також синтаксичні росіїзми трапляються значно рідше: наприклад, форми мн. іменників на -а (-я) замість -и(-і): *два дома, два вчителя* [2, с. 24].

Багато носіїв української мови вже не відчуває помилок, наприклад у фразах „*губити природу*”, „*губимо інтелектуальні сили*”, слова *губити, загубити* не є відповідниками до всіх значень російських *терять, потерять*. Вони повинні вживатися тоді, коли означають „втрачати конкретний предмет унаслідок недбалості, неухважності”: *часто гублю олівці, загубив ключі, загубив гаманець з грішми* та ін. Якщо йдеться про назви абстрактних понять, то в мові закріплено інші відповідники до російського поняття *терять*: *йому нема чого втрачати*.

Слово *втрачати* здебільшого вживається коли йдеться про втрату чи шкоду абстрактного характеру: *втрачати ілюзії, надії, спокій, розум, сором*. Отже, не *губимо природу, а знищуємо природу, не губимо час, а марнуємо час* [1, с. 163].

Подальша доля суржика в сучасній Україні безпосередньо пов'язана з перебігом і наслідками конкуренції між українською та російською літературними мовами й залежить уже від загального розвитку мовної ситуації в країні. Безперечно, певне значення при цьому матиме й подальше становлення власне українського просторіччя [2, с. 29]. Однак просторіччя як цілком стихійне явище може формуватися на власній мовній основі навіть за нормальних умов для функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, як це не прикро, досить довго; завершення ж формування розмовного стилю української літературної мови як необхідної умови повноцінного функціонування ряду явищ культури, що спираються на мовну основу, – зокрема кіно й театру, мови естрадних пісень на побутову тематику, мови гумору – відбувається паралельно з переходом на українську літературну мову в повсякденному спілкуванні широких верств населення [Там само, с. 30].

Отже, суржик – це мовна реалія, яка буває тільки в народів з важкою, драматичною історією. В Україні суржик – це результат русифікації. Сподіваємося, що скоро мова відродиться й суржик залишиться в минулому.

Література

1. Кононченко Ю. О. Ще раз про суржик / Ю. О. Кононченко, Т. С. Пінчук // Слобожанська бесіда. – 2007. – С. 161 – 164. **2. Тараненко О. О.** Українсько-російський суржик : статус, тенденції, оцінки, прогнози // Мовознавство. – 2008. – № 1. – С. 24 – 30. **3. Тлумачний** словник української мови / уклад. Ковальова Т. В., Коврига Л. П. – Х. : Синтекс, 2005. – С. 581.

Таїсія Лемешевська

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЖАРГОН СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

*Чи шукаючи слів непочатих,
Чи збиваючись на жаргон, -
Летимо на нічний Хрещатик,
Як метелики на вогонь...*

(Оксана Забужко)

Важливим здобутком кожного народу є його рідна мова, оскільки саме в ній найповнішою мірою відображені й зафіксовані всі моменти його світосприйняття, буття, його історичний шлях. Культура мовлення суспільства – це найяскравіший показник стану його моральності, духовності, культури взагалі. Проте не завжди ми можемо спостерігати ці прояви толерантності до мови в мовленні сучасного суспільства, особливо молоді. Бо мова молодого покоління має дещо своєрідні риси, які прийнято називати *молодіжний жаргон*.

Жаргон (від фр. *jargon*) – мовлення соціальної або професійної групи, що відрізняється від загальнонародної мови особливим складом слів і висловів. Це умовна мова, зрозуміла тільки певному середовищу, у ній багато штучних, іноді умовних слів і висловів [3, с. 150].

Молодіжний жаргон стає засобом спілкування великої кількості людей. Носіями такого жаргону є люди від 12 до 30 років. Проте молодіжний сленг активно входить до загальнонародного вжитку й використовується як ефективний засіб емоційного та експресивного мовного впливу [2, с. 141].

Сленг охоплює практично всі галузі життя, описує практично всі ситуації, оскільки сленгове слово народжується як

результат емоційного ставлення мовця до предмета розмови. Людині важливо не тільки „що” сказати, але й „як” сказати, щоб бути цікавим оповідачем.

Створення жаргонів найчастіше відбувається за допомогою таких засобів: 1) переосмислення слів побутової мови (*перо* – *ніж*, *записати* – *зарізати*, *сіно* – *табак*, *літати* – *швидко їздити*); використання професійної термінології (*віддати кінці* – *піти*, *драїти* – *бити*, *нема чим крити* – *нічим відповісти*); 2) запозичення з інших мов (*циганської*: *ракло* – *босьяк*, *заначити* – *сховати*, *шур* – *злодій*, *хана* – *кінець*, *смерть*; з *єврейської*: *шухер* – *небезпека*, *шмон* – *трус*, *сари* – *гроші*) [2, с. 142].

Молодіжні жаргонізми відзначаються високим ступенем поширеності серед осіб і молодшого покоління й старшого віку, наприклад: *халява/на халяву* – подія, яку не чекали; *лажа* – ситуація, подія, що спричинила клопіт, проблеми; *шара/на шару* – отримати щось безкоштовно, за чийсь рахунок.

Серед зафіксованих молодіжних жаргонізмів виділяються: 1) жаргонізми, пов’язані з процесом говоріння: *баклянь бистріш* – говори швидше; *чесати* – казати неправду; *фільтрувати базар* – бути обережним у виборі висловів; 2) жаргонізми, пов’язані з процесом ходіння: *десь шлятися* – ходити десь без поважних причин; *лазити*, *бовтатись*, *шорхатись* – повільно йти, не поспішати; 3) жаргонізми, пов’язані з процесом навчання: *забити на пари* – не з’явитись на заняття; *профілонити пару* – прогуляти заняття [1, с. 144]. Окрему групу становлять жаргонізми, які використовуються лише студентством: *курсак*, *лекціонка*, *препод*, *універ*, *хвостік* (*хвостівка*) тощо [1, с. 144].

Отже, жаргони з молодіжного сленгу активно входять до загальнонародного вжитку й використовуються як ефективний засіб емоційного мовного впливу. Жаргонізми постійно набувають нових форм та відтінків, створюють необмежений мовний простір і для спілкування людей, і для дослідження.

Література

- 1. Жинжикова І. В.** Студентська жаргонна фразеологія на Старобільщині / І. В. Жинжикова // Слобожанська бесіда. – 2007. – С 144 – 146. **2. Белоусова І. О.** Арго. Жаргон. Сленг / І. О. Белоусова // Слобожанська бесіда. – С. 141 – 143. **3. Топорова І. М.** Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1989. – 318 с.

Дарина Лонська

(Старобільський факультет
ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ РЕАЛЬНОГО УКРАЇНСЬКО- РОСІЙСЬКОГО БІЛІНГВІЗМУ

Україна як самостійна держава виникла не так давно. Але багато чого вже зроблено. Одним з важливих кроків ще напередодні незалежності нашої держави є прийняття закону про державну мову в Україні. У статті 10 Конституції України записано: „Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України” [2, с. 5]

У складі України спостерігається перевага українців (77,8 %), росіян (17,3 %), а згідно з переписом населення 2001 року загалом в Україні зафіксовано представників більш як 130 етносів. Українську мову вважають рідною 67,5 % населення, для 29,6 % рідною є російська мова.

З двадцяти семи регіонів України переважно російськомовні (Севастополь, Крим, Донеччина та Луганщина). Тому саме в нашій краї, на сході України, поширилося явище українсько-російського білінгвізму.

Білінгвізм (двомовність) – специфічний стан суспільного життя, при якому спостерігається та є визнаним факт функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави. Через те, що в сучасному світі практично немає етнічно „чистих” держав, білінгвізм як явище отримав значне поширення. Серед типових прикладів країн з офіційним білінгвізмом є Канада, Бельгія, Фінляндія, Казахстан та ін.

Білінгвізм – це можливість груп населення спілкуватися двома мовами (таких людей називають білінгвами).

У чистому вигляді білінгвізм – непогане явище. Як сказав хтось з відомих: „Скільки я знаю мов, стільки разів я людина”. Але є й недоліки: там, де дві мови, існує загроза появи суржику, суржикового мовлення, що призводить до засмічення мови неправильними, перекрученими словами.

То що ж таке суржик? Суржик – це елементи двох або кількох мов, об'єднаних штучно, без додержання норм літературної мови. Питанням суржику займалися учені: Б. Антоненко-Давидович, М. Лесюк, та ін.

На жаль, ця тема в Україні є надзвичайно болючою. Зразком цього є написання імені відомої співачки Тетяни Недельської, яке часто пишуть „*Тат'яна Недельська*”. Де всупереч всім правилам після „т” перед „я” з'являється апостроф. Та й прізвище написано так, що ледь вимовляєш. З'являються такі імена, як *Анна, Єлена, Альона, Крістіна, Ніколай, Нікіта, Кіріл* та багато інших. Побутує в нашому південно-східному регіоні й безліч кодифікованих власних назв: *Красний Луч, Первомайськ, Северодонецьк, Южноукраїнськ, Красний Лиман, Красноармійськ...* [1, с. 41].

За словами О. Шевчук, молоді люди – етнічні українці, які народилися в незалежній Україні, не можуть вільно й грамотно висловлювати свої думки державною мовою, тому що великого впливу набуває російськомовне міське оточення, яке тисне на недеформовану мовну особистість, що призводить до постійного перемикання мовних кодів: коли відчувається брак мовленнєвих навичок української мови, спрацьовує російська, що заповнює порожні ланки мовної структури української.

Велика роль у подоланні цих недоліків та у формуванні мовної культури молодих людей належить навчальним закладам, які повинні навчити дітей і молодь відчувати слово, контролювати своє мовлення. Мовець починає цілеспрямовано відмежовувати норми однієї мови від іншої, мозок програмує не тільки зміст повідомлення, а й мовну модель [5, с. 30].

Двомовність не шкодить її носієві, якщо в суспільстві панує етнонаціональна толерантність. Дослідники двомовності наголошують на важливій ролі спеціальних освітніх програм,

що враховують специфічні потреби білінгвів. Сучасні методи освіти ще не відповідають цим вимогам.

Велика роль у подоланні мовних помилок, пов'язаних із змішуванням двох мов, відводиться засобам масової комунікації: радіо, телебаченню, пресі. Особливої уваги заслуговують передачі, у яких озвучуються поширені мовні недоліки й наводяться їхні правильні відповідники. Проблем, пов'язаних з двомовністю, багато, і їх треба вирішувати.

Література

1. **Воронич Г.** Малоукраїнська українська мова / Г. Воронич // Дивослово. – 2008. – №7. – С. 41 – 45.
2. **Конституція** України. – К., 1996. – 63 с.
3. **Ніколенко В.** Вплив дитячого білінгвізму на розвиток індивіда / В. Ніколенко // Дивослово – 2009. – № 9 – С. 27 – 31.
4. **Свердан Т.** „Суржикізація” сучасних видань для дітей / Т. Сведан, Л. Радик // Дивослово. – 2006. – №2. – С. 40 – 43.
5. **Шевчук О.** Донецький суржик : причини появи і специфіка функціонування / О. Шевчук // Дивослово. – 2010. – № 6. – С. 30 – 33.

Лариса Лук'янченко

(ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”)

МОВА ІНТЕРНЕТ-ЗМІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Розглядаючи проблеми, пов'язані із засобами масової комунікації, зазначимо, що з кінця 90-х років минулого століття в Україні поряд з пресою, радіо й телебаченням з'явився четвертий вид медіа – Інтернет-ЗМІ. Хоча у світі серед правників і журналістів і досі тривають суперечки щодо того, чи справді Інтернет-ЗМІ можна вважати окремим видом медіа. На нашу думку, Інтернет-ЗМІ потребують детального розгляду, адже в контексті розширення інформаційного простору, стрімкого розвитку науки й техніки Інтернет-ресурси відіграють значну роль у житті людини, яка в стрімкому потоці життя все-таки має бути в курсі подій, що відбуваються в нашій країні та за кордоном.

Аналізуючи мову засобів масової інформації загалом, можна помітити тенденцію до розширення стильових меж, збільшення ненормованості мовлення публіцистичного дискурсу. Про це свідчить вільне використання лексичних

одиниць, не характерних для норм публіцистичного стилю. Можна відзначити використання жаргонізмів, арготизмів, молодіжного сленгу. Так, сьогодні вже нікого не здивує на сторінках всеукраїнських ЗМІ присутність таких лексем, як *лохотрон*, *охламон*, *тусовка*, *смердючка* та похідних.

Якщо мова друкованих ЗМІ, радіо та телебачення хоч якось регламентується, принаймні не всі „шедеври” народної творчості потрапляють на сторінки ЗМІ, а наявність лексем розмовного стилю покликана привернути увагу читача, глядача до свого твору, то мова Інтернет-ЗМІ позбавлена будь-яких обмежень. Діяльність усіх телерадіоорганізацій, що працюють в Україні, регулюється, крім Конституції, Законом про телебачення та радіомовлення в Україні, частково Законом про рекламу, а також Законом про мови. Наглядати за дотриманням телерадіокомпаніями законодавства має Національна рада з питань телебачення та радіомовлення. Як відомо, Закон „Про мови” в Україні не поширюється на віртуальні ЗМІ.

Аналізуючи проблеми ЗМІ, що існують на сьогоднішній день, чи не найпершою є переважання російськомовних ЗМІ в Україні й у Луганську зокрема. Серед друкованих ЗМІ українськомовними є газети „Україна молода”, „Голос України”, „Товариш”, інші ж видання друкуються виключно російською мовою, до того ж не можуть похвалитися великою інформативністю (такі газети, як „Експресс-новости”, „Восточный курьер” носять здебільшого рекламний характер).

Отже, завдання мас-медіа зводиться сьогодні переважно до інформування аудиторії без будь-яких побічних ефектів (аналізу, коментування, порівняння тощо) і створення в неї емоційної задоволеності від отриманих відомостей про події та осіб, які є головними дійовими персонами в них. Інтернет-ЗМІ здебільшого є електронними варіантами друкованих ЗМІ. Якщо проаналізувати ситуацію з електронними ЗМІ в Луганську, на сайті „Віртуальний Луганськ” (який, до речі, є російськомовним) можна знайти посилання на електронні версії газети „Жиця”, газети „Аист”, луганського рекламно-інформаційного щотижневика „Кур’єр”, луганської обласної газети „На днях” та Луганської обласної державної телерадіокомпанії.

Однією з причин переважної російськомовності українського інформаційного Інтернет-простору є, безперечно, зосередженість медіа-ресурсів і більше поширення мережі в русифікованих центрах сходу, яким і є Луганськ.

Поряд із засиллям російськомовності ЗМІ наголосимо на недосконалому мовному оформленні Інтернет-ресурсів. Оскільки ЗМІ, що виходять у всесвітній мережі, не підпорядковуються Закону про мови, не регламентові законодавчо, відзначаються недоліки в мовному оформленні статей електронних ЗМІ.

Інтернет-ЗМІ рясніють великою кількістю граматичних, орфографічних помилок, стилістичних недоречностей, речення часто не мають чіткої структури та логічної завершеності. Якщо взяти опубліковані на сайті ЛОТ новини, можна виділити:

– недоречності на синтаксичному рівні: речення не мають логічної чіткості та послідовності викладу думок: *Виявилось, що в низці районів області жодних зрушень у покращенні умов життя людей з обмеженими фізичними можливостями. У цьому випадку не береться до уваги різниця між оформленням усного тексту (новини для телебачення), у якому коментатор може зробити певні правки по ходу розповіді, і писемного тексту (яким є новини на сайті); У Міловому, Новоайдарі, Попасній нема під'їздів до місцевих адміністрацій. Як і коли збираються змінити ситуацію, знають наші кореспонденти* (останнє речення недоречне для читача новин, оскільки текст спочатку був розрахований на теленовіни з репортажем, а потім просто був перенесений на сайт ЛОТ);

– часте вживання просторічної лексики, якій немає місця в офіційних новинах: *Олександр Антіпов чергового разу влаштував розбір польотів; На килим у великій залі зі всієї області зібралися як представники влади, так і постраждалої сторони, себто інваліди; Губернатор дає своїх заступників та представників місцевої влади за невиконання президентських та кабмінівських рішень; здебільшого для розмовного мовлення є й використання універбатів на -к(а). Спеціалізовані тролейбуси та автобуси коштують надто багато. А у маршрутки вхід таким людям знову ж закритий.*

Усі ці приклади свідчать не лише про мовну безграмотність, а й про відсутність українського складу мислення. Неозброєним оком видно, що текст було перекладено з російської мови, часто з калькуванням певних російських штампів, а не написано українською мовою.

Отже, в умовах недостатньої представленості текстів українською мовою в ЗМІ і в Інтернет-ЗМІ держава мала б шукати способи захищати мову титульної нації у віртуальному просторі й стимулювати написання текстів українською мовою, а не калькувати російськомовні тексти, у яких позначений склад мислення російського, а не українського народу.

Фаридун Майнаєв

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОГО СЛЕНГУ

Для з'ясування сутності сленгу варто зануритися в історію, адже загальновідомо, що він як професійний жаргон ремісників минулого був засобом конспірації. У XVIII – XIX ст. на Полтавщині, де кобзарство було досить поширеним явищем, сліпі бандуристи мали власний сленг, який називався *лебійською мовою* й був незрозумілий навколишнім. Деякі номінації „лебійської мови” фігурують у сучасному молодіжному сленгу, зазнавши певних деформацій: *лахати* – утворилося від „*дерти лаха*”, що означало *сміятися*. Підтвердження вживання окремих сленгізмів мандрівних лірників у сучасному молодіжному сленгу знаходимо в оповіданні Г. Хоткевича „Сліпець”: „*Оце, – думаю, – клево*” [1, с. 254].

Уживання сленгізмів засвідчено й у першому творі сучасною українською мовою „Енеїда” І. Котляревського: „*Борців як три не поденькуєш, на моторошні засердчить; і зараз тяглом закишкуєш, і в буркоті закендюшить*” [3]. Ці сленгізми є різновидом соціодіалекту – тарабарські мови. Вона виникає на основі метатези (перестановки складів, звуків, коренів слів), щоб зробити висловлювання незрозумілими для інших. Тож, корінням своїм це явище сягає сивої давнини.

Серед шляхів збагачення сучасного українського сленгу особливо виділяється запозичення з інших мов:

• „мані” – від англійського слова „*money*” – гроші, зберігається лексичне значення слова в обох мовах, уживання варіанта *мані* ґрунтується на фонетичній основі;

• *Girl* – *гурла* – дівчина; невдала інтерпретація лексеми.

Існують і інші випадки сленгових новоутворень:

• заміна значення слів літературної мови іншим, що додає мовленню іронічного забарвлення (*базар* – торгівля на відкритому місці – мовлення) ;

• заміна слів їх семантичними синонімами, що мають не зовсім доречний смисловий відтінок (*іди сюди* – *мандруй сюди* – *мігруй сюди*);

• невдала інтерпретація лексем, які походять з англійської мови (*speak* – *спікати* – говорити; *father* – *фазер* – батько);

• мовні ігри (перекручування) українських слів (*хаза* – хата);

• використання закону економії мови (комп’ютер – *комп*, клавіатура – *клава*) [2].

Необхідно розрізняти сленг і суржик та просторічні висловлювання. Адже сленг може бути використаний і в мовленні освічених людей, представників певної вікової або професійної групи (*Професор ВНЗ: „Деякі студенти сподіваються на шару скласти сесію”*). Просторічні ж (у більшості грубі) висловлювання, суржик вирізняють людей низького рівня освіти. Звичайно, сленг більш характерний для молоді, але має свої відмінності залежно від середовища й озвучує реалії життя саме в цьому оточенні, наприклад, серед студентів побутують такі лексичні одиниці:

душляти – прогулювати пари;

стіпуха – стипендія;

хвіст – академічна заборгованість.

У сленговому мовленні школярів трапляються слова, що відображають шкільні буденні явища та проблеми:

плавати – погано знати матеріал;

врубатися – намагатися щось зрозуміти;

шпора – письмова підказка [1].

Останнім часом до переліку соціальних діалектів увійшов новий – *діалект спілкування в Інтернеті*. Виникнення цього явища є цілком закономірним, адже українська аудиторія

користувачів Інтернету на 6 жовтня 2010 року становила 12900000, за даними „InMind” [5, с. 71]. Цей новий діалект отримав назву „надонківський сленг”, або „олбанська мова”. Хоча цей термін, за даними Вікіпедії, уживається з 2000 року, роком народження „олбанської мови” можна вважати 1916, коли поет і художник-футурист Ілля Зданевич під псевдонімом Ільязд написав п’єсу російською мовою з навмисними орфографічними помилками, назвавши її „изык албанскай”. Сутність цього соціодіалекту полягає в стилістичному прийомі, спрямованому на досягнення експресивно-комічного ефекту шляхом зумисно помилкового написання слів: „аФФтар”. Простежується два етапи еволюції цього сленгу. На першому він просто імітував помилки не дуже грамотної людини, яка пише так, як вимовляє: „Аффтaр, пеши иче”. Такий собі варіант фонетичного правопису. Однак за цим першим етапом відбувся другий, де спостерігаємо зовсім інше явище: мовна гра, де носій мови точно знає, як слово пишеться правильно, і свідомо змінює написання так, щоб воно стало якомога незвичнішим: „кренеДкО”, „хлопчЕГа” [4, 36].

Сергій Лук’яничук у своїй статті „Олбанський жаргон української мови” наводить досить цікавий приклад: „*Король Швеції ето вам не принц Дацкій І поетому ми сьогодні сиділи в офісі півтори години за замкненими вікнами і балконами виходити на балкони було ніззя, видно не хотіли щоб ми чоґось на голову його величності не кинули*))) *курити не полагалось в ето врэмя (оскільки ми куримо тіко на балконі), і виходити з офіса теж*” [4, с. 36].

Цікавим є ще одне явище – *смс-сленг*. На відміну від мовних інтернет-ігор, смс-сленг виник із цілком прагматичних причин, а саме через потребу вмістити якомога більший обсяг інформації в якомога меншій кількості символів („класичні” смс уміщали не більше 160 знаків латиною). Звідси – скорочення слів, відсутність розділових знаків, навіть пробілів (кожне нове слово починається з великої букви). Окрім кількості символів, не менш важливу роль відіграло бажання спростити їхній набір. Саме цим, до речі, можна пояснити перетворення „класичного” смайлика **J** на послідовність дужок))) . Це явище в лінгвістиці отримало назву *мовна компресія*. Помилковим буде вважати

смс-компресію сучасним винаходом. Дослідники середньовічних мечів звернули увагу на те, що на клинках XIII ст. трапляються дивні написи, які не можна асоціювати ні з іменем майстра, ні з іменем власника: SOSMENCRSOS або NONON. Фахівці вважають, що за цими абрєвіатурами прихована молитована фраза чи цитата з Біблії, закодована окремими літерами слів [4, с. 37].

Отже, сленг існував завжди. Можна навіть стверджувати, що він буде й надалі існувати. Він є ні добром, ні злом – він є як форма існування мови, як засіб спілкування. Утім, зверніть увагу: поки середньовічні книжники „бавилися в слова” (а вони це робили негірше за сучасних блогерів), порушуючи при цьому мовні норми латини, вона залишалася живою. Натомість стовідсотково нормативна мова – це мова мертва.

Література

1. **Дзензелівський Й. О.** Арго нововижницьких кожухарів на Волині / Дзензелівський Й. О. // Українське і словянське мовознавство : зб. пр. – Л., 1996. – С. 245–285.
2. **Кодратюк О.** Словник сучасного українського сленгу / О. Кодратюк. – Х.: Фоліо, 2006. – 350 с.
3. **Котляревський І. П.** Енеїда / І. П. Котляревський. – К.: Наук. думка, 1968.
4. **Лукянчук С.** Олбанський жаргон української мови / С. Лукянчук // Укр. тиждень. – № 41 (50), 2008. – С. 36 – 37.
5. **Мацюка О.** Внесок Донбасу в український сектор Інтернету / О. Мацюка // – Донецьк : Укр. культур. центр, 2010. – С. 71 – 73.
6. **Словник** таємної мови українських лірників і шаповалів. – Режим доступу : ua.etymology
7. **Тасмна** лебійська мова. – Режим доступу : ua.etymology
8. **Тасмна** мова кобзарів. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki
9. **Ференц Н. С.** Мова розмовна, літературна, художня // Основи літературознавства. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/16850303/literatura/hud>

Анастасія Мархоцька

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

РИСИ ДО МОВНОГО ПОРТРЕТА ПРЕДСТАВНИКА МОЛОДІЖНОГО НЕФОРМАЛЬНОГО СУБКУЛЬТУРНОГО УГРУПУВАННЯ ЛУГАНЩИНИ

Молодіжний сленг, як відомо, уже понад два десятиліття є одним з найактуальніших питань мовознавчих наукових дискусій. Нами було помічено, що молодіжний сленг не є однорідним і цілісним мовним феноменом, а поділяється на підгрупи залежно від середовища його побутування, наприклад, сленг „брокерський”, „реперський”, „клубберський” тощо.

Завданням нашого дослідження є з'ясування визначних рис мовної особистості типового представника неформального субкультурного молодіжного угруповання Луганщини (так званого „рокера”), додання рис до його мовного портрета.

У процесі спостереження за мовленням представників неформальних молодіжних субкультурних угруповань Луганщини нами було помічено й виділено його характерні риси:

– використання сленгових слів і виразів („могильник” – мобільний телефон, „чоп” – чопер, модель мотоциклу з витягнутою передньою рамою, „крокодил” – будь-який акорд, що охоплює декілька гітарних ладів);

– своєрідна система неформальних прізвиськ (*Цойка* – прихильниця творчості Віктора Цоя, *Ваня-Нірваня* – прихильник творчості гурту „Nirvana”, *Ельф* – хлопець, за зовнішніми ознаками подібний до фантазійного образу ельфа);

– система неофіційних топонімів, пов'язаних із важливими для середовища представників неформальних субкультурних угруповань подіями (*Бібліотека* або *Бібка* – місце біля бібліотеки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, популярне місце неформальних зустрічей, *Фак* – сквер Пам'яті, аналогічно; *Тараска* – Тарасова гора, місце проведення щорічного з'їзду байкерів);

– часте цитування пісень відомих рок-гуртів („*I was crying when I met you...*” – використовується при непорозумінні між друзями чи коханими, слова з пісні „Crying” гурту „Aerosmith”; „*А вона, а вона сидітиме сумна*” – використовується як спроба підняти дівчині настрій, слова з пісні „Вона” гурту „Плач

Єремії”; „*Жизнь не вернешь: вольному – воля*” – у ситуації, коли нічого неможливо змінити, слова з пісні „Вольному воля” гурту „Чёрный кофе”);

– своєрідна система евфемізмів та перифраз на позначення різних явищ, предметів і понять („*тра-ля-ля його по нотах*” – лайливий вираз, допомагає уникнути вживання нецензурних слів, „*іди до Люсі*” – аналогічно, „*він грає, як Кіркоров, і шуткує, як Петросян*” – вельми несхвальна оцінка вмінь і навичок).

Отже, мовний портрет представника молодіжної неформальної субкультури Луганщини є багатогранною, складно організованою системою, що характеризується:

- кількісним багатством словникового запасу (разом із загальноновживаною лексикою використовуються сленгові та інші специфічні лексичні одиниці);
- відносним дотриманням мовних норм порівняно з пересічним мовцем (послідовність, доречність, точність, логічність, урахування мовленнєвої ситуації, адресата мовлення, місця спілкування);
- образністю мовлення (через звернення до пісенних образів; усвідомлення важливих для субкультури архетипів та міфологем, наприклад, *образів хреста, черепа, вогню, вітру* тощо);
- індивідуальними особливостями кожного мовця (відсоткове співвідношення використуваних лексичних одиниць, інтонація, особливості світогляду).

Отже, типовий представник неформального молодіжного субкультурного угруповання є непересічною особистістю й у психологічному та соціокультурному, й у мовленнєвому аспекті, що дає підґрунтя для здійснення подальших наукових розвідок в окресленому напрямі.

Олександра Молчанова

(ВП „Лисичанський педагогічний коледж”)

**СУРЖИКІЗМИ В СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРКАХ
СЕРЕДНЬОГО ПОДІНЦІВ'Я**

Тривалий розвиток та уніфікація генетично споріднених мов, української й російської, в умовах мовної політики зросійщення, що її послідовно втілювали уряди Російської імперії та СРСР в Україні, спричинили „зміни національних рис мови” [4, с. 11] та виникнення й поширення змішаного мовного явища під назвою суржик.

В україністиці напрацьовано розгалужений терміноряд, кожна лексема якого вільно вживається на позначення суржику як мовного явища: суржик (мовний гібрид, мішанець), язичіє (І. Франко про мовний гібрид у діяльності галицьких москвофілів), (малоросійський, великоміський) жаргон (І. Огієнко, С. Смаль-Стоцький, В. Чапленко, Ю. Шевельов), форма просторіччя (К. Ленець, В. Товстенко, В. Труб), суперінтерференція (В. Манакін), макаронізм (Я. Радевич-Винницький) тощо. Зрозуміло, що кожне зі слів, наведене в переліку, має свою термінологічну мотивацію.

Глумачний словник української мови фіксує слово *суржик* у двох значеннях, пор.: 1. *Суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса та ін.; борошно з такої суміші;* 2. *(перен., розм.) Елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова* [2, с. 854].

Це мовне явище є фаворитом у мовленні інформантів східнослобожанських говірок Середнього Подінців'я.

Завданням нашого дослідження стало спостереження за явищем суржикізмів у мовленні мешканців кількох сіл Кременського району та міста Лисичанська. Ми намагалися довести, що суржикізми – це лінгвістичний феномен як результат двомовності досліджуваного ареалу.

Наведемо фрагмент словника зі словами-суржикізмами в такій послідовності – суржикізм, літературна форма, фрагмент дискурсу, назва населеного пункту:

Базарь – базар. Ходімом на базарь (Крем).
Балакать – говорити. Давай побалакаємо (Черв).
Боліє – хворіє. Тетяна зараз боліє (Піщ).
Волостя – волосся. У тебе гарне волостя (Черв).
Вторий – другий. Давай, підеш вторим (Черв).
Заместо – замість. Використай олівці заместо фарб (Крем).
Здрасте – здрастуйте. Здрасте, Людмила Володимирівно
(Новдруж).
Зеркало – дзеркало. Подивися на себе у зеркало (Черв).
Іще – ще. Мені потрібно іще більше грошей (Новвод).
Канешно – звичайно. Канешно, його Ви любите більше
(Новвод).
Картошка – картопля. Ходімо копати картошку (Лисич).
Коробок – скриня. Склади все у коробок (Крем).
Кульок – пакет. Це не мій кульок (Черв).
Магазін – магазин. Сходи в магазін (Крем).
Одіяло – ковдра. Принеси мені одіяло (Новвод).
Пасіба – спасибі. Пасіба за все (Піщ).
Первий – перший. Мій брат іде у первий клас (Черв).
Підойде – підійде. Сьогодні він обов’язково підойде (Черв).
Понравився – сподобався. Він мені дуже понравився
(Новвод).
Правильно – правильно. Вона відповіла правильно (Новвод).
Семочки – насіння. Купи, будь ласка, семочек (Новод).
Сояшник – сояшник. Сояшник уже зійшов (Черв).
Стулка – стілець. Принесіть мені стулку (Крем).
Сьодні – сьогодні. Сьодні я дуже втомилася (Черв).
Тормозок – харчі. Візьми із собою тормозок (Піщ).
Фотка – фотокартка. Зроби мені фотку (Крем).
Хворає – хворіє. Тамара хворає (Крем).
Шо – що. Шо мені робити (Новвод).
Шось – щось. Шось мені не хочеться (Лисич).

У сучасній україністиці немає однастайності у визначенні соціальної бази формування суржику. Одні дослідники пов'язують генезис суржику з середовищем російськомовних великих міст, інші вважають його надбанням сільської мови та культури, інтегрованої в міський мовний побут [1, с. 24]. Ми представили суржикізм і промислового міста, і сільської місцевості.

Розмірковуючи про перспективи звуження суржикомовного лінгвопростору, Л. Ставицька зазначала, що хоч і мають рацію дослідники, які характеризують внутрішній духовний світ суржикомовців як світ „напівграмотності, розпорошеності, безпорадності, пригніченості, скигліства, в'ялості, піддатливості й налаштованості на сплески агресії, нарешті самоїдства, самоприниження, покори, догідливого плазування на колінах перед сильним, благального жебрання і моління на ярмо” [3, с. 142], проте самі мовці цей світ так не оцінюють. Адже пересічна людина користується тією розмовною мовою, яку знає, яка міститься в її генетичному коді. Тож, розмірковуючи про культуромовний аспект суржикової мови Середнього Подінців'я, слід пам'ятати про лояльність до цієї мови не в плані її культивування, а в аспекті коректного викорінення шляхом плекання українськомовних засобів вираження.

Список скорочень

Крем – Кремінне, *Лисич* – Лисичанськ, *Новдруж* – Новодружеськ м. Лисичанська, *Піщ* – Піщане Старобільського р-ну, *Черв* – Червонопопівка Кремінського р-ну.

Література

1. **Мовна** політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. – К. : Видав. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. – 363 с. 2. **Словник** української мови : в 11 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ; під ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980. 3. **Ставицька Л. О.** Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови / Л. О. Ставицька. – К. : Критика, 2005 – 464 с. 4. **Фудерер Т.** Суржик : термінологічна парадигма і лінгвістична природа / Т. Фудерер // Наша газета : Загреб, 2010. – № 2(79). – 34 с.

Владислав Мораренко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

АГЕНТИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

На сьогоднішній день ми отримуємо й запам'ятовуємо багато інформації. За даними різноманітних соціологічних опитувань, рівень загальної культури українців суттєво знизився порівняно з 80-ми роками ХХ ст. і не останню роль у цьому відіграють ЗМІ. Саме вони впливають на світогляд людей та формують їхній культурний рівень. Незважаючи на те, що держава має свою політичну організацію та органи управління, ЗМІ вважають третьою силою, яка здатна впливати на сприйняття світу, самооцінку особистості та відносини з реальністю.

Соціологи прогнозують, що в майбутньому владою в державі буде володіти не президент, а медіа-магнати – олігархи, які керують багатьма медіа-концернами. А через ЗМІ вони впливають на наші думки та світогляд, а також контролюють усі суспільні процеси. Для того, щоб не знизити культурний рівень при сприйнятті різної інформації треба критично осмислювати її, слід пам'ятати, що інформація, яка охоплює весь наш зовнішній світ є лише частково достовірною і тому її варто ретельно аналізувати перш, ніж робити будь-які висновки. Кожне речення, кожне слово, кожна буква, а також інтонація можуть впливати на наш мозок, а також викликати надзвичайну реакцію людини в простій ситуації.

Існує багато чинників, які формують нашу культуру, громадянську позицію та світогляд, але пам'ятаймо, що ми самі є творцями нашої долі. Прикладом різноспрямованого подання однієї події є популярні українські телеканали. Нещодавно ми спостерігали за скандалом, який розгорівся внаслідок незвичайної поведінки студентки Києво-Могилянської академії Дар'ї Степаненко. Канал „1+1” повідомляв, що „студентка Києво-Могилянської академії *вдарила* Дмитра Табачника 22 вересня букетом квітів. Після цього вона забрала свої документи з університету. Причиною цього стало засудження з боку керівництва академії. 16 вересня студентська колегія за участю президента університету Сергія Квіти позбавила Степаненко

університетського диплома”. Телеканал „Інтер” повідомляє інформацію в іншому трактуванні: „Дар’я Степаненко *дала ляпаса* Табачнику букетом квітів, після чого міліція затримала студентку Києво-Могилянської академії за те, що вона *дала ляпаса* квітами міністру освіти і науки Дмитру Табачнику під час проведення саміту міністрів освіти СНД”. Інтернет-видання „Studportal.com.ua” повідомляє: „Вчинок Дар’ї Степаненко – суспільний протест усіх студентів проти реформ Дмитра Табачника в системі освіти. Лише таким вчинком можна привернути увагу до проблем сучасного студентства”. Цей приклад ілюструє, як по-різному подають цю інформацію, а також формують наш світогляд та громадянську думку.

На наш погляд, державі потрібно повністю, а не частково контролювати ЗМІ, тоді вона реально зможе контролювати всі процеси в медійному просторі та всі засоби масової інформації. Це потрібно зробити незважаючи на демократію, яка не гарантує достовірної інформації з боку ЗМІ.

Вікторія Нехаснко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ДИТЯЧІ ПАРАВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ

Супровідними для вербального мовлення, зокрема усного, є знакові засоби (кінеми), що відіграють значну роль у процесі спілкування. Типологія мов різноманітна. Найвиразнішими видами є: мануальні (жести), мімічні (рух м’язів обличчя), та пантомімічні (рух тіла, голови) [1, с. 466].

У малому віці навичками рефлексії діти не володіють, не вміють керувати своїм почуттям. Вони тільки можуть пхикати, плакати, кидати іграшки, проситися на ручки, чіплятися за маму.

Доречним буде навести деякі приклади: якщо плач дитини тихий, монотонний і тужливий, то це, мабуть, маля не в дусі, йому щось не подобається або в нього щось не виходить; коли дитина ритмічно плескає в долоні – то вона задоволена, захоплена, їй подобається щось. Цікавим є той факт, що дворічна дитина під час забави наслідує людей, які її оточують, копіює їх. Це пояснюється тим, що вже в такому ранньому віці маля прагне бути на когось схожим.

Щодо бажань, то дитина по-різному виявляє це. Часто якесь бажання супроводжується ритмічним стисканням кулачків або стуканням по якомусь предмету (кулачком чи долонею). Часто висловлювання бажань щось мати або гратися з певним предметом/твариною в дитини супроводжується звуконаслідувальними словами: *м'яв – м'яв (кішка), куть – куть (собака), гулі – гулі (голуби), кар – кар (ворона), ко – ко (курка), му – му (корова), хрю – хрю (порося)*. Нерідко жести емоційного стану супроводжуються специфічними звуками: дитина відчуває холод – говорить „*дюдя*” або „*бр –р –р*”; якщо це сміх, радість – то „*ха – ха*”, „*хі – хі*”, „*ги – ги*”; захоплення чи здивування – „*узу*”, „*у – у – у*”.

Отже, невербальна комунікація – це форми комунікативної поведінки людини, за допомогою яких невербальним шляхом передається інформація від однієї людини до іншої. Засобом невербальної комунікації є експресія руху, яка передбачає актуалізацію таких способів вияву емоцій, як міміка та жест. До засобів невербальної комунікації відносять також рухи тіла, дистанцію між співрозмовниками, паравербальні засоби.

Паравербальні засоби комунікації яскраво виражаються в дітей раннього віку, тому що вони не вміють керувати своїми бажаннями й почуттями, роблять усе рефлексивно. Різні форми невербальної поведінки використовуються для виділення чи акцентування вербального повідомлення, для посилення якої-небудь частини повідомлення, для пояснення мовчання, для додавання до інформації яскравості.

Література

1. **Сучасна** лінгвістика : термін. енцикл. – Полтава : Довкілля – К., 2006. – 716 с.

Ольга Першина

(ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”)

**КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ КУЛЬТУРИ МОВИ
ЯК НЕОДМІННОГО СКЛАДНИКА ГАРМОНІЙНО
РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ**

„Із слова починається людина, із мови починається мій рід”, – саме так поетично колись написав український поет Василь Симоненко. Усе, що постає в людській свідомості, набуває форми слова.

Мова... Вона виражає думку й почуття людей, вона є основним засобом їхнього спілкування. Виступаючи публічно, ми виражаємо, утверджуємо себе, одночасно впливаючи на інших. На сьогодні прийшла безумовна впевненість, що відзначатися високою культурою усного й писемного слова мають представники різних професій, і в першу чергу викладачі та керівники всіх без винятку сфер людської діяльності. На це звертається особлива увага, оскільки культура мовлення людини є одночасно показником загальної та професійної культури і засобом для її вдосконалення.

Культура людини – це сукупність її внутрішніх та зовнішніх проявів, якостей, і зокрема, вміння встановлювати зворотний зв'язок з людьми, партнерами [2, с. 302], тобто мистецтво ділового спілкування, яке є запорукою повної реалізації своїх інтересів. Закономірні зв'язки між культурою мовлення й загальним розвитком особистості були встановлені ще в епоху Стародавньої Греції та Риму.

Відомий мовознавець Віталій Русанівський зазначав, що людина створила культуру, а культура – людину. Культура мовлення – це духовне обличчя людини. Культура людського спілкування – це частка загальної культури особистості, а її відсутність – свідчення бездуховності особистості. Мистецтво спілкування завжди вважалося органічною складовою професіоналізму ділової людини, яка повинна мати нестандартний погляд на речі, відзначатися високою етикою у спілкуванні, гнучко розподіляти обов'язки, „володіти Божим даром – харизматичним вмінням подобатися людям, надихати їх, вести за собою не силою наказу, а силою аргументів,

переконуючого слова, яке з давніх часів уважалося божественним даром” [1, с. 222].

Ще Езоп довів, що наше слово – це найкраще, що є в розпорядженні людини і найгірше, чим вона володіє.

Сьогодні проблема культури спілкування набуває більшого значення. Вона потребує своєчасного вирішення, аби не траплялися проблемні ситуації, як наприклад:

„Молодий педагог мріяв займатися викладацькою діяльністю. Він старанно готувався до першого заняття, прочитав багато допоміжної літератури. Але на лекції монотонно розповідав новий матеріал, студенти відволікалися, розмовляли. Викладач посилював голос, намагаючись привернути увагу молоді, а вони у відповідь зчиняли галас ще дужче, примушуючи лектора говорити ще голосніше. І раптом він зірвав голос і не зміг продовжити заняття”. Які ж недоречності завадили практичній діяльності у керівництві аудиторією? На що слід звертати увагу аби розповідь привертала увагу слухачів? Відповідь на ці та багато інших питань слід шукати у постійному вдосконаленні власного комунікативного аспекту культури мови як неодмінної складової гармонійно розвиненої особистості.

Література

1. **Кубрак О. В.** Етика ділового та повсякденного спілкування : навч. посіб. з етикету для студ. / О. В. Кубрак. – Суми : ВТД „Університетська книга”, 2005. – 222 с. 2. **Культура української мови** : довідник / за ред. В. М. Русанівського. – К. : Либідь, 1990. – 302 с. 3. **Культура фахового мовлення** : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – 21, 2005. – 572 с.

Оксана Рибцева

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СУРЖИКОВЕ МОВЛЕННЯ ЯК ОБ’ЄКТ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Суржик – специфічна форма побутування мови в Україні, яка виявляє себе в тому, що семантичне ядро вказаного слова поєднує два елементи значення: змішування двох різних субстанцій і пониження якості продукту, утвореного внаслідок змішування.

В. Труб, аналізуючи суржик, схиляється до кваліфікації його як просторічної форми українського мовлення, проте висловлює й певні застереження щодо цього: „Суржик – це спотворена, просторічна форма першої підлеглої (не домінуючої) мови, яка є результатом мало усвідомленої спроби мовця наблизитися до опанування не першої домінуючої мови”. Далі дослідник зазначає: „Відтак суржик постає як „третя” мова” [5, с. 23].

Функціонально ця мова співвідноситься з українським просторіччям. За нормальних обставин українське просторіччя має бути однією з підсистем української мови (так само як російське просторіччя є однією з підсистем російської), однак суржик не є такою підсистемою, оскільки до його складу входять елементи, які не можуть бути зареєстровані в жодному нормативному словнику української мови. Як бачимо, віднесення суржику до просторічних мовних форм здійснюється в координатах класифікації мовних систем, прийнятих у російській лінгвістиці [2, с. 19].

Останнім часом в українському мовознавстві з’явилися праці, автори яких переглядають попередні засади функціональної класифікації лексики й формулюють нові підходи до виділення ідіом. Значно чіткішу дефініцію просторіччя подав, зокрема, О. Тараненко в енциклопедії „Українська мова”: „один зі структурно-функціональних некодифікованих різновидів загальнонародної мови, який, не будучи обмеженим територіальними або вузькосоціальними рамками, разом із діалектами та жаргонами протистоїть літературній мові, її розмовному стилю” [4, с. 33].

Уважається, що суржиком говорить людина, яка не володіє мовами „чистими”, тобто літературними, нормованими – російською, українською або принаймні володіє лише однією з них, а замість іншої послуговується суржиком.

Суржик існує не тільки в усній, а й у писемній (у приватному листуванні, наприклад: *записано в с. Білолуцьк Новопсковського району Луганської області: „Светочка / я вам желаю благополучья в сім’ї / взаємопоніманія...”* Російські слова *Светочка, желаю, благополучья, взаємопоніманія* вжито впереміш з українською лексикою; в оголошеннях у

громадських місцях, у сфері обслуговування, у деяких народних піснях, що побутують у Східній Україні: „*Ой машина ти залізена, куди милого завезла?*” Також суржик виявляється в масовому запозиченні лексико-фразеологічних росізмів, переведених в українському фонетичному та морфологічному оформленні: *больниця, пойнять, розрішить, не положено, ніззя, конечно*. Фонетичні (акання, і замість й, пом'якшення приголосних перед е або перехід е після пом'якшених приголосних в і): *хароший, нада, спасіба, сімпатічний, тілівізор, дєтський садік*.

У масовій свідомості сформовано стереотипне уявлення, що, мовляв, „колись усі українці розмовляли чистісінькою українською мовою, але потім внаслідок русифікації стали балакати суржилом. Це, ясна річ, міф”. Зрозуміло, що „чистісінькою” мовою до русифікації українці не розмовляли. Найпоширенішою формою побутування української мови, як, до речі, й інших мов, у минулі віки, до періоду індустріалізації, були територіальні діалекти, що становлять не менш багаті й повноцінні в лексичному і структурному плані мовні утворення, ніж пізніше сформований на їх основі наддіалектний літературний стандарт. Але чи є міфом нинішній різновид змішаного українсько-російського мовлення і чи є міфом русифікація? Відповідь на ці питання дає вміщена в тому ж виданні публікація Л. Ставицької, у якій суржик цілком переконливо потрактовано як проміжну субмову, що виконує роль перехідного етапу в асиміляційному процесі витіснення української мови російською. Соціальне середовище, у якому виникає досліджуваний різновид усного мовлення, – це сільські жителі, що пристосовуються до російськомовних мешканців міста. Утворюється він шляхом стихійного засвоєння російської мови при безпосередніх контактах з її носіями, а не шляхом поступового опанування другої мови в процесі організованого навчання. Успішним таке засвоєння другої мови може бути тільки в дитячому віці, тому суржикові, на відміну від комунікативних різновидів, сформованих на ґрунті однієї мови, тих же територіальних і соціальних діалектів, властива лексична й структурна неповнота, ущербність. Він утворюється внаслідок хаотичного заповнення зруйнованих ланок структури

української мови елементами поверхово засвоєної російської. Розмитість мовної свідомості носіїв українсько-російського гібриду засвідчують і відмінності в мовній самоідентифікації, властиві представникам суржикомовних середовищ різних регіонів України [3, с. 57].

Так, за попередніми даними, носії змішаної субмови, опитані в Києві, переважно ідентифікують своє мовлення з українським, тоді як у Донецькій області інформанти, що спілкуються суржиком, ототожнюють його з російською мовою [1, с. 16].

Отже, дослідження суржика дає можливість розкрити на конкретному матеріалі сам механізм згубного впливу мовної асиміляції на інтелектуальний і моральний стан суспільства. Суржик як соціолінгвістичний феномен потребує ґрунтовного вивчення в трьох аспектах – лінгвістичному, психологічному й соціальному. Також треба мати на увазі, що згубний вплив на нашу мову мають не тільки самі росіізми, тобто неунормовані, фонетично чи морфологічно спотворені лексеми, а й інші чинники, які деформують нашу мову, розхитують її зсередини, нівелюють її специфічні особливості й ознаки – усе те, що визначає її самодостатність як окремої мови, позбавляють її здатності протистояти російському впливу.

Література

1. **Макаров А.** Киевский суржик / А. Макаров // Малая энциклопедия киевской старины. – К., 2002.
2. **Масенко Л.** Мова і суспільство: Постколоніальний вимір / Л. Масенко. – К., 2004.
3. **Ставицька Л., Труб В.** Суржик: міф, мова, комунікація / Л. Ставицька // Українсько-російська двомовність: Лінгвосоціокультурні аспекти : зб. наук. пр. – К., 2007.
4. **Тараненко О. О.** Суржик / О. О. Тараненко // Українська мова : Енциклопедія. – Вид. 2-ге, доп. – К., 2004.
5. **Труб В.** Явище „суржик” як форма просторіччя в ситуації двомовності / В. Труб // Мовознавство. – 2000. – № 1.

Юлія Рідкоус

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ІНШОМОВНІ СЛОВА В ПРОФЕСІЙНОМУ
МОВЛЕННІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ
ЛНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Межі вживання іншомовних слів є дуже важливим питанням культури мовлення. Неодноразово проблема запозичення слів ставала предметом наукових дискусій, на яких обговорювалися питання, чи загрожують українській мові іншомовні слова, чи необхідно обмежувати потік запозичень тощо. Предметом нашого дослідження є іншомовні слова в професійному мовленні студентів факультету української філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

У межах дослідження нами було проведено безпосереднє спостереження за відповідями студентів під час практичних занять з фахових дисциплін („Сучасна українська літературна мова”, „Стилістика”, „Історія української літературної мови” та „Історія української літератури”) й отримано такі результати:

– більшість студентів (близько 70%) знають терміни іншомовного походження та їхні українські відповідники, використовуючи їх в однаковій кількості (*двомовність – диглосія, ад’єктивний – прикметниковий, персоніфікація – уособлення*);

– близько 10% студентів-філологів використовують у професійному мовленні переважно українські відповідники, уважаючи, що цього вимагає специфіка предмета (*„Відродження” замість „Ренесанс”, „романтика життєствердження” замість „романтика вітаїзму”, „життєпис” замість „біографія”*);

– близько 10% дотримуються протилежної думки й уживають переважно слова іншомовного походження, наголошуючи, що професійне мовлення має бути насиченим інтернаціоналізмами (*енжамбеман, анаколупф, оксюморон*);

– близько 5% послуговуються лише однією, незалежно від її походження, через незнання синоніма (*„дидактичний” або „повчальний”, „дискусія” або „обговорення”, „метаморфоза” або „перетворення”*);

– близько 5% майже не використовують професійної лексики, обмежуючись описовими фразами.

Отже, унаслідок аналізу отриманих результатів, можна зробити висновок, по-перше, про те, що вживання іншомовних слів разом з українськими відповідниками є показником рівня мовної та професійної компетентності студентів факультету української філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Зазначимо, що питання поділу думок щодо використання лише одного виду професійної лексики залишається актуальним, оскільки кожна з них має логічне обґрунтування.

Необхідно розуміти, що наявність іншомовних слів у мові є закономірним явищем, яке відображає зв'язки певного народу з іншими. Запозичення – закономірний шлях збагачення лексики будь-якої мови. Відкритість мови вважається ознакою її сили, а не слабкості. Саме тому культура української мови проголошує не викорінення іншомовних слів, а вимогу не зловживати ними.

Якщо в українській мові немає відповідника іншомовному запозиченню (слову, поняттю), то є всі підстави для використання його в активному мовленні. На нашу думку, студенту-філологу (а разом з цим і представнику будь-якої іншої сфери діяльності) варто поповнювати свій словниковий запас і бути якомога краще обізнаним у професійній галузі, тоді використання лексичних одиниць буде виправданим незалежно від їхнього походження.

Валерія Саснко

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЧИ ПРАВИЛЬНО МИ ГОВОРИМО?

Мова – найдорожчий скарб народу. Як найціннішу спадщину, як заповіт поколінь передає кожна мати своїй дитині любов до народу й рідної мови.

Українська мова – одна з найрозвиненіших. Вона надзвичайно милозвучна. І як же неприємно буває чути мову неправильну, засмічену, спотворену. Говорячи суржилом, неточно вживаючи окремі слова, не завжди уважні до слова мовці порушують народну традицію – тримати в чистоті й розвивати рідну мову.

Неправильне вживання словосполучень: *брати участь, до уваги, до відома, до серця* ми можемо побачити навіть у статті сучасного журналу, наприклад: „Другим заходом редколегії було звернутись особисто до вчителів і попросити їх *взяти активну участь у журналі*” (Донченко О.). А правильне, у творах письменників минулих століть, наприклад: „Майор сам *брав участь у штурмі висоти, і його легко поранило*” (О. Гончар). „Чого ви, мамо, так близько *берете це до серця?* – підійшов до неї Роман” (М. Стельмах).

Отже, словосполучення *приймати участь, приймати до уваги, до відома, до серця* в літературній мові вважаються за помилкові.

Слова *взаємини, відносини, стосунки* – передають зв'язок між людьми. Коли йдеться про людей, менш правомірними видаються *відношення і взаємовідношення*, ще менш виправданими – *взаємовідносини і взаємостосунки*, бо в словах *відносини і стосунки* закладене значення взаємності. На початку ХХ ст. слово *відносини* вживали для позначення не тільки взаємності в стосунках між людьми, а й у ставленні однієї особи до іншої. Так, Леся Українка писала: „...Не розумію, як маю думати про *відносини „Зорі” до мене*”; „У яких би він *відносинах* не був до тебе, для мене він уже раз назавжди брат”. У сучасній мові слово *відносини* в значенні *ставлення* не вживається. Це слово вживається як термін – *дипломатичні відносини*, у суспільно-економічній сфері – *суспільні відносини, економічні відносини*, у виробництві – *виробничі відносини*.

Здавалося, що синоніми – *дбати, піклуватися, турбуватися* повинні вживатися в будь-якому випадку, але ні – кожен з цих трьох синонімів має певний семантичний відтінок.

Дбати означає виявляти увагу до когось або чогось: „А Зіна з жахом дивилася на свої тендітні руки, про які вона так особливо *дбала*, коли мріяла стати музиканткою” (О. Іваненко). *Піклуватися* вживають тоді, коли йдеться про особливу турботу про когось або щось, про опіку. Тому здебільшого це слово зустрічається в контексті, де описується турбота про дітей, старих батьків, хворих людей: „Живучи з нами у великих злиднях, батько зворушливо *піклувався* про нашу освіту” (С. Васильченко). *Турбуватися* має відтінок *непокоїтися*,

хвилюватися, тривожитися: „Не турбуйтеся, – тільки й сказав Черниш, – усе буде добре” (О. Гончар).

Мабуть, кожна жінка хоче бачити себе в ролі люблячої дружини. Але заждіть... Чи це не однакові слова, *жінка та дружина*? Адже, можна сказати так: „Де твоя улюблена дружина, або де твоя улюблена жінка?” Чи не однаково звучить? *Жінка* – особа, протилежна чоловікові за статтю, а *дружина* – це заміжня жінка (стосовно її чоловіка). Коли в реченні є вже слово *дружина*, щоб не повторювати його, вживають слово *жінка* в цьому ж значенні. Таким чином, найчастіше в сучасній мові в значенні „заміжня жінка” (стосовно її чоловіка) вживається слово *дружина*. В усному мовленні або в мові художніх творів з метою уникнути тавтології вживають і слово *жінка*.

На сьогодні назва *дружина* в подружжі частіше вживається щодо жінки, а стосовно особи іншої статі – *чоловік*.

Та, на жаль, це тільки мала частина тих слів і виразів, які невірно вживаються в мові. Вони можуть мати однакове написання, але різне забарвлення та зміст. Щоб не помилятися, треба знати головні норми, правила їх вживання. І тоді ваша вимова, ваша грамотність будуть бездоганними.

Література

1. **Чак Є. Д.** Чи правильно ми говоримо? / Є. Д. Чак. – К. : Освіта, 1997. – 240 с.

Вікторія Сеніна

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СУЧАСНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Усім відомо вже давно в нашому світі існує єдиний інформаційний простір, який збагачує світову культуру. А як це впливає на культуру нашої країни?

Це питання дуже актуальне в наш час. Цю проблему висвітлювали багато вчених, але, на мою думку, це якнайкраще зробив Сергій Чемеркін у своїй науковій книзі „Українська мова в інтернеті”. Він уважає: „Сьогодні завдяки Інтернету абсолютно змінилася комунікативна ситуація: у нас з’явився „посередник” – цифровий пристрій, який „впроваджує” свої

умови спілкування” [1]. І насправді, упровадження Інтернету допомогло збагатити культуру нашого народу. Люди старшого покоління вчать користуватися інтернетом, щоб мати зв’язок з культурними процесами, які відбуваються в сучасному Інтернет-просторі, наприклад, сучасним письменникам не завжди вистачає коштів для друкування своїх праць, тому вони використовують ресурси Інтернету, доносячи свої творіння до нас, тим самим, допомагаючи нашій рідній мові вийти на світовий рівень визнання.

Поява Інтернету допомагає українській нації мати зв’язок між собою. Сучасна українська літературна мова формувалася дуже довго. Як відомо, її запровадив І. Котляревський, плекав Т. Шевченко. Ми – українці цінуємо свою мову, хочемо збагачувати її та охороняти, тому наша мова стає дуже популярною в світі. Вона потрапляє до Інтернету, тим самим допомагаючи нам спілкуватися рідною мовою і за кордоном.

Але як українська мова потрапила до Інтернету? Це дуже легко можна пояснити. Як і інші мови світу – завдяки технічним ресурсам, що дає нам можливість вільно спілкуватися нашою рідною мовою на рівні з іншими країнами світу. Для порівняння: за даними пошукової системи „Yandex” у 2010 р. кількість українських блогів досягнула 700 тис. (на 40% більше, ніж у 2009 р. – 500 тис.), кількість активних блогів – 120 тис. (у 2009 р. – 75 тис.), кількість блогерів, які пишуть українською мовою – 8% (у 2009 р. – 7%). [<http://uk.wikipedia.org>]

Ми бачимо, що розвивається наша рідна мова і разом з нею розвивається наш народ. Сучасні Інтернет-ресурси мають дуже великий вплив на свідомість людини. Усе частіше ми шукаємо інформацію українською мовою, тому 68% найвідвідуваніших веб-сайтів в Україні у вересні 2010 р. мають українськомовний інтерфейс – це, зокрема, „ВКонтакти.ru”, „Google.com.ua”, „Яндекс”, „Однокласники.ua”, „Youtube.com”, „Ukr.net”, „Facebook.com”, „Wikipedia.org”, „I.ua”, „Gismeteo.ua”, „Ex.ua”, „Meta.ua”, та „Meteoprog.ua”. 32% найвідвідуваніших сайтів України україномовного інтерфейсу не мають. Це, зокрема „Mail.ru”, „Rambler.ru”, „Rutracker.org”, „Marketgid.com”, „Depositfiles.com”, „Letitbit.net”, „Bigmir.net” та „ICQ.com” [2].

Отже, українська мова активно розвивається, тим самим збагачує нашу культуру. Поява Інтернету – це ковток повітря для нашої мови. Кожного року популярність української мови зростає в соціальній мережі. Це ніби „бум”, тому що неможливо уявити людину, хоча б раз у житті не користувалась Інтернетом. Появу нового засобу спілкування й збагачення нашої культури можна порівняти з виникненням книгодрукування.

Питання ролі інформаційного простору у формуванні культури української мови залишається актуальним у наш час, тому що це питання дискурсійного характеру. Завдяки Інтернету людина і суспільство розвиваються. З цього можна зробити висновок, що Інтернет відіграє дуже важливу роль у формуванні культури нашої мови.

Література

1. <http://www.znannya.info/node/34> інформаційний портал „Знання”. „Інтернет – це літопис”. 2. <http://uk.wikipedia.org> „Українська мова в Інтернеті”.

Катерина Скляр

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

СИМВОЛІЧНИЙ КОМПОНЕНТ

У НАЗВАХ ГРОМАДСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ЛУГАНЩИНИ

До національно-духовних скарбів народу належить мова, у якій знаходить своє відображення його світобачення, психіка, спосіб життя, традиції, культура, обряди й вірування народу – усе те, що відтворює народну душу, визначає національний менталітет. У системі образно-метафоричних мовних засобів, побудованих на національно-культурній традиції, значне місце відводиться серіям словесних символів. *Символ* (з гр. знак) – умовне позначення певного предмета, поняття або явища; художній образ, що умовно відтворює усталену думку, ідею, почуття [3, с. 213]. Образно-символічного змісту набувають і назви на позначення явищ і предметів повсякденного життя, що відбивають прикмети навколишнього середовища, побуту, культури, світогляд, спосіб мислення українців.

Метою дослідження є з’ясування семантичної структури слів-символів, відображених у назвах громадських закладів.

Предметом дослідження є слова-символи, які входять до складу назв громадських закладів м. Луганська.

Яскравим прикладом, що віддзеркалює багатотікову символіку побуту нашого народу, може слугувати ресторан з назвою „Смачна хата” (м. Луганськ, вул. Челюскінцев, 2-б). З давніх-давен уважалось, що хата – це символ тепла, символ рідної землі, Батьківщини, свого роду. Уже саме словосполучення викликає в українців своєрідний асоціативний ряд: затишок, мир, спокій, гармонія. Прикметник *смачна*, у свою чергу, змушує згадати присмак усіх вишуканих національних страв. З цією ж лексемою-символом виділяємо ресторани мереж „Сврохата” (м. Луганск, вул. Советська, 54) та „ЯпонаХата” (м. Луганськ, вул. Оборонна, 26).

До категорії закладів масового харчування належить місцевий ресторан „Піч” (м. Луганск, вул. Корольова, 33). Як відомо, в Україні існував справжній культ печі. І не тільки тому, що в ній варили їжу, пекли хліб, сушили збіжжя, на ній спали, лікували простуди тощо. Піч була глибоким символом рідного вогнища, неперервності роду, символом високих естетичних смаків українців. Дім уважався житлом лише з того часу, коли спалахував у печі вогонь. Піч символізує вогнище, звідси поширена метафора – *родинне вогнище*. Саме вогнище було символом непорушності сім'ї, його збірним пунктом і святинею. У фольклорі, літературі піч символізує святість, неперервність життя народу, світле дитинство, тепло, затишок. Отже, ця назва засвідчує глибоко символічне значення та має виключно позитивну конотацію.

Культурно-ціннісний аспект народної мудрості відбито й у назві луганського кафе „Рушничок”, розташованого на вул. Челюскінців 1-с. О. Потапенко тлумачить лексему „рушник” як символ злагоди, любові та краси, подружньої вірності та щасливої долі; символ працьовитості; чистоти почуттів українців; високих естетичних смаків; лагідності; поетичності душ; гостинності, надії [3, с. 96]. Уважалось, що рушник може вишити тільки добра людина й подарувати тільки з добрими намірами. Саме рушниками прикрашали святі ікони й хрести, клали на них святий хліб. І сьогодні на рушник стають

молоді до вінця, саме ним перев'язують старост на весіллі й почесних гостей на торжествах.

Символічну назву має луганський хлібокомбінат „Коровай”. І ця назва є цілком умотивованою. Цей ритуальний священний хліб завжди мав вишукану, художньо виконану й естетично оформлену круглу, тобто сонячну, форму. Він уважався символом щастя й достатку, саме тому його зазвичай готують на весілля. Висока престижність короваю як обрядового хліба сприяла стійкості цього елемента культури й навіть зміцненню його символічного статусу. Не менш символічну назву має філія цього закладу, а саме магазин хлібобулочних виробів „Українська паляниця” (м. Луганськ, кв. Зарічний, 1). Паляниця була менш святковою й вишуканою стравою, ніж коровай, але теж символізувала щастя й благополуччя господарів, родинну гостинність та прихильність. Паляниця – хлібина, переважно з пшеничного борошна [4]. У слов'ян хліб завжди вважався священним продуктом. Наші пращури здавна ставилися до хліба з величезною повагою й шаную, вважали що хліб надавався людині разом із долею. Ці уявлення й визначили конкретні правила поведінки із хлібною паляницею під час їжі [1]. Паляниці були вінцем хліборобської праці, символізували благородство й красу найдревнішої професії у світовій культурі. Багатство й цінність, що містяться в образі паляниці, є віддзеркаленням нашого національного обличчя й справжніми свідками споконвічного прагнення народу до волі, удосконалення, краси й сонця.

Отже, у символах увіковічено еволюційний розвиток народу, системний і безповоротний рух до найвищої мовної досконалості, що є виразним показником і стимулом невпинного поступу загальних національних процесів. Виходячи з цього, ми повинні чітко усвідомлювати цінність цих найсвятіших народних надбань та вірувань, які формувалися й вивчалися віками, розуміти, наскільки слова-символи є цікавим, змістовним, духовно ціннісним елементом національної самосвідомості українства. Сподіваймося, що саме на цій підставі вони ввійшли до складу назв громадських закладів та нашого міста.

Література

1. **Багнюк А.** Символи українства : художньо-інформаційний довідник / Анатолій Багнюк. – Т. : Новий колір, 2008. – 830 с.
2. **Етимологічний** словник української мови : в 7 т. – К. : Наук. думка, 1985. – Т. 4. – 573 с.
3. **Потапенко О. І.** Словник символів / О. І. Потапенко. / за заг. ред. О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка. – К. : Ред. Часоп. „Народознавство”, 1997. – 156 с.
4. **Тлумачний** словник сучасної української мови / за ред. проф. В. С. Калашника. – Х. : Белкар-книга, 2005. – 800 с.

Наталія Сученкова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

КОМП'ЮТЕРНИЙ ЖАРГОН В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

XXI століття – вік новітніх технологій, комп'ютерного розвитку, вдосконалення існуючих технічних приладів. Саме в цей час почався комп'ютерний бум. Як і в будь-якому поширеному виді діяльності, у мовному середовищі людей, так чи інакше пов'язаних з комп'ютерними технологіями, існує свій жаргон, свій особистий світ скорочених, спрощених назв, які вживаються в усьому світі.

Комп'ютерний жаргон виник разом з появою електронно-обчислювальних приладів. З початком їхнього поширення почалася епоха незвичайних, незрозумілих для того часу слів, які, звичайно, не минули й Україну. Почала складатися мова, якою спілкувалися комп'ютерники-професіонали. У наш час ці слова загальноживані і прийняті в усьому світі, з їх допомогою ми легко можемо знайти спільну мову з будь-якою людиною, у якої є комп'ютер. Ця мова набула великої популярності, особливо в молодіжному середовищі, схильному до вживання жаргонізмів і сленгу.

Однією з причин виникнення цієї мови є її виключна здатність, коли трьома-чотирма специфічними словами можна передати чималий абзац літературно опрацьованого технічного тексту. Урешті-решт, комп'ютерний жаргон виражає навіть певні емоції, які в реалії відтворити майже неможливо [2, с. 10].

Узагалі, багато слів цього жаргону запозичені з англійської мови, або просто перероблені на власний лад. Панування англізмів зумовлене: по-перше, поширенням у всьому світі англійської термінології; по-друге, модою на англійську мову в молодіжному середовищі; по-третє, досить високим рівнем освіти людей, які зайняті в цій сфері діяльності [2, с. 10].

Велику популярність у комп'ютерному жаргоні мають усічені слова: *комп* (комп'ютер), *інет* (Інтернет), *гіг* (гігабайт), *адмін* (системний адміністратор) та ін.

Слова, що означають дію приладу: *бекапити* (робити резервні копії), *різати* (записувати інформацію на оптичні диски), *тонтати батони* (працювати на клавіатурі). Назви користувачів комп'ютера: *юзер*, *юниксоїд*, *яблучник*. Зневажливі назви приладів: *форточки* (операційна система Windows Microsoft Corporation), *залізо* (системні компоненти (детелі) комп'ютера).

„Український комп'ютерний сленг через свою молодість не досить устоявся, і тому більшість слів у ньому має багато варіантів вимови і написання: *вегеа*, *вежсеа*, *вагон* – відеоадаптер VGA; *глючити*, *грюкати* – працювати з помилками; *дурдос*, *дирдос* – операційна система DR-DOS. Зазвичай вимова слова відповідає або англійському прочитанню, або його українській транслітерації. У будь-якому випадку вимова стилізована під розмовну українську” [2, с. 10].

Для більшості жаргонних систем використовувався спосіб метафоризації. З його допомогою створені слова: *вертушка* (дисковод), *дрова* (драйвери), *шнурок* (дріт, сполучний кабель), *шаровари* (умовно-безкоштовна програма для ПК).

Цей жаргон на стільки ввійшов у наше життя, що вживається у повсякденному мовленні. Ми без проблем можемо схарактеризувати ним людину: *нуб* (новачок), *геймер* (гравець у комп'ютерні ігри), *гуру* (досвідчений майстер, крутий програміст). Виникають відношення між словами з різних жаргонних систем.

Російський учений П. Лихолітов зазначає: „В молодежном интержаргоне слово „глюк” имеет значение „галлюцинация, мираж, видение”. А в компьютерном жаргоне „глюк” – это

непреднамеренная ошибка в программе, дающая непредсказуемый результат” [1, с. 48]. Також він досліджував фольклор програмістів і у своїй статті навів приклад з їхньої лексики: „В профессиональной речи программистов есть выражение „*загрузить компьютер*”, то есть вводит машину в некую программу. Слово „*грузить*” сегодня в жаргоне компьютерщиков получило новое значение „утомлять кого-либо длинными и „заумными” речами” [там само].

Нових значень у цьому жаргоні набули багато українських дієслів, наприклад, *зависнути* (припинити відповідати на команди), *перекачати*, *злити* (переписати інформацію) та багато інших.

Комп’ютерний жаргон – це віртуозна гра для людей, яким тісно в межах нормованої літературної мови. Проте, як би не прагнули носії жаргону до самобутньої яскравості мовлення, усе одно будь-які нововведення відбуваються в середині системи мови і будуються за законами української мови [2, с. 10].

Комп’ютерний сленг дуже близький до загального жаргону. Він розвивається й поширюється з дуже великою швидкістю, що дає йому можливість проникати в усі сфери життя людей. Ця мова є загальноновживаною та інтегрованою. Вона забезпечує нам спілкування з людьми різних національностей.

У наш час комп’ютерний жаргон – це модний, популярний вид мови, словниковий запас якого збагачують люди з різних країн світу, зокрема й українці, що об’єднує нас з мовами інших культур та народів.

Література

1. **Лихолитов П. В.** Компьютерный жаргон / П. В. Лихолитов // Рус. речь. – 1997. – № 3. – С. 43 – 49.
2. **Щур І. І.** Особливості українського комп’ютерного жаргону / І. Щур // Рід. шк. – 2001. – №3. – С. 10 – 12.
3. **Щур І. І.** Словник жаргонної лексики / І. Щур // Дивослово. – 2004. – № 4. – С. 74 – 75.

Катерина Чапасва

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

МОВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОСТІ

Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури... Мовна культура – це живодайний корінь культури розумової, усього розумового виховання, високої справжньої інтелектуальності.

Ми знову й знову звертаємося до проблеми мовної ситуації в Україні. Ця проблема склалася досить давно, а розв'язувати її доведеться саме нам.

Українська мова – одна з наймилозвучніших мов у світі, точніше сказати, друга після італійської. І коли я чую песимістичні припущення, начебто українська мова через кілька десятків років зникне, бо нею не будуть користуватися, я не вірю. Нашу мову неодноразово намагалися заборонити, знищити, стерти з пам'яті людей, та всі ці спроби виявилися хибними, оскільки неможливо знищити українську мову, поки живе український народ. Упродовж багатьох віків ішла боротьба за право існування цієї мови, і ось ми вже на початку сторіччя. Тепер, коли кожна людина в нашій державі має право розмовляти будь-якою мовою, українська мова в Україні житиме. Павло Мовчан пише: „Мова – це п'ята ефірна стихія, яка облягає національний простір, і зменшення її сфери призводить до утворень своєрідних озонних отворів, через які вривається чорна енергія, що деморалізує народ...”. Кожен народ, кожна держава дбають про престиж своєї мови – її авторитет у міжнаціональному спілкуванні.

Але якою б милозвучною, красивою та зрозумілою не була б мова, її становище залежить перш за все від її носіїв.

Здебільшого українську мову пропагують письменники. Та, на жаль, все частіше відбуваються заходи, учасники яких мають за мету відміну цензури. Здебільшого це молоді люди, котрі прагнуть до вільного висловлювання своєї думки, до збереження характеру мови своїх героїв, до більш чіткого, на їх думку, пояснення подій. Особисто я проти. Ми українці, і якщо ми не поважатимемо своєї мови, хто ж тоді її поважатиме? Про яку повагу можна говорити, коли ми закидаємо нашу „милозвучну, рідну, солов'їну, співучу, чистішу від сльози”

сміттям ганебних слів? Чи за таку нецензурну брань проливали кров наші прадіди? Чи такої мови вони прагнули?

На моє запитання щодо цензури прихильник „вільного висловлювання” сучасний український письменник Сергій Жадан відповів, що його повага до мови висловлюється в правильному написанні слів і правильно розставлених розділових знаках.

Але не треба забувати й про те, що головна та основна функція мови – комунікативна. Вона використовується для спілкування між людьми, і тут уже немає великих або маленьких літер, розділових знаків, спільного чи окремо написання та інших показників знання людиною мови.

Так, наше життя змінюється, змінюється й мова: якісь слова поступово зникають з лексики, якісь з’являються, але ми повинні шанувати й цінувати нашу мову.

Українська мова – це наш скарб. І якщо ми зараз її спаплюжимо й утопчимо в багнюку, наступне покоління навряд захоче його відмивати. Коли вже мова з чистого струмочка перетворюється на забруднену річку, у ній вже не будуть жити ні риби, ні водорості. З часом мова перетвориться й на болото, і про яке життя в ньому може йти мова? До нього не лише ніхто не підійде, його обходитимуть десятою стежкою.

Вибір за нами. Нам вирішувати подальшу долю нашої мови.

Юлія Чумакова

(ЛНУ імені Тараса Шевченка)

ЯВИЩЕ СТУДЕНТСЬКОГО СЛЕНГУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Український студентський сленг є дуже цікавим соціолінгвістичним феноменом. Науковці й до сьогодні не можуть дійти спільної думки щодо ролі сленгу на сучасному етапі розвитку мови. Одні вчені вважають, що сленг не має права на існування через свою ненормативність, інші, навпаки, доводять, що сленг є природною реакцією на зміни в суспільстві, ознакою постійного оновлення мови. Так, американський науковець С. Хаякава називає сленг „поезією повсякденного життя” [2, с. 24].

„Сленг – це жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають помітного емоційно-експресивного забарвлення” [1, с. 543].

Студентський сленг виникає, у першу чергу, з метою перифразування загальноживаних понять на основі суміжних зв'язків, він є своєрідною „калькою” літературної мови. Цей лінгвістичний феномен відображає явища об'єктивної дійсності крізь призму сприйняття студентської молоді як окремої мовної спільноти. Він відіграє важливу роль у спілкуванні між представниками цієї мовної групи. На нашу думку, можна виділити три основні функції сленгу: інтегруючу (сленгізми слугують мовним знаряддям для об'єднання окремої особистості з мовним колективом), диференційну (вирізнення мовної спільноти з-поміж інших за допомогою певних мовних кодів) та інтерпретуючу (сленг постає як засіб відображення навколишньої дійсності).

Студентський жаргон характеризується надзвичайним багатством мовних одиниць (*щезнути, зів'янути, змитися, котитися, відсихати* – зникати). Лексеми „студентської мови” найчастіше мають негативну конотацію, та все ж вони відіграють важливу роль, характеризуючи емоційний стан мовця, відтворюючи його думку .

Сьогодні можна говорити про початок формування власної системи фразеологічних одиниць студентського сленгу (*метнутися кабанчиком* – швидко збігати за чимось; *хай мене раять* – надзвичайно здивуватися; *бути на зраді* – боятися; *випасти в осад* – засмутитися). Наявність таких лексичних новоутворень свідчить про невинність розвитку цього соціолекту та його постійну взаємодію з літературною мовою.

Увесь лексикон студентського сленгу умовно можна поділити на три види залежно від мети використання в мові:

1. Слова з відтінком дисфемізмів. Ці лексичні одиниці дають словам негативну, а іноді й вульгарну, грубу оцінку: *ЖЖ* (рос. *жвачное животное*) – обмежена, нерозумна людина; *яга* – погано нафарбована жінка; *парогуль* – студент, який прогулює пари; *шрек* – людина з відразливою зовнішністю.

2. Слова й вислови з емоційним відтінком, що вказують на психологічний комфорт (або навпаки, дискомфорт) людини: *балдіти, кайфувати, тащитися, стирчати, опухнути* – насолоджуватися.

3. Емоційні слова, вислови. У реченні виконують ті ж функції, що й вигук в нормативній мові. Вони не лише вказують на почуття, а й виражають ставлення мовця до подій. До таких лексем можна віднести *круто, класно* – схвалення, одобрення; *засада, абзац, капець* – незадоволення, розчарування.

Багато слів, які раніше належали суто до студентського сленгу, сьогодні переходять у розряд загальноживаних, стають інтержаргонними. Мабуть, нікому не потрібно пояснювати, що таке *шпора, гуртак, стінуха*. Проникнення цих сленгізмів у розмовну мову свідчить про неабияке поширення соціолекту серед носіїв мови.

Отже, студентський сленг стає певною формою існування мови. Однак ставитися до нього як до явища суто позитивного не слід. Використання сленгу обмежене певними ситуаціями, тобто вживання сленгізмів, наприклад, в офіційному спілкуванні свідчитиме не про дотепність мовця, а про стилістичну безграмотність його мовлення.

Література

1. **Тлумачний** словник сучасної української мови / за ред. В. С. Калашника. – Х. : Белкар-книга, 2005. – 800 с.
2. **Горблюк О. А.** Молодіжний сленг як своєрідний засіб вербалізації буття [Електронний ресурс] / Горблюк О. А. – Режим доступу : http://www.eprints.oa.edu.ua/435/1/2_09_3.pdf.

Лідія Шевченко

(ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”)

ЩЕ РАЗ ПРО КУЛЬТУРУ МОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА

Протягом десятиліть культурі українського мовлення в суспільстві загалом, на виробництві, в установах і навчальних закладах приділяється достатня увага.

Безперечно, дбання про високу культуру мовлення в коледжі є професійним обов’язком передовсім викладача української мови і літератури, якого часто називають викладачем-словесником чи просто словесником. Саме він

повинен дати зразок змістовного, точного, виразного й емоційного, бездоганно грамотного мовлення.

Відомо, що мовлення може здійснюватися в усній і писемній формах. Усне мовлення більш уживане, що, певна річ, залежить від низки чинників, і насамперед – фаху людини. У викладачів, особливо мови і літератури, воно, природно, є основним. Сфера вжитку усного мовлення – розповідь, лекція, бесіда (на заняттях), доповідь, виступ, промова (на педагогічній нараді, конференції, зборах тощо).

У процесі усного спілкування викладач неодмінно повинен дотримуватися загальноприйнятих мовних норм літературної мови, хоч інколи допустиме, залежно від мовленнєвої ситуації, вживання побутової лексики, розмовно-просторічних слів, окремих діалектних форм.

Залежно від обставин викладач нашого коледжу використовує й монологічну, і діалогічну форми усного мовлення. Звичайно, і монолог, і діалог мають свої засоби вираження, якими треба вміти володіти в процесі спілкування. Мовлення ж викладача повинно бути емоційним. А емоційність навчання щонайперше досягається змістовною, захоплюючою розповіддю викладача. Якщо викладач звертається лише до розуму студентів, не дбаючи про їхні почуття, його заняття, гурткові уподобання, позааудиторна робота справді видається сухою. Знання, не підкріплені та не зігріті позитивними емоціями, залишають студентів холодними, не зачіпають за живе, швидко „вивітрюються”.

Культура мовлення викладача, спираючись на здобутки мовної культури, включає, по-перше, безумовне дотримання норм літературної мови; по-друге, мовленнєву майстерність того, хто говорить.

Висока культура мовлення пов’язана з високим рівнем загальної культури людини – культури її мислення, культури поведінки, культури почуттів. Усім відомі основні вимоги до культурного мовлення: змістовність, правильність, комунікативна доцільність, точність, виразність, грамотність.

Мовленнєва майстерність пов’язана із природженим даром слова, яким володіє далеко не кожний; це набуте з часом уміння до ладу, ясно й образно говорити і писати, добираючи з

багатьох варіантів висловлення думки чи передачі почуття найбільш точний і стилістично доречний. Не задовольнитися першим-ліпшим словом, що трапилося, а прагнути до вдосконалення свого мовлення. Ми, викладачі, як ніхто повинні розуміти, що майстерне усне мовлення передбачає, крім, звичайно, відповідної інтонації, міміки і жестів, добре поставлений голос, чітку дикцію, а також паузи, які часом красномовніші слів. А готуючись до заняття з української мови чи літератури, треба не лише продумувати його зміст, порядок, пояснення матеріалу, але й мовне оформлення: як, якими словами передати студентам потрібну навчальну інформацію. Звичайно, лекції, розповіді викладача на засіданнях гуртків, виступи з доповідями на конференціях, засіданнях, що є по суті більш складним усним мовленням, можуть містити, залежно від загальної та мовної підготовки слухачів і характеру матеріалу, ряд лексичних, фразеологічних і граматичних особливостей писемно-літературного мовлення. Збагачує й увиразнює мовлення, робить його красивим та експресивним уміле використання усталених, семантично неподільних словосполук-фразеологізмів, крилатих слів/висловів, прислів'їв та приказок.

На жаль, ми у своїй мові часто використовуємо діалектизми, просторіччя, кальку, мовні штампи, що негативно позначається на мовленні. Ні про яку культуру мовлення не можна говорити, коли викладач, приміром, говорить: „*кою траву*”, „*так получилось*”, „*виліз з трамваю*” тощо. Не слід уживати російські слова в українському фонетичному озвученні, наприклад: „*бувший*”, „*обіжатися*”, „*следующий*”, „*является*” тощо. Якщо говорити про недоліки в культурі мовлення, то це й помилки в уживанні наголосу в багатьох словах, тавтології, помилки в морфологічних формах („*баче*”, „*самий прекрасний*”, „*хотять*”), надуживання однотипних речень, що стоять поряд тощо.

Висока культура мовлення немислима без дотримання так званого мовленнєвого етикету, що полягає в умінні уважно, з цікавістю слухати співрозмовника, нікого не перебиваючи, тактовно включатися в розмову, чітко й зрозуміло висловлюватися, говорити толерантно, з повагою.

Хотілося б наголосити, що рівень мовленнєвої культури необхідно весь час підвищувати. Адже справжній викладач – завжди студент. Слід постійно збагачувати й оновлювати свої знання з дисциплін, удосконалювати мовлення, підвищувати його культуру. Раджу частіше вдаватися до словників, робота з якими значною мірою сприятиме підвищенню культури мовлення в навчальному закладі й суспільстві.

Відомості про авторів

Акименко Юлія – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Акрігова Ліна – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. І. О. Ніколаєнко.

Алейникова Ольга – студентка II курсу факультету іноземних ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ас. Ю. В. Абрамян.

Архарова Валентина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. І. О. Ніколаєнко.

Афанасьєва Кристина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Бабаскіна Марина – студентка II курсу ІКМ ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Т. І. Сердюкова.

Бачигіна Майя – студентка III курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Г. К. Барилова.

Богатир Катерина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Боклах Дмитро – студент III курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ас. М. О. Волошинова.

Бондарєва Дар'я – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Василець Олеся – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Гнілицька Дар'я – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Горешняк Галина – магістрантка кафедри української філології та загального мовознавства факультету української

філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. В. В. Леснова.

Двудненко Марина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ст. викл. Л. Л. Колесникова.

Дворцова Олександра – студент II курсу факультету іноземних мов ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ас. Ю. В. Абрамян.

Дем'яненко Ганна – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Дішук Вікторія – викладач української мови і літератури, спеціаліст вищої категорії Політехнічного коледжу ЛНАУ.

Духіна Анастасія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Єрмоленко Аліна – студентка III курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Г. К. Барилова.

Заболотна Катерина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Заніна Олена – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Захарченко Марія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. І. О. Ніколаєнко.

Заходяченко Наталія – магістрантка кафедри української філології та загального мовознавства факультету української філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Зелик Тетяна – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ст. викл. Л. Л. Колесникова.

Іванова Ганна – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Ищенко Ярослава – студентка V курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. В. Нікітіна.

Калюжна Анастасія – студентка II курсу ІКМ ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Т. І. Сердюкова.

Квітка Олександра – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Кісельова Юлія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Клещова Оксана Євстахіївна – доцент кафедри української мови ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Колеснік Дар'я – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. І. О. Ніколаєнко.

Колпак Альона – учениця III року навчання очно-заочної школи МАН ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. О. Є. Клещова.

Косюк Марина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. І. О. Ніколаєнко.

Косюк Наталія – студентка III курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Кравчук Оксана Миколаївна – старший викладач кафедри української мови ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Красавіна Олена – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Кузьменко Марія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Кулибаба Христина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. І. О. Ніколаєнко.

Куряча Анастасія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ст. викл. Л. Л. Колесникова.

Лапта Альона – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Лаптева Альона – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Легещич Алевтина – студентка II курсу ІКМ ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Т. І. Сердюкова.

Лемешевська Таїсія – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Лиманська Ольга – студентка IV курсу Старобільського факультету ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Лонська Дарина – студентка IV курсу Старобільського факультету ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Лук'янченко Лариса Володимирівна – завідувач навчально-методичного кабінету ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”.

Майнаєв Фаридун – студент II курсу історичного факультету ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ас. Ю. В. Абрамян.

Максютенко Марина – магістрантка кафедри української філології та загального мовознавства факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. В. В. Леснова.

Мархоцька Анастасія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Медвідь Марія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Молчанова Олександра – студентка IV курсу ВП „Лисичанський педагогічний коледж”. *Науковий керівник* – О. В. Шкуран.

Мораренко Владислав – студент II курсу історичного факультету ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ас. Ю. В. Абрамян.

Негода Анна – учениця III року навчання очно-заочної школи МАН ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. О. Є. Клещова.

Несвіт Алла – студентка III курсу Старобільського факультету ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ст. викл. О. В. Верховод.

Нехаєнко Вікторія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Пахомова Катерина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Першина Ольга – викладач гуманітарних дисциплін, голова циклової комісії гуманітарних дисциплін; викладач вищої категорії. ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”.

Пилипенко Анна – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Пронько Єлизавета – студентка III курсу Старобільського факультету. *Науковий керівник* – ст. викл. О. В. Верховод.

Пупіна Катерина – студентка II курсу ІКМ ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Т. І. Сердюкова.

Рибцева Оксана – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Рідкоус Юлія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Саснко Валерія – студентка II курсу ІКМ ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Т. І. Сердюкова.

Сеніна Вікторія – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Сердюк Ірина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. І. О. Ніколаєнко.

Сидоренко Вікторія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Сікора Юлія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Н. С. Безгодова.

Скляр Катерина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ст. викл. Л. Л. Колесникова.

Скорик Катерина – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ст. викл. Л. Л. Колесникова.

Соломеннік Юлія – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ст. викл. Л. Л. Колесникова.

Сученкова Наталія – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Харламова Юлія – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Хворост Тетяна – студентка III курсу Старобільського факультету ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – ст. викл. О. В. Верховод.

Хмеленко Аліна – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. І. О. Ніколаєнко.

Чапасва Катерина – студентка II курсу ІКМ ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. Т. І. Сердюкова.

Чумакова Юлія – студентка II курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Шевченко Лідія – методист навчальної частини ВП „Політехнічний коледж ЛНАУ”.

Шейнога Станіслав – студент IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Шпота Оксана – студентка IV курсу Старобільського факультету ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – доц. А. О. Найрулін.

Янковська Олеся – студентка IV курсу факультету української філології ЛНУ імені Тараса Шевченка. *Науковий керівник* – проф. К. Д. Глуховцева.

Наукове видання

**СЛОБОЖАНСЬКА БЕСЕДА – 5.
Діалектне мовлення як
лінгвокультурний феномен**

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції*

(3 – 4 листопада 2011 р., м. Луганськ)

За ред. проф. К. Д. Глуховцевої
Комп'ютерний макет – Ніколаєнко І. О.
Коректор – Ніколаєнко І. О.

Здано до склад. 21.11.2011 р. Підп. до друку 20.12.2011 р.
Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 11,86. Наклад 200 прим. Зам. № 196.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Т/ф: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК 3459 від 09.04.2009 р.